

Diyanet

MAYIS 2011 SAYI: 245

Aylık Dergi

**DEĞER EĞİTİMİ
AÇISINDAN KUR'AN KURSU**

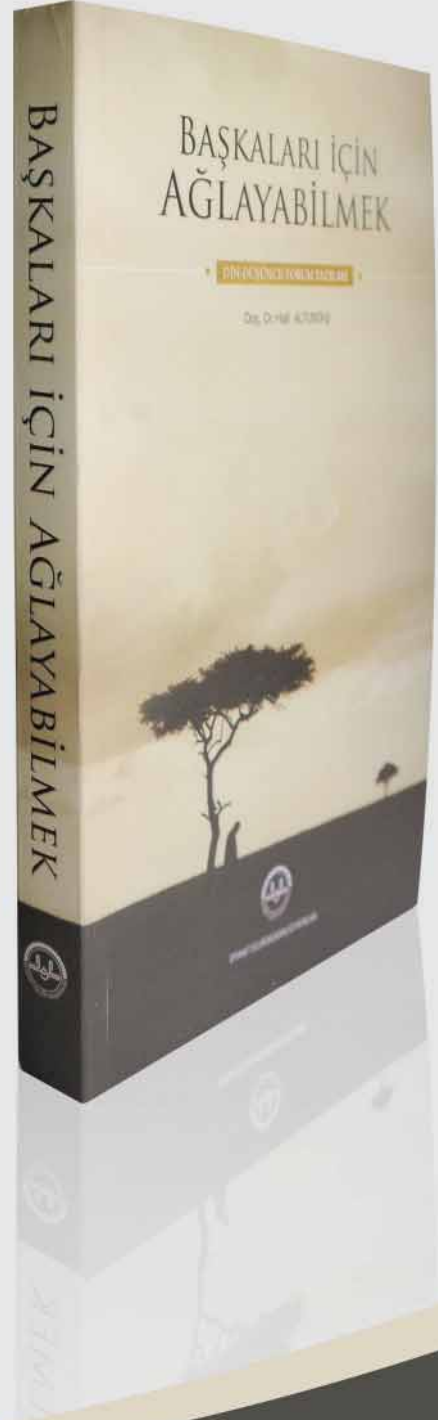
**MERHAMET ADASININ ÖNCÜSÜ
DİN GÖNÜLLÜSÜ**

**İnsanî değerlerin kaynağı olarak
Din ve değerler eğitimi**

İfreni Yayınlarımız

Başkaları İçin Ağlayabilmek

Kalbin inanç, sevgi, şefkat, merhamet, incelik gibi pozitif yönelişler üreterek oluşturduğu alana özel bir adla gönül diyoruz. Gönül kavramı olumsuz duygu ve yönelişlere yabancıdır. Buna göre, inkârın, kinin, nefret ve düşmanlığın ortaya çıktığı yer olarak kalbi gönül diye nitelemeyiz. İnsan'ın, kendi içindeki 'büyük âlem'in farkına varması, gönül dünyasının gelişmesine fırsat vermesi, zemin hazırlaması ile mümkün olur. Bütün ahlaki değerler bu amacın hizmetkârlarıdır. Bunu başarabilenlere gönül insanı diyoruz.

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

GÜNDEM

Şahsiyet / kişilik inşası ve değerler 4
Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz

Kur'an'ın değerleri ve onların sıra düzeni..... 8
Dr. Süleyman Tuğral

Değerler eğitimi yaklaşımları..... 11
Doç. Dr. Halil Ekşi
Dr. Ahmet Katılmış

Merhamet adasının öncüsü: Din gönüllüsü 14
Yusuf Alpaydın

Boş zamanlarla değer eğitimi..... 18
Abdullah Açık

Dualarla değerler eğitimi 22
Veli Karataş

Değerler eğitiminde motivasyon sağlama 25
Dr. Mustafa Otrar

Değerler eğitimi için kaynaklar..... 29
Alpaslan Durmuş

DİN-DÜŞÜNCE YORUM

Değer eğitimi açısından Kur'an kursu..... 32
Prof. Dr. Muhammet Şevki Aydın

DİN VE SOSYAL HAYAT

Taşı konuşuran medeniyet 35
Levent Uçkan

SÖYLEŞİ

Prof. Dr. Talat Koçyiğit ile söyleşi..... 39
M. Emin Özafşar / Ali Dere / Bünyamin Erul

AİLE

Engeller içimizde, engeller hepimizde..... 44
Nazlı Özburun

BİR KONU BİR AYET

Adanmışlık ruhu ve gençlik 46
Doç. Dr. İbrahim Hilmi Karslı

BİR HADİS BİR YORUM

Kötü sözün sahibi..... 48
Prof. Dr. İ. Hakkı Ünal

DÜNDEN BUGÜNE DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Dönemleri ve öne çıkan hizmetleriyle Diyanet İşleri Başkanları
Hasan Hüsnü Erdem - II 50
Dr. Mehmet Bulut

KÜLTÜR - SANAT

İstanbul'un şairi Fatih 54
Mustafa Özçelik

Evliya Çelebi 56
Prof. Dr. Musa Duman

EDEBİYAT

Vefa İstanbul'da bir yokuş hayatta düze çıkış 60
Bülent Acun

PORTRE

Prof. Dr. Talat Koçyiğit 62
Prof. Dr. Bünyamin Erul

4

Şahsiyet / kişilik
inşası ve değerler

22

Dualarla değerler
eğitimi

35

Taşı konuşuran
medeniyet

44

Engeller içimizde,
engeller hepimizde

62

Prof. Dr.
Talat Koçyiğit

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi ve
Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel Salman

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk Görgülü

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa Bayraktar (Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayın Koordinatörleri
Mustafa Bektaşoğlu
mbektasoglu@mynet.com

Elif Arslan
elifarslan4@gmail.com

Tashih
Sait Şan

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dizgi
Latif Köse

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06 Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri
Tel : (0312) 295 71 96-97
Fax : (0312) 285 18 54
e-mail : dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 24.00 TL.
Yurt dışı yıllık: ABD, 30 ABD Doları
AB Ülkeleri, 30 Euro
Avustralya, 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka, 250 Kron
İsviçre, 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara - Akay şubesindeki İBAN: TR 84000100076005994308-5001 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın
Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler
Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri

web: www.diyanet.gov.tr
e-mail: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
sureliyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve
çıkartmalar yapılabilir.
Yazıların bilimsel sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Tasarım - Baskı Cilt
İhlas Gazetecilik A.Ş.
29 Ekim Caddesi 34197
Yenibosna-İSTANBUL
Tel: (0.212) 454 30 00
Fax: (0.212) 454 31 00

Basım Yeri: İSTANBUL
Basım Tarihi: 06.05.2011
ISSN - 1300 - 8471

Editörden

Değerler, davranışlarımıza yön veren, kişilik ve karakter bütünlüğümüzün kazanılmasına yardımcı olan önemli ölçütlerdir. Hayat değerlerle anlam kazanır. Değerler bireysel tutum ve davranışlarımızı etkilediği gibi toplumsal hayatımızı da etkiler ve yön verir. Değerler sayesinde, düşünce ve davranışlarımızda tutarlılık kazanır, istikrarlı ve düzenli bir hayata kavuşuruz.

Bugün özümüzde sahip olduğumuz ve sürekli canlı tutma ihtiyacını hissettiğimiz değerler, iç dünyamızdan ve dışarıdan gelen çeşitli olumsuz etkiler karşısında gerekli direnci gösterememekte ve erozyona uğramaktadır. Bunun sonucu olarak da suç oranları artmakta, kimlik bunalımları ve yozlaşmalar yaşanmakta, uluslar arası ölçekte hissettiğimiz, yakın çevremizde yoğunlaştığı için de ayrı bir kaygı duyduğumuz adaletsizlikler, şiddet ve terör geleceğe olan umutlarımızı tüketmektedir. Değer yüklü olmayan hayat, insicamını ve anlamını kaybeder. Bu yüzden insanın, hayatını şekillendiren ve anlam katan değerler sistemine sahip çıkması oldukça önemlidir.

Taklit, ilgisizlik, önemsememe, bilinçsizce yönelişler değerlerin yozlaşma ve aşınma sebepleri arasında sayılabilir. Dinî, ahlaki ve kültürel değerlerden uzaklaşma, bireysel huzursuzluğu meydana getirdiği gibi, toplumsal çözümü de beraberinde getirmektedir. Bu sebeple değerlerimizin sürekli canlı tutulması ve korunması gerekir. Unutulan ve kaybolmaya yüz tutan değerler ise gerektiğinde yeniden yorumlanarak hayatın içine katılmalı, yaşayarak canlı tutulmalıdır. Yitirilen değerlerin kaynağını tespit ve gelişen hayata uygun yeni değerler inşa etmek için de ilahî kitabımız ve sünnet-i seniyye en temel dayanak noktamız olmalıdır. Çünkü hayatımıza yön veren en güçlü değerler manzumesi İslam'da mündemictir.

Sevgi, saygı ve fedakârlığın geliştirilmesinde, toplum hayatımızın ahenkli ve düzenli bir şekilde devam ettirilmesinde, gençlerimizin ve çocuklarımızın yetiştirilmesinde manevî değerlerimizin katkısı büyüktür. Değerleri oluşturmak, yaşamak ve yaşatmak ancak eğitim ile mümkündür. Değerler salt bilgi ile değil, ancak yaşanarak diri tutulur ve gelecek kuşaklara aktarılır.

Değerlerin yaşatılmasında ailenin değer aşılama fonksiyonu da göz ardı edilmemelidir. Çünkü çocuklar, yetişkinlerin davranışlarını doğru olduğu inancıyla bire bir taklit etmekte, ilerleyen yaşlarındaki davranışlarını bu örnekler üzerine temellendirmekte, hayat felsefelerini ve düşünce dünyalarını bunlar üzerine inşa etmektedirler. Aile hayatında ortaya konan yanlış örneklerde çocukların kişilik ve kimliklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle anne-babalar, değerleri bizzat yaşayarak, çocuklara ve genç kuşaklara örnek oluşturma sorumluluklarının bilinciyle hareket etmelidirler.

Hayatın boşluk kabul etmeyeceği gerçeğinden hareketle, fert ve toplum olarak huzurlu bir şekilde yaşamamızın temeli olan ve geçmişten günümüze süzülerek gelen dinî, ahlaki ve kültürel değerlerimizi korumalıyız. Ayrıca çağın ihtiyaçlarını da göz önüne alarak yenilenmesi ve geliştirilmesi gerekenleri yüce dinimizin temel esasları çerçevesinde geliştirmeli ve toplumumuzun bu değerler çerçevesinde eğitilmesine katkı sağlamalıyız.

Bu düşüncelerden yola çıkarak hazırlanmış olduğumuz "din ve değerler eğitimi" gündemli sayımızı ilginize sunarken, dergimizde yer alan yazıların değerlerimiz konusunda toplumumuzda yeni bir farkındalık oluşturmalarını diliyorum.

Dr. Yüksel Salman

Değer üreten dindarlık ve değerler eğitimi

İlahî öğretiler açısından bakıldığında bugün topyekün bütün insanlığın bir değerler kaybına uğradığı hatta bir değerler bunalımı yaşadığı muhakkaktır. İnsanlık tarihi boyunca bireyleri ve toplumları derinden sarsan en önemli bunalımlardan birisidir değerler bunalımı. Hatta söz konusu bunalım, ahlak bunalımından daha derindir. Modern zamanlarda bilinçli değersizleştirme politikaları, insanı, varlığı ve kâinatı değerlerden arındırma siyasetleri, bu bunalımı daha da derinleştirmiştir.

Modern zamanların insanı, sadece 'mekârim-i ahlak'tan ve 'mehasin-i edep'ten uzaklaşma sorunuyla değil, aynı zamanda ürettiği sözde yeni ahlak teorileri ve aşkın, metafizik boyutlardan yoksun etik söylemlerle yüksek ahlaka karşı mücadele eden bir anlayış ile de karşı karşıya gelmiştir. Üzülerek ifade edelim ki bu anlayış, ahlakı ahlak kılan değerlerin çatışmasını sarsmakla kalmamış; 'değer koyan insan' sloganıyla hem ahlakın aşkın metafizik kaynağını hem de değerler hiyerarşisini altüst etmiştir. Neticede insanı ve toplumu ahlaktan uzaklaştıran, ahlaklı olmayı zorlaştıran bir hayat tarzı insanlara sunulmuş; bundan ahlakın en asgari mertebesi olan hukuk bile zarar görmüştür. Çünkü bu anlayış, menkul veya gayr-i menkul edelere insanı insan kılan değerleri feda eden fayda ve çıkar gibi sadece menfaat alanının değerlerini ön plana çıkartmış, bu da beraberinde çatışmayı, çekişmeyi, haksız rekabeti, kin ve nefreti, şiddeti, haksızlığı ve savaşları getirmiştir.

Değerler bunalımının bir sebebi de değerler hiyerarşisinin bozulmasıdır. Tercihlerimizde bize rehberlik edecek değerler hiyerarşisini sıradan bir okuma ile kuramayız. Değerler terazisini doğru kurmak için sadece doğru bilgi yeterli değildir. Aynı zamanda bilgi hiyerarşimizin de bozulmamış olması gerekir. Bilhassa değerler hiyerarşisinin bozulması, amaç değerlerle araç değerleri, gaye değerlerle vesile değerleri birbirine karıştırmış; bu durum, araçlarda zenginleştikçe amaçlarda fakirleşmeyi, vesileleri artırdıkça gayelerde zayıflamayı intac etmiştir.

Ne yazık ki modern zamanlarda değerler bunalımı, dindar insanları da kuşatabilmekte, ahlak ve değer üreten bir dindarlık yerine, yozlaşan ve değerleri tüketen bir değer anlayışıyla bizleri karşı karşıya bırakmaktadır. En büyük tehlike, değer üreten değil, değerleri tüketen hatta yozlaştıran sanal bir dindarlıktır. Burada biz din görevlilerine daha doğru bir tabirle din gönüllülerine büyük vazifeler düşmektedir. Zira camiler, kürsüler ve minberler sadece değerlerin anlatıldığı mekânlar değil, aynı zamanda değerlerin üretildiği ve eğitiminin yapıldığı yerlerdir. Çünkü değerler eğitimi, ahlakı, kültürel, ruhsal, bireysel ve toplumsal alana ilişkin uygun duyarlılık geliştirmek, erdem, fazilet ve değer duyarlılığı oluşturmaktır.

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

Her şeyden önce din gönüllüsünün sadece değerler bilgisine sahip olması yetmez. Bunun yanında değerler hiyerarşisini çok iyi bilmesi; gaye değerlerle vesile değerleri, amaç değerlerle araç değerleri birbirinden tefrik etmesi; bilgi hiyerarşisi ile değerler hiyerarşisi arasındaki ilişkiyi doğru kurması, söz konusu değerleri bu hiyerarşilere uygun olarak en uygun bir üslup ile anlatma becerisine sahip olması gerekir. Üstelik bunu yaparken de değerlerin iman, ibadet ve ahlak ile ilişkilerini doğru belirlemesi ayrı bir öneme sahiptir. Sözelimi iman, kendisi sadece bir değer değildir. Bütün ahlakı ve manevi değerlere kaynaklık eden bir değerler manzumesidir. Yine ibadet, mahza şekil itibarıyla bir değer değildir. Ahlak ve değerlere sahip olmayı ve değerler üretmeyi öğreten bir davranışlar manzumesidir. Bu sebeple ibadetleri, prospektüs yöntemiyle değil, kadim literatürün hikmet-i teşri dediği söz konusu ibadetlerin bize kazandıracığı yüksek değerler ile birlikte anlatmak gerekir. Hatta bizim için bu bilgiyi topluma en güzel bir şekilde taktim etmek de yeterli değildir. Öncelikle değerleri, örnek hayatımız ve örnek yaşantılarımızla göstermek durumundayız. Sonuçta değerleri tüketen ve yozlaştıran bir dindarlık değil, değer üreten bir dindarlığı tesis etme yolunda rehberlik yapmalıyız. Çünkü Kur'an'a göre de sadece marufu işlemek yetmez. Marufu ege-men kılmak da gereklidir. Münkerden kaçınmak biza-tihi bir erdem değildir. Mühim olan insanlığı münkerden arındırmaktır. (Â-i İmran, 104, 110.) Yetime yardım etmek yetmez. Yetime yardımı teşvik ederek toplumsal bir bilinç oluşturmak gerekir. (Bakara, 177; Mâun, 2-3.) Sabır ve merhamet yetmez. Sabrı ve merhame-ti (Ğâşiye, 17-18.) tavsiye etmek gerekir. Kısacası bizim için bir davranışı ahlakı kılan değerlere sahip olmak yetmez. Söz ve davranışlarımızla, örnek yaşantılarımızla değerler üretmemiz, değerler üretilmesine rehberlik etmemiz, değerler eğitimi vermemiz gerekmektedir.

Son olarak modern dindarlığın yol açtığı anlam ve değer kaybının farkında olmalıyız. Ruh yüceliğini ve gönül derinliğini koruyacak ve sürdürecektir bir dindarlığa vurgu yapmalıyız. Zira mensubu olmakla iftihar ettiğimiz din-i mübin-i İslam, bir ahlak ve değerler uygarlığıdır. Aslında insan, kendi öz doğasını, fıtratını ve yüceliğini bu erdemler aracılığı ile keşfedebilir. Yeter ki yüce dinimiz İslam'ın bu keşiflerde insana kılavuzluk eden büyük bir hazine olduğunun farkında olalım.

Şahsiyet/kişilik inşası ve değerler

Dinden soyutlanan şahsiyet anlayışında ortaya çıkan bireyselleşme ahlakın etkisini, sosyal ve manevi müeyyidesini azaltmaktadır.

Islami telakkide insan, fert/birey değil, şahıs/özel bir kişiliktir. Hatta her insan ayrı bir âlem, ayrı bir dünyadır. "Allah'ın insanı kendi suretinde yaratmış olması" (Buhârî, İstizân, 1; Müslim, Birr, 115.) gerçeği, onun basit bir yaratık olmadığını gösterir. Allah insanı, kendini ve diğer varlıkları geliştirebilme özelliği vermek suretiyle, imtiyazlı kılmıştır. Şahsiyet olarak hiçbir insan, diğerinin aynı değildir. Bir şahıstan diğerine değişen psikolojik ve fizyolojik eşikler ile refleks ve meyiller bulunmaktadır.

İslam'da cemiyet; kalplerine yerleştirdikleri imanla birleşen ve iman sorumluluğunu yüreklerinde hisseden, omuzlarında taşıyan şahsiyetlerden

oluşan bir cemaattir. Fertlerden oluşan, dışarıdan aldığı emir ve kumandalarla kımıldanıp hareket eden, toplum mühendislerince manipüle edilip şekillendirilen bir sürü değildir.

İslam cemiyetinde şahıs, cemiyete sığınan birey olmaktan ve sadece kendini kurtarma çabası içinde bulunmaktan çok, kendi sorumluluğu ile toplum sorumluluğunu aynı oranda hisseder. Böyle bir insan hilkat gayesine yönelmiş demektir. İslam'da insan şahsiyetinin inşasında "büyük model" in çok önemli bir yeri vardır. Büyük model Hz. Peygamber (s.a.s.)'dir. Sevgi, modele uymada önemli bir motivasyondur.

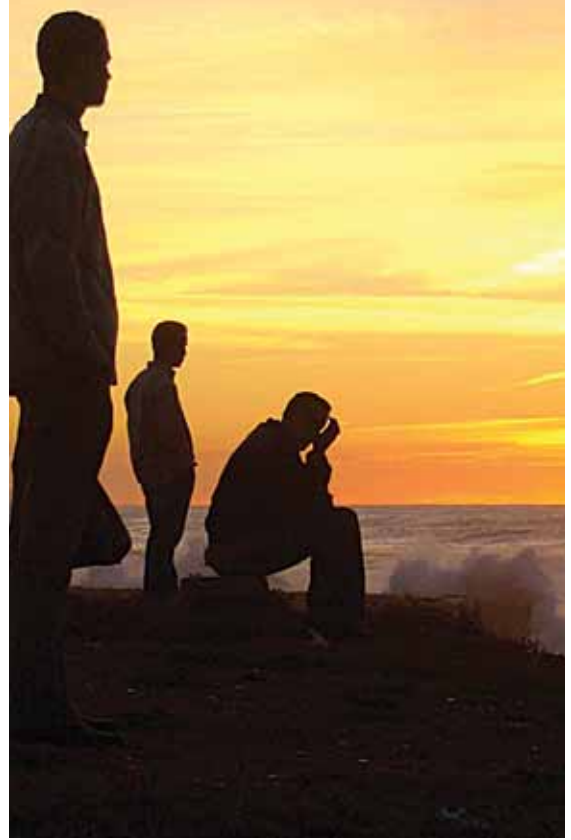
"Seven sevdiğine itaat eder" düşüncesinden hareketle gerçek sevgiye ulaşmak için kul planında nefsin başka şeylere meylini azaltarak gönülden Hakk'ın dışındaki her şeyi/masiva sevgisini çıkarmak gerekmektedir. Kur'an'daki: "Allah insanın göğsünde iki kalp yaratmamıştır." (Ahzâb, 4.) ayeti, gönülde iki tür sevginin aynı anda bulunamayacağı ifade eder. Çünkü sevginin kemali, kalbin bütün mevcudiyeti ile Allah'ı sevmesidir.

İnsanı insan yapan ve fazilete erdiren özellik, onun şahsiyeti; yani kişiliğidir. İnsanlar deha ya hayrandır, ama karakterin peşinden giderler. İnsana saygınlık kazandıran çalışkanlık ve başarı gibi özellikler kişiliğin üzerine ilave edildiğinde bir anlam ifade eder. Şahsiyet; yâni kişilik "1/bir" ise diğerleri sağına ilave edilen sıfırlar mesabesindedir. Nasıl solundaki sayı silinince sıfırlar bir anlam ifade etmiyorsa, kişilik ve şahsiyet olmadan bu faziletler bir anlam ifade etmez.

Şahsiyet/kişilik insanın sahip olduğu insani kuvvetleri dengeli bir biçimde kontrol edebilmesidir. İnsanda üç önemli güç bulunmaktadır: Akıl, gadap ve şehvet. Bu üç kuvvetin üç derecesi vardır: İfrat, tefrit ve vasat. İfrat en ileri ve en yukarı, tefrit en geri ve en aşağı derecesi, vasat ise orta ve itidal çizgisidir. (Bkz. A. Hamdi Akseki, İslâm Dini, Ankara ts., s. 233 vd.)

Aklın en yukarı derecesi cerbeze ya da şeytanettir. En aşağısı hamakat ya da gabavet, ortası ise hikmettir. Aklın cerbeze ve şeytanet denilen ileri noktada bulunması, kişinin kendinden başka doğru görüşlü kabul etmemesi, kimsenin nasihatine kulak asmaması, ortak akılı önemsememesi gibi arızalar meydana getirir.

Aklın geri ve aşağı derecesi olan hamakat ve gabavet ise insanın bölüğü ve acizliğidir. Aklın ileri noktası da, geri noktası da zararlıdır, şahsiyeti yaralar. Aklın güzelleşip değer hâline gelmesi, doğruyu eğriden, hakkı batıldan, iyiyi kötüden, güzel çirkenden ayırt edebilecek seviyeye yükselmesi demektir. Aklın salah ve kemali sayesinde insan hikmete erer. Çünkü hikmet, aklın itidal çizgisinde bulunması ve ondan fazilet ve güzelliklerin sadır olmasıdır. Akıl kuvvetini itidâl çizgisinde

Şahsiyet; yani kişilik "1/bir", faziletler sağına ilave edilen sıfırlar mesabesindedir. Nasıl solundaki sayı silinince sıfırlar bir anlam ifade etmiyorsa, kişilik ve şahsiyet olmadan faziletler de bir anlam ifade etmez.

de tutamayan, ruhi bakımdan hasta kabul edilir. Mutedil bir akıl sahibi, hikmet ehlidir. Hikmet insan için en büyük değerdir. Hikmet ehli faziletlere sahiptir. Çünkü iyilik ve ahlakın başı hikmettir.

Hikmet Kur'an'ın ifadesiyle Peygamberimiz'in kitapla birlikte bize; ümmetine ve topyekün insanlığa öğrettiği yararlı ve ince bilgilerdir. Nitekim Allah Teala buyurur: "Size kendi içinizden ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size kitabı ve hikmeti talim ederek bilmediklerinizi öğreten bir peygamber gönderdik." (Bakara, 151.)

Hikmet ilimden farklıdır. İlim mutlak manada okunarak ve bir üstattan elde edilen bilgi olduğu halde hikmet olayların ve varlıkların arka planını, derinliğini kavramak, sebepler üzerine kafa yorarak yorumlamaktır. Hikmet bir bakıma ibret alma, basiret nazarıyla bakma anlamına gelir. Bu yüzden Allah Teala: "Hikmeti

dilediğine verdiğini, kime de hikmet verildiyse büyük bir hayra mazhar olacağını” (Bakara, 269.) haber vermektedir.

Derin, faydalı ve insana huzur ve mutluluk veren hikmet, aynı zamanda İslam düşüncesinin adı olmuştur. Doğru ve güzel bilgiyi insanlara kabulde zorlanmayacakları şekilde anlatmak hikmet gereğidir.

Gadap kuvvetinin ileri derecesi tehevür denilen düşünmeden saldırmaktır; işin sonucunu anlamadan parlamaktır. Gadabın geri derecesi cebanet denilen korkaklık ve pısrıklık; yeri geldiğinde bile kendini savunmaktan âcizliktir. Gadap kuvvetinin itidal çizgisi “şecaat” denilen ve hikmet gereği olan cesarettir.

Şecaat, insanda nefsin sevdiklerinden ayrılabilme gücü anlamına bir değerdir. Şecaat sayesinde insan, ahlaki değerleri tercih eder, cömertlik ve el açıklığı kazanır. Gücü yettiği hâlde hasmına saldırmak yerine nefsine saldırmayı yeğler, öfkesini yutar. Cüret ile cesaret arasında fark vardır. Cüret sonunu düşünmeden yapılan ataktır. Cesaret ise duruma ve mukteza-yı hâle göre yürekli tavidir. Dolayısıyla şahsiyet sahibi bir insanın gadap kuvveti, hikmet gereği şecaat ve cesaret çizgisinde ve insani değer ölçüsündedir.

Şehvet, insandaki en güçlü içgüdü olarak kabul edilmektedir. Bunun da ileri ve geri seviyeleri vardır. İleri seviyesi “sefihlik ve fuhşiyat” denilen meşruiyyet sınırı tanımazlıktır. Şehvet içgüdüsünün eksiklik ve azlığı ise “cümudet” denilen durgunluk ve uyuşukluktur. Şehvet içgüdüsünün insanı yönlendirme özelliği dikkate alındığında donukluk ve durgunluk seviyesindeki azlığı da makbul değildir. Hatta bu yüzden şehvet gücünün tabii olmayan yollarla yok edilmesi meşrû sayılmamıştır. Şehvetin itidali iffettir.

Şehvet içgüdüsünün, ne büsbütün yok edilmesi, ne de esiri olacak bir konuma düşülmesi uygundur. Aksine akli ve şer’i ölçüler içinde tutulması esastır. Bu da iffet denilen faziletin ortaya çıkmasını sağlar.

İffet, söz ve davranışlarda şehvetin etkisiyle kötü, çirkin ve yerilen davranışlardan uzak kalmayı sağlar. İffet ve hayâ kişiyi yüz kızartıcı suçlarla birlikte cimrilik, yalan ve gıybet gibi kötü fiillerden uzaklaştırdığı gibi şahsiyeti korumaya en müessir olan hasletlerin başında gelen bir değerdir. Zira iffet makul ve meşrû olmayan şehvi

duygulara boyun eğmemektir. Bir bakıma inanan insanın, şehvet içgüdüsünü kontrolde aşılması gereken kırmızı çizgileri koruması demektir. İnsanı kişilik zaafına sevk eden ve esaret altına alabilen şehvet içgüdüğü iffet sayesinde aşılar. İnsan, şehvet arzularını akıl ve hikmetle tartar, iffetle onun tasallutundan korunur. İffet; şeref, haysiyet, namus ve toplumdaki itibarı koruyan ve insana insanlık değeri kazandıran bir fazilettir. İffetin kaybı istikbalin ve istikbale ait ümitlerin kaybı demektir.

İnsandaki gadap ve şehvet gücünün eğitilmesi konusu, gerçek bir ahlak problemidir. Güzel ahlaka ve şahsiyet inşasına kavuşmak sabırla da alakalıdır. Zira sabır, kişinin gadap ve öfkesine; şehvetine, nefesine hâkim olmasına yarar. Sabır sayesinde kul eza vermekten kaçınır, yumuşak huylu ve sakin tabiatlı, serinkanlı ve dengeli olur.

Şahsiyet inşasında önemli rolü olan hasletlerden birisi de adalettir. Çünkü adalet, davranışlarda aşırılıklardan kaçarak ortayı bulmaktır. Bu itibarla adalet bir denge duygusudur. Cimrilik ile müsriflik arasında iktisadî, cüret ve korkaklık arasında şecaat ve cesareti sağlar.

İç motivasyon denilen teşebbüs ve cezbe kuvveti ile bağımsız hareket kabiliyeti demek olan hürriyet ve akıl, insan şahsiyetini inşa eden önemli unsurlardır. Bu ifadeden yola çıkıldığında şahsiyetin temel unsuru olarak “hürriyet” kavramı ortaya çıkmaktadır.

Hürriyet Allah’a kul olmaktan geçer. Kaçınılması gereken ise kula kulluktur. Nitekim Kur’an, ehlikitabı Allah’a kulluğa çağırırken kula kulluktan uzaklaşmaya davet etmektedir: “De ki: Ey ehlikitap! Geliniz aramızda eşit olan tek söze: Ancak Allah’a kulluk edelim. O’na hiçbir ortak koşmayalım. Allah’ı bırakıp birbirimizi tanrı edinmeyelim.” Kula kul olmayalım (Âl-i İmrân, 64.)

Bugün insanlar, kula kulluktan kurtulalım derken Allah’a kulluktan kaçtılar, nefis ve hevalarına kul oldular. Hersekli Ârif Hikmet Bey’in bu konuda arifane bir beyti vardır:

“Hakka kul olmakta buldum devlet-i hürriyeti
İhtiyârımla esâret geldi, kendimden bana.”

Hürriyeti selbenden şehvet içgüdüsüdür. Nefsin heva denilen isteklerinin putlaştırılıp tanrılaştırılmasıdır. Kur’an insanların nefsanî duygu ve hevalarını tanrılaştırarak azacağına dikkat çekmekte-

dir: "Hevai duygularını tanrı edineni gördün mü?" (Furkân, 43; Câsiye, 23.) Bu durum fertlerin kendi elleriyle hürriyetlerini, irâdelerini yok etmesidir. Bunun devlet eliyle fertlerin bağımsızlığının, serbest iradelerinin yok edilmesinden pek fazla bir farkı yoktur. İkisi de şahsiyeti yaralayan sonuçlar doğurmaktadır.

Bugün toplumların ve toplumumuzun müptela olduğu şahsiyet erimesi ve kişilik erozyonu denilen hastalığın temel sebebi şehvet içgüdüsünün sınırsız bir hürriyetle insanları ve toplumları esir etmesidir. Ferdîyetçiliğin egemen olduğu toplumlarda insanların sınır tanımayan tavırları kişileri doyumsuz bir şehvet çılgınlığına müptela kılmaktadır. Basın-yayın organları ile desteklenen, toplum mühendisleri tarafından sistemli şekilde uyarılan şehvet içgüdüsü, sağlıklı nesillerin önünde hem fert planında, hem de toplum bazında bir maraz olarak durmaktadır. Bu marazdan kurtulmak için genelde şu hususlar tavsiye edilmektedir:

- 1-Güçlü bir iradeye sahip olmak,
- 2-Şehvet içgüdüsünden gelen düşüncelere direnç göstermek; bunlara uyulduğu takdirde görülebilecek maddî-manevî zararları düşünmek,
- 3-Zihni sürekli yüksek duygularla meşgul etmek,
- 4-Kötü ve sefih arkadaşlardan uzak durmak; çünkü "insan insanın şeytanıdır" derler.
- 5-Nefsani telkin ve dürtülerin çok olduğu ortamlardan kaçmak.

Şahsiyetin temel kaynağı dindir ve dinin fıtrata uygun olarak geliştirdiği vicdandır. Dinden soyutlanan şahsiyet anlayışında ortaya çıkan bireyselleşme ahlakın etkisini, sosyal ve manevî müeyyidesini azaltmaktadır. Ahlak anlayışı dinî değerlerden uzaklaştıkça bireyselleşen insanların kutsallık duygularını zaafa uğratmakta, şahsiyet bunalımına sokmaktadır. Bu da fıtrata bozan bir yapının ortaya çıkmasına etki etmektedir.

İnsanların fıtrî olan dinî duygu ve ahlâk anlayışının bozulması, insanlığın huzur ve mutluluğunu tehdit ettiği gibi şahsiyet kaybına da sebebiyet vermektedir. İnsanlık fıtrata bağlı ahlak normları-

Ahlak anlayışı dinî değerlerden uzaklaştıkça bireyselleşen insanların kutsallık duygularını zaafa uğratmakta, şahsiyet bunalımına sokmaktadır. Bu da fıtrata bozan bir yapının ortaya çıkmasına etki etmektedir.

na dönmediği takdirde kendi kendini ifna etmeyi sürdürecektir.

İnsanın hürriyeti, kişiliğin temel unsurudur. Hürriyet, en kolay biçimde şehvetle selbolunur. Şehvete kurban edilen hürriyet, insanda şahsiyet erozyonuna yol açar. Şahsiyet parçalan-

ması, insanın dayatmalarla inanmadığı; istemediği şeyi yapmak zorunda bırakılmasıdır. Şahsiyet erozyonu denilen şey, farkında olmadan şehvet içgüdüsünün insan kişiliğini aşındırmasıdır. Kişilik aşınmaları temel insani değerlerden uzaklaşma sonucunu doğurur. Bu da insani zaafaların egemen olduğu yaralı bir toplum meydana getirir.

Netice itibarıyla sağlıklı bir toplum inşası için insanımıza hikmet, şecaat, iffet, hürriyet, adalet ve merhamet gibi değerlerin yeniden kazandırılması gerekmektedir.

Kur'an'ın değerleri ve onların sıra düzeni

Değerler ve onların hiyerarşisi (sıra düzeni) insanoğlunun insan olması hasebiyle davranışlarına yön veren en önemli etmenlerdendir.

İnsan, biyolojik ve toplumsal bir varlık olmasının yanında zihninde oluşan ya da oluşturduğu değerler sistemiyle diğer canlılardan farklılık arz eder. Aristo'nun "düşünen canlı"sına mukabil, Faslı bilgin Abdurrahman Taha'nın deyimiyle insan "ahlaki bir canlıdır" ki bu özelliği oluşturan da değerler ve onların sıra düzenidir.

İnsan, iki alternatif davranıştan birini seçmekte tereddüt ettiğinde, değer problemiyle karşı karşıyadır. A davranışının yerine B'yi seçmesi, bir bakıma B'deki değeri A'dakine öncelendiği anlamına gelir. İnsan ömrünün bu gibi birçok tercih ikileminde geçtiği bir gerçektir. Allah rızasını her şeyin önünde bir değer olarak gören Müslümanın, böyle durumlarda Allah'ın insan

için gerekli gördüğü değerlere göre davranması gerekir. Ama bu durumda da söz konusu değerlerin neler olduğu ve değerler arasındaki ilişki bir problem teşkil etmektedir.

Kur'an'ın değerlerini ve aralarındaki sıra düzenini açıklayabilmek için, değer kavramını belirlemek gerekir. Değer, kendisiyle nesnelere/davranışların önem derecesinin belirlendiği, ulaşılmak istenen, arzulan genel niteliktir. Kur'an'a göre akletmek, dürüstlük, adalet, takva gibi davranış niteliklerini değerli kılan, Allah'ın onları istemesi, insanların davranışlarına yön veren nitelikler olarak görmesidir.

Kur'an değerlerinin temelini Allah kavramı, insan ve onun ferdi sorumluluğu ile ahiret olgusu teşkil

eder. Allah'a gönülden inanan Müslüman, kendi bireysel sorumluluğunun bilincinde olarak ve ahiret hayatını dikkate alarak davranmak durumundadır.

Bu temel değerlerin zemini üzerinde Kur'an'ın değerlerini, bizzat gerçekleştirilme durumunda olan değerler anlamında fiilî değerler ve insanın bu değerleri gerçekleştirmesinde ona şevk ve heyecan veren değerler anlamında motivasyon ve amaç değerleri olarak iki grupta sınıflandırabiliriz.

Motivasyon ve amaç değerleri

Motivasyon ve amaç değerlerinin, Kur'an'da Allah'a şükretmenin (Zümer, 63.), azaptan kurtulup ebedi mutluluğu kazanmanın (Bakara, 189; Âl-i İmran, 130, 200; Maide, 100.) ve Allah'ın rızasını kazanmanın (Tevbe, 72.) insanı sağlam davranışlar (salih amel) ortaya koymaya teşvik eden değerler olarak sunulduğunu görürüz.

Allah'a şükretmek, sadece dil ile "Allah'ım nimetlerine şükürler olsun!" demek değil; daha önemlisi, Allah'ın nimetlerine sağlam, doğru davranışlar sergileyerek teşekkürde bulunmaktır. Söz gelimi Beled suresinde (3-17) Allah, insana verdiği nimetleri hatırlatmakta, ardından onun bu nimetlere karşılık ondan beklenen sağlam davranışları, ayetin ifadesiyle bir kimseyi kölelikten kurtarmayı, bir öksüzü veya bir fakiri doyurmayı gerçekleştirmede bulunduğunu belirtmektedir. Yine "Ey Davut ailesi şükretmek için (iyi) davranışta bulunun..." (Sebe, 13.) ifadesi de asıl şükürün, iyi eylemlerle gerçekleştirildiğini ifade eder.

Ebedi, mutluluğu kazanmak ile Allah'ın rızasını kazanmak söz konusu olduğunda ise Allah'ın tercihi, Tevbe suresinin 72. ayetinde belirtildiği gibi, sadece onun rızasını kazanmak için davranmaktan yanadır.

Fiili değerler

İnsanın bu motivasyon değerleri ile teşvik edildiği fiili değerler ise kalbî değerler ve somut eylem değerleri olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Kalbî değerlerin işlevi insanın doğru ve sağlam davranışlar sergilemesine uygun duygusal ve zihni şartları sağlamaktır.

Kur'an'da kalbî değerleri akli faaliyet, inanmak, takva, Allah'ı hatırlamak ve ona yakarmak, Allah'a

güvenmek, sevmek, tevazu, samimiyet, kalp temizliği, tövbe ve sabır oluşturmada; somut eylem değerlerini yani sağlam davranışların (salih ameller) içeriğini ise ibadet, dürüstlük, adalet, iffeti korumak, Allah yolunda harcamak, insana değer vererek davranmak, Allah yolunda cihat ve fedakârlık, orta yol izlemek ile akrabalığı gözetmek değerleri teşkil etmektedir.

Somut eylem değerlerinin içeriğine baktığımızda, yaygın din anlayışında en önemli değerler olarak görünen namaz, oruç, hac gibi şekli ibadetlerin oluşturduğu (ibadet) değerinin, kalbî değerler gibi diğer somut eylem değerlerinin sağlam bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir. Bu yüzdendir ki namaz kılıp da insanlardan ufak bir şeyi esirgeyenler kınanmaktadır. (Mâ'un, 2-7.) "Namaz kötülüklerden alıkor." (Ankebüt, 45.) dendiği hâlde, kılınan namazların, sahtekârlık, adaletsizlik, insana kaba muamele etmek, cimrilik gibi kötü davranışların ortaya çıkmasına engel olmaması, kişinin zihnindeki değerler sıra düzeninin çarpıklığından kaynaklanır. Böyle davranan biri, namaz kılmayı en önemli bir değer olarak görmüş, onu gerçekleştiren de âdeta ahireti garantilediği duygusuyla, diğerlerini görmezden gelir olmuştur. O hâlde Müslümana düşen, akletmenin, imanının, takvanın, Allah'ı anmanın, şekli ibadetleri yerine getirmenin; dürüstlük, adalet, insana değer vererek davranmak, Allah yolunda harcamak, fedakârlık gibi değerlere uygun davranışların ortaya çıkması için bir araç olduğunun bilincinde olması ve bu bilinçle hareket etmesidir.

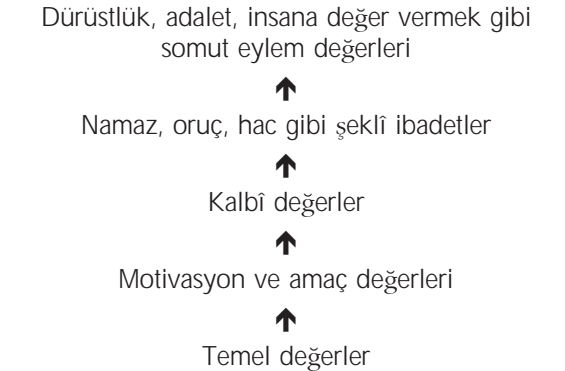
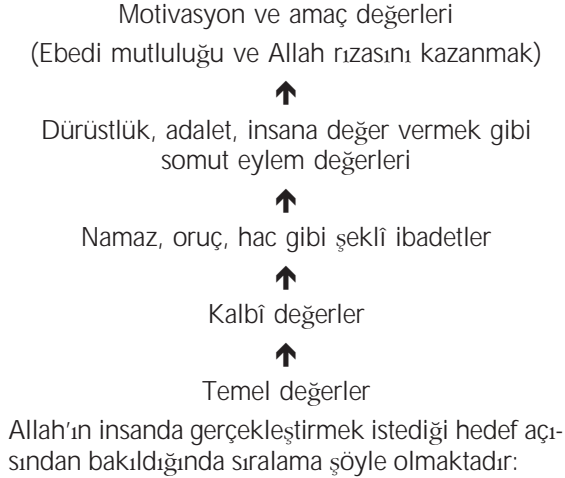
Kalbî değerlerin Kur'an'da en çok vurgulananı olan takva da salt bir Allah'tan korkma duygusu değil, bu duygunun gereği olarak Allah yolunda harcamak, antlaşmalara sadık kalmak (Bakara, 177.), adaletli davranmak (Maide, 8.), boşanan kadınların geçimini sağlamak (Bakara, 241.), faizcilik yapmaktan kaçınmak (Âl-i İmrân, 130.), insanlar hakkında kötü düşünmemek (Hucûrat, 12.) gibi sağlam davranışlar (salih ameller) sergilemektir. Takvanın ölçüsü zikredilen salih amel değerlerini sergilemektir.

Bu aşamada sayılan değerlerin kendi aralarındaki sıra düzeninin (hierarchy) nasıl olduğunu ortaya koymak durumundayız. Bu sıra düzenini, insana gösterilen hedef açısından, Allah'ın insanda

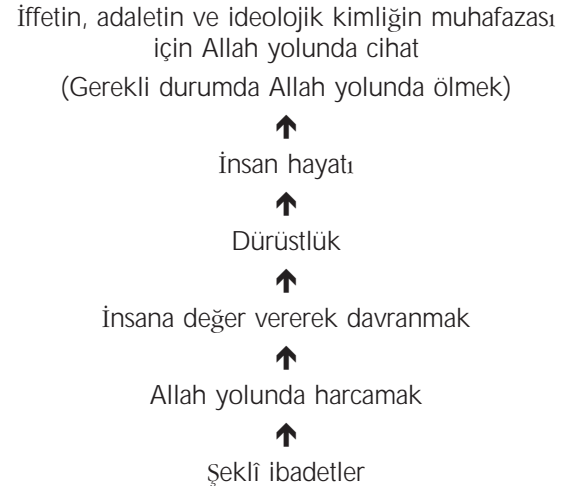
Kur'an'a göre akletmek, dürüstlük, adalet, takva gibi davranış niteliklerini değerli kılan, Allah'ın onları istemesi, insanların davranışlarına yön veren nitelikler olarak görmesidir.

gerçekleştirmek istediği hedef açısından ve iki değerden birini seçmek durumunda kalınması açısından ayrı ayrı tespit edebiliriz.

İnsana gösterilen hedef açısından değerler şöyle sıralanmaktadır:

İki değerden birini seçmek durumunda kalınması açısından bakıldığında ise değerler sıralaması şöyle bir görünüm arz etmektedir:

İdeal olan bütün değerlerin aynı anda birbirleriyle etkileşim hâlinde ama somut eylem değerlerini gerçekleştirecek şekilde kazanılması ve ona göre davranılmasıdır. Ancak iki değerden sadece birini tercih etme durumu söz konusu olduğunda ise bu sıralamada üstte olan alttakine tercih edilmektedir. Söz gelimi, sadaka vermek ile insana değer vererek davranmak çatıştığında "Güzel söz ve bağışlama, arkasından incitme gelen sadakadan daha iyidir." (Bakara, 263.) ayetinde ifade edildiği gibi, tercih edilmesi gereken, insana değer vererek davranmaktır. Ana babanın rızası ile dürüstlük ya da adalet çatıştığında yapılması gereken, "Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun." (Nisa, 135.) ayetinde ifade edildiği gibi dürüstlüğü ve adaleti tercih etmektir. İnsan hayatı ile kimliğimizi ve kişiliğimizi oluşturan değerlerin ya da vatanın müdafasından birini seçmek durumunda kaldığımızda Müslümana düşen, birçok cihat ayetinde değinildiği gibi (Bakara, 190; Âl-i İmran, 167.), gerekirse bunlar için hayatımızı feda etmektir.

Sonuç olarak...

Müslüman, davranışlarında Allah'ın rızasını gözetken kişidir. O değersizlik ya da hevaya uymak diye niteleyebileceğimiz ilkesiz, günün şartlarına, anlık menfaatine göre davranmak durumunda olan birisi değildir. Aksine davranışlarında Allah'ın rızasını gözetken, insanlara iyi davranışlar sergileyerek Rabbine şükürünü gerçekleştiren, kalbî değerlerle ve şekli ibadetlerle zihnini salih amel gerçekleştirmeye uygun hâle getirmeye çalışan ve en önemlisi Allah'ın kendisinden beklediği doğru davranışları gerçekleştiren kişidir.

Değerler eğitimi yaklaşımları

Gençleri zayıf davranışlardan vazgeçirip iyiye yönelten, ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin bilinçli telkin ve yönlendirmeleridir.

Bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlaksal ya da estetik yönden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı nitelik olarak tanımlanan değer, bireyin tutum ve davranışlarını belirleyen temel ölçüttür. Çünkü bireyin fiziksel ve toplumsal çevreyi algılaması ve anlamlandırması, sahip olduğu değerler çerçevesinde şekillenmektedir. Birey, olay ve olgulara karşı konumunu sahip olduğu değerlere göre belirler.

Bir sosyal grup veya toplumun devamını sağlayabilecek ortak düşünce ve ahlaki ilkeleri kapsamından dolayı, hem toplumun iyiliği hem de bireyin mutluluğu için değerler, yeni yetişen nesillere kazandırılmaya çalışılır. Eğitim bilimlerinde yeni nesillere değerlerin kazandırılması sürecine dair çeşitli yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımların arka planında çeşitli düşünsel kabuller ve bilimsel bulgular yatmaktadır. Burada bu yaklaşımlar ana hatlarıyla tanıtılacaktır.

Değerleri telkin etme yaklaşımı

Telkin yoluyla değerler eğitimi yaklaşımında, gençleri zayıf davranışlardan vazgeçirip iyiye yönelten, ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin bilinçli telkin ve yönlendirmeleridir. Bu yönlendirmeler ile çocukların değerleri ve bu değerlere dayanan davranışları model alma yoluyla benimseyip içselleştirmeleri hedeflenir.

Yaklaşımın en belirgin özelliği değerlerin çocuklara açık açık söylenmesi ve onların bu değerleri edinmeleri için teşvik edici hikâyeler, biyografiler, filmler vb. malzemelerin kullanılmasıdır. Telkin yaklaşımı genellikle şu işlem basamaklarından oluşur: (i) Telkin edilecek değer belirlenir. (ii) Değerler kendi aralarında seviyelendirilir, önem ve öncelik sırasına konur. (iii) Değerin davranışlardaki tezahürlerinin neler olacağı belirlenir. (iv) Uygun metotlar ve araçlarla değerlerin

ve davranışlardaki yansımalarının çocuk tarafından anlaşılması sağlanmaya çalışılır. (v) Ulaşılan sonuçların (düşünce, tutum, davranış vb.) hedeflerle mutabık olup olmadığı değerlendirilir.

Değerleri açıklama yaklaşımı

1960'lardan 1990'lara kadar değer edindirmede en çok tercih edilen yaklaşımlardan biridir. Bireysel kimliği her şeyin üstünde tutan bu yaklaşımda bireye, kendi değerlerini keşfetmesi için herhangi bir etkilemede bulunmadan yardımcı olunur. Süreç ana hatlarıyla şu şekilde işler: (i) Öğrenciler özgürce seçim yapmaya teşvik edilir,

tüm seçeneklerle ve her bir seçeneğin muhtemel sonuçlarıyla yüzleştirilerek alternatifleri görmelerine yardım edilir. (ii) Öğrenciler düşünmeye, düşündüklerini ifade etmeye teşvik edilir, diğer öğrenciler tarafından da anlaşılıp onaylanması sağlanmaya çalışılır. (iii) Öğrenciler seçimlerine göre hareket etmeleri ve bu davranışlarını benzer her durumda sergilemeleri için cesaretlendirilir.

Bu yaklaşımda öğrenci belirli bir değere yönlendirilmez aksine kendi değerini kendisinin belirlemesi için ona fırsatlar sunulur. Bu fırsatlar sayesinde öğrenci, kendi değerini özgürce seçer. Öğrencinin seçiminin doğru veya yanlışlığı yani davranışın niteliği öğrencinin tercihinin nedenini açıklaması ile belirlenmektedir. Örneğin yalan

söyleyen bir kişinin, bu davranışı hayat kurtarma amacına yönelik olduğunda makul olarak nitelenebilir. Bu sebeple bu yaklaşımda, iyi örneklerden ziyade ahlaki nedenlere sürekli gönderme yapılarak öğrencilerin bu gerçeği görmeleri sağlanır.

Değer analizi yaklaşımı

Bazı kararları vermesi gereken çocukların kendileri için en iyi ve değerlere en uygun kararı verebilmeleri, bilişsel unsurları kullanmalarıyla mümkündür. Bu sebeple değer analizi yaklaşımında öğrenciler, değer içeren meseleleri bilimsel düşünme basamaklarına göre ele almaktadırlar. Eleştirel, tahlilî ve akılcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerileri oldukça önemlidir. Çünkü bu yaklaşımı savunanlar, alışkanlık ve tutumların, bilişsel unsurlar dışarıda bırakılarak basit davranış tekrarlarıyla kazandırılmayacağını ileri sürmektedirler.

Süreç ana hatlarıyla şu şekilde işler: (i) Sorun tanımlanır. Bu aşamada, "Değer sorunu nedir?" sorusunun cevabı verilir. (ii) Değer sorununu daha anlaşılır kılmak için mevcut kanıtların dışında yeni kanıtlar toplanır. Bu aşamada "Veriye ihtiyacımız var mı?" ve "Elimizdeki kanıtlar sorunla ilgili ve doğru kanıtlar mı?" sorularının cevapları aranır. (iii) Alternatif çözüm yolları belirlenir ve bunlarla ilgili kanıtlar toplanır. Bu aşamada, "Alternatifler nelerdir?" sorusuna cevap aranır. (iv) İhtimal dâhilindeki her çözümün neden olabileceği problemler üzerinde düşünülür. Bu aşamada, "Çözümlerimiz hangi problemlere neden olabilir?" sorusunun cevabı aranır. (v) Alternatif çözümlerden biri seçilir ve bu seçim doğrultusunda hareket için karar alınır. Bu aşamada, "En doğru hareket hangisidir?" sorusunun cevabı aranır. Verilen cevaba göre harekete geçilir.

Ahlaki ikilem tartışması yaklaşımı

Ahlaki ikilem tartışması, Lawrence Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramında öne sürdüğü ilkeler esas alınarak geliştirilmiştir. Kohlberg'e göre, ahlaki değerler, başkalarının telkiniyle değil kişinin bizzat kendisinin bilişsel gelişimine göre ilerleyen akıl yürütme süreçleri sonucunda teşekkül etmektedir. Bu akıl yürütme süreçlerinde kullanılan ve içinde ikilemleri barındıran ahlaki tartışmalara, ahlaki ikilem tartışması denilmektedir. Bu tartışmalarda, öğrencilerin akıl yürütürken ahlaki içerikli çelişiklere yol açan durumlarla karşı-

Değer kazandırma sürecinde başarılı olabilmek için değerlerin içeriğinin belletilmesi ya da değerlerin ezberletilmesi yeterli değildir. Çünkü değerlerin bireyin davranışlarına yön verebilmesi için içselleştirilmesi gerekmektedir.

laşmaları, onların ahlaki akıl yürütme yeteneğinde ilerlemeler ve perspektiflerde gelişmeler sağlamaktadır. Öğrenciler, verilen örnekler üzerinden kendi değer yargılarına göre tercihte bulunarak ikilemleri çözerler. Bu süreçte, akıl yürütme, bilişsel çatışma ve tartışma durumları oldukça önemli olduğu için üzerinde konuşulan ikilem, farklı seçenekleri ve bakış açılarını içerecek nitelikte olmalıdır.

Öğrencilerin buldukları ahlaki gelişim düzeyini yükseltmek amacıyla kullanılan ahlaki ikilem tartışması yaklaşımı uygulamada şu aşamaları içermektedir: (i) Ahlaki ikilemi anlatan giriş yapılır. (ii) Öğrencilerin ikilemle ilgili geçici cevapları alınır. (iii) Küçük gruplarda cevapların nedenlerinin tartışılması sağlanır. (iv) Tüm gruplarda ortaya çıkan bakış açılarının nedenleri tartışılır. (v) Sınıfta bulunan tüm öğrencilerin kendi bakış açılarını ve bu bakış açılarını destekleyen nedenleri belirtmesiyle tartışma sonlandırılır.

Sonuç olarak...

Değer kazandırma sürecinde başarılı olabilmek için değerlerin içeriğinin belletilmesi ya da değerlerin ezberletilmesi yeterli değildir. Çünkü değerlerin bireyin davranışlarına yön verebilmesi için içselleştirilmesi gerekmektedir. Bu neden-

le değerlerin keşif sürecinde kazandırılması, bireyin değerini vurguladığı iyi nitelikleri bizzat keşfederek öğrenmesi ve davranışlarında göstermesi gerekmektedir. Öte yandan değerler eğitimi özünde eğitimin ahlaki boyutunu oluşturmaktadır. Eğitime yönelik tüm uygulamalarda olduğu gibi eğitimin ahlaki boyutunda da istenilen amaca ulaşabilmek için eğitimci-

lere önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda şu önerileri sıralayabiliriz:

- Ahlak eğitiminde sorumluluk, hak ve adalet konularına odaklanılmalıdır.
- Ahlak eğitim programlarının etkili olabilmesi için bu programlar, genel müfredattan ayrı üniteler olarak uygulanmamalıdır. Aksine ahlak eğitimine yönelik hazırlanan program, genel müfredat ile bütünleştirilmeli, genel müfredata yedirilmelidir.
- Öğrencilerin ahlaki çelişkileri, farklı ahlaki seviyelerdeki çözümleri de kapsayacak şekilde özgürce tartışmaları sağlanmalıdır. Çünkü böyle yapıldığı zaman öğrencinin ahlaki gelişiminin yükseltilmesi sağlanır.
- Eğitimciler öğrencileri, ahlaki ve akademik gelişimi yükselten iş birlikli çalışmalara yönlendirmelidirler.
- Sınıf yönetimine yönelik uygulanan kuralların esnek olması, yani mevcut duruma göre uyarlanması öğrencinin ahlaki gelişimine katkı sağlar. Bundan dolayı sınıf içinde esnek kurallar uygulanmalıdır.

Merhamet adasının öncüsü: Din gönüllüsü

İnsanlığın fitratıyla buluşma noktası, inzal olduğu andan günümüze dek hıfz-ı ilâhî ile korunmuş olan İslami değerlerdir. Değerlerimiz insanlar arasında yaygınlaştığında, vicdanlara Rabbimizin yerleştirdiği insani öz neşvünema bulacak ve her dem taze bir gül olarak insanlığın ufkunda açacaktır.

Rahmet Peygamberi (s.a.s.) barbarlığın sıradanlaştığı, toplumlar arasındaki savaşların bütün yönleriyle vahşi bir hâl aldığı, insanların hemcinslerini ve kendi evlatlarını öldürdüğü bir dönemde merhameti yeryüzüne yaymak için gönderildi. (Enbiya, 107.) Bugün bahsedilen dönemden çok daha farklı bir yerde olduğumuz söylenebilir mi?

Bazı sosyologlar toplumsal düzenin duygudan ziyade akılla, akıl aracılığıyla (rasyonalite) sağlanabileceğini varsamaktadırlar. Bir kısmına göre ise toplumları bir arada tutan şey sevgi, sempati, merhamet, muhabbet, dostluk, sadakat gibi aklın karşısında yer alan her türlü duygudur. Ancak toplumsal düzenin akıl aracılığıyla (rasyonalite) sağlan-

cağı fikri modern uygarlık içinde hep baskın olagelmiştir. Bu durum özellikle geçtiğimiz yüzyılda rasyonel amaçlar (bir toplumun refahı, hammadde elde edilmesi, toprakların genişletilmesi vb.) için yapılan onlarca savaşa bakıldığında görülebilecektir. Nitekim sosyolog Mestrovic Uygur Barbarlık adını taşıyan kitabında, modern uygarlığın barbarlığı yeni bir biçimde ürettiğini ve nihayetinde daha fazla uygarlaşmak yerine barbarlaşmanın yaşandığını söylemektedir. Rasyonalitenin toplumları bir arada tutmak konusunda yetersiz kalması nedeniyle Mestrovic rasyonalitenin alternatifi olarak merhameti önermektedir.

Enformasyonel çağ olarak tanımlanan günümüzde şiddetin, acının, kötülüğün, merhametsizliğin,

barbarlığın dünya üzerine yayılmasını sağlayan çok sayıda araç (medya) bulunmaktadır. Kötülük ve şiddet giderek sıradanlaşmakta, insani değerler birer birer ölmektedir. Peki, insanlık kardeşçe bir hayatın çatısını çatacak insani değerlerle, fıtrî erdemlerle nerede ve kimler aracılığıyla buluşacak?

İnsanlığın fıtratıyla buluşma noktası, inzal olduğu andan günümüze dek hıfz-ı ilahî ile korunmuş olan İslami değerlerdir. Değerlerimiz insanlar arasında yaygınlaştığında, vicdanlara Rabbimizin yerleştiği insani öz neşvünema bulacak ve her dem taze bir gül olarak insanlığın ufkunda açacaktır.

İslami değerler insanlığa ulaştırılıp, baskı ve zulmün ufukları tuttuğu koyu karanlık İslami değerlerin gülşenin kızıllığıyla aydınlanıncaya kadar, bu görev fert fert her Müslümanın vazifesidir. (Bakara, 193; Enfal, 39.) Ancak öncelikli görev, din görevlilerinin/gönüllülerininidir. Çünkü medeniyetimizin merkezi mescit/camidir. Cahiliye toplumunu, şefkat, insaf, ahlak, hak ve adalet ile tanıştıran rahmet peygamberi mescidi merhamet merkezi olarak inşa etmiştir. Mescit vahşiliğin ve barbarlığın giremediği harem bölgedir. Bu mekâna gelen kimseler korkularından emin olur, sıkıntılarından kurtulurlar. Oraya gelen her kim olursa olsun merhametin ve şefkatin kucağına gelmektedir. Çünkü mescit Rahman'ın evi, rahmetin mekânı, Rasul (s.a.s.)'ün şefkatli kollarıdır. Bu nedenle günümüz cami görevlileri kendilerine öncelikle şu soruları sormalıdır: Camimi bir merhamet merkezi hâline nasıl dönüştürebilirim? Ben bir merhamet görevlisi ve gönüllüsü nasıl olurum?

Din görevlisinden merhamet adamına geçiş...

Din görevlisi tanımı ve konumu itibarıyla modern dönemlere özgü mesleki bir pozisyonu ifade etmektedir. Bu durumun en önemli dezavantajı din görevlilerinin rasyonel temeller üzerine inşa edilmiş modern devletin bürokratik yapıları içerisinde yer almalarıdır. Tarihsel ve toplumsal şartlar bir şekilde bu durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak öncelikle bu bürokratik yapının ve rasyonel işleyişin farkında olunmalı, "din görevlisi" unvanının aşırı rasyonalitesinden sıyrılmalı ve toplumla İslami değerler ve duygular üzerinden iletişime geçilmelidir. İşte bu, din görevlisi olmaktan "din gönüllüsü" olmaya, "merhamet adamı" olmaya geçişi ifade etmektedir.

Tekil insandan toplumsal insana geçiş...

Kocanın hanımına, annenin çocuğuna, çocuğun annesine, komşunun komşusuna merhametsizce

davrandığı bir toplumda din gönüllüsü bir merhamet adamı olarak bu değeri en iyi şekilde kullanmak için sokaklara, caddelere, parklara, meydanlara, dükkânlara, evlere çıkmalı, toplumla birlikte olmalıdır. Bir merhamet adamı olan din gönüllüsü, kelimenin tam anlamıyla sokakta merhamet bekleyen insanların yanında olmalıdır. Bu bağlamda görevli olmasa da toplumsal törenlere (nikâh, düğün, nişan, sünnet töreni, asker uğurlaması, cenaze merasimi, hacı uğurlaması ya da karşılama vb.) katılmalı, halkın katılım sağlayacağı organizasyonlar (yardım kampanyaları, kitap kampanyaları, gezi, konferans, panel, sohbet, sergi, yemek, piknik, ağaç dikme kampanyası, çay ikramı vb.) düzenlemeli, insanlarla temas noktalarını çoğaltmalıdır.

Yalnız kahramandan dayanışmacı kahramana geçiş...

Din görevlisi/gönüllüsü toplumun tüm farklı kesimleriyle iş birliği yapabilecek itibarlı bir konuma sahiptir. İş birliği konusunda din gönüllüsünün/merhamet adamının hiç unutmaması gereken temel ilke şudur: Toplum oluşturulan bütün kişiler ve kurumlar size yardım etmek isteyeceklerdir. Çünkü din gönüllüleri her daim muhataplarının karşısına bir merhamet projesi ile çıkacaklar ve karşısındaki kişi ve kurumları rasyonel olandan merhametli olana cesurca davet edebileceklerdir.

Peki, iş birliği kimlerle yapılabilir?

- Merkez ve taşrada faaliyet gösteren tüm kamu kurum ve kuruluşları (valilikler, kaymakamlıklar, belediyeler, muhtarlıklar, il ve ilçe millî eğitim müdürlükleri, okullar, il ve ilçe sosyal hizmet müdürlükleri, gençlik merkezleri, spor merkezleri, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları vb.)
- Herhangi bir kâr amacı gütmeyen ve sivil birtakım etkilerle faaliyete geçen vakıf, dernek, inisiyatif, oda, girişim ve benzeri adlarla ve kategorilerle anılan sivil toplum kuruluşları
- Birey ya da kurum olarak faal olan özel kişi ve kuruluşlar

İş birliği sırasında bunlara dikkat!

- Kendini ve diğer insanları tanı! Kendinizin ve iş birliği geliştireceğiniz diğer şahısların, kişisel özelliklerinden, resmî konumundan ve kamu görevlisi olmaktan kaynaklanan güç ve imkânlarını değerlendirin. Ardından bu imkânların her birini birer işe dönüştürecek projeler geliştirin.

- Muhatap kurumu tanı! Hangi kurumdan neyi talep edebileceğini belirlemek için öncelikle bütün kurumları kendi özel şartları çerçevesinde analiz edin. Bu amaçla kurumların sahip olduğu imkânları ayrı ayrı listeleyin. Ardından kurumlarca sahip olunan imkânlarla uygun öneriler geliştirin.

Mescit vahşiliğinin ve barbarlığın giremediği harem bölgedir. Bu mekâna gelen kimseler korkularından emin olur, sıkıntılarında kurtulurlar. Oraya gelen her kim olursa olsun merhametin ve şefkatin kucağına gelmektedir.

- Mevzuatı tanı! Muhatap olacağınız kişi ve kurumları bağlayan özel mevzuatlarını ve toplumsal olarak herkesi ilgilendiren genel hukuki çerçeveyi bilin. Böylece hem "Bu, mevzuata aykırı." türünden bürokratik duruşlara cevap verme gücü kazanırsınız hem de çalışmalarınızı yasal zemine oturtabilirsiniz.
- İlişkilerini tanı! Resmî ve doğal (hemşerilik, akrabalık, dostluk vb.) ilişkilerinizi iyi tahlil edin. Bu ilişkiler bazen birçok kapının rahatlıkla açılmasına yardımcı olabilecektir. Ancak ilişkilerin bazen de yapmayı düşündüğünüz çalışmalar için birer yüke dönüşebileceğini göz önünde bulundurarak dengeyi iyi ayarlayın.
- Cesur olun! Muhataplarınızı hayır projelerine davet ederken girişken ve cesur olun. Taleplerinizi ısrarlı bir şekilde takip edip sonuç alıcı olmaya çalışın.

İhtiyaç odaklı olmaktan kaynak odaklı olmaya geçiş...

Din gönüllüsü kendine "Nelere ihtiyacım var?" sorusu yerine "Hangi kaynaklara sahibim?" sorusunu sormalıdır. Zira kaynakların verimli bir biçimde kullanılmamasının altında çoğu zaman sahip olunan kaynakların tespit edil(e)memesi yatar. Hâlbuki sahip olunan kaynaklar azami verimli bir biçimde kullanılırsa güçlü olunan konularda çok daha çabuk ilerlenebilir ve o alanda söz sahibi olunabilir. Bu aynı zamanda yeni kaynakları da çeker. Peki, din gönüllüleri bu kaynakları nasıl tespit edebilir?

(i) Din gönüllüsü öncelikle öz kaynaklarını analiz etmelidir. Bu çerçevede din gönüllüsü kendine şu soruları sormalı ve sahip olduğu kaynakları listelemelidir: Mekânsal imkânlarım nelerdir? Maddi imkânlarım nelerdir? Daha önce bu gruba ya da bölgeye yönelik yapılmış çalışmalar nelerdir? İnsan kaynağı imkânlarım (kurumda çalışan diğer kişiler) nelerdir? Kurumun sahip olduğu ilişkiler ve imkânlar nelerdir?

(ii) Din gönüllüsü ikinci olarak içinde yer aldığı toplum parçasının kaynaklarını ve ihtiyaçlarını belir-

lemelidir. Zira her grupta veya bireyde bir başkasının derdine derman olacak bir şeyler vardır; herkesin en az bir konuda uzmanlığı ve aynı zamanda herkesin birçok konuda yardıma ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır. Din gönüllüsü, bu çerçevede her bireyle sohbet ederek onun sahip olduğu kaynakları ve ihtiyaçlarını ortaya çıkarabilmelidir. Bu bağlamda şunları yapmalıdır:

- Görüşmelerinde temelde elde etmek istediği bilgileri belirlemelidir. Bunlara ilişkin önceden hazırladığı belirli sorular olmalıdır ve bu soruları her farklı insan için görüşme anında değişik biçimlerde sorabilmelidir.
- Mümkün olduğunca çok sayıda insanla görüşme yapmalıdır. Bu çerçevede toplumun sahip olduğu kaynaklar ve ihtiyaçlar hakkında bilgi alabileceği kişilerle derinlemesine görüşmeler yapmalıdır.
- İnsanlarla yaptığı görüşmelerde geçen hikâyeler üzerinde derinlikli bir şekilde düşünmelidir. Bu hikâyeleri isim vermeden konunun uzmanlarıyla (psikolog, sosyolog, doktor vb.) istişare ederek meselelerin farklı yönlerini tespit edebilmelidir.
- Bu görüşmelerden elde edilen iyi ve kötü örnek-

likleri farklılaştırarak hikâyeleştirmeli ve değişik mekânlarda toplumla paylaşmalıdır.

- Görüşmelerde elde ettiği düşünceleri, hikâyeleri, notları raporlaştırmalı, benzer çalışma yapanlarla paylaşmalı ve daha sonra gelecek din gönüllülerine hem toplum hakkında bilgi hem de yapılanlar hakkında bir arşiv bırakmalıdır.
- Hedefte yer alan grubun etkinlik mekânlarını tespit etmelidir. İnsanlar nerede toplanmaktadır? Neler yapmaktadırlar? Kadınların, erkeklerin, çocukların, gençlerin, yaşlıların bir araya geldiği değişik mekânlar nerelerdir?
- Etkinlik mekânlarında bulunmalıdır. İnsanların düzenli olarak bireysel ve grup etkinlikleri gerçekleştirdiği mekânlarda neler yapılmaktadır?
- Küçük grupların kaynaklarını ve ihtiyaçlarını belirlemek için küçük ölçekli ortak etkinlikler düzenlemeli ve bu etkinlikler sırasında gözlemlerde bulunmalıdır.
- Kadın ve erkeklerin meslek yapıları ve günlük, haftalık çalışma saatleri hakkında bilgi edinmelidir. Çocukların ve gençlerin eğitim yapıları, günlük, haftalık eğitim saatleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Böylece düzenleyeceği faaliyetlerin zamanlarını gündelik hayat akışına uygun olarak belirlemelidir.

(iii) Üçüncü adım olarak din görevlisi/gönüllüsü sahip olunan kaynaklarla toplumun kaynaklarını ve ihtiyaçlarını eşleştirmelidir. Bu bağlamda din gönüllüsü kendine şu soruları sormalıdır: Kaynaklarımdan hangileri bulunduğum alanın sosyal, ekonomik ve kültürel birikimine uygundur? Kaynaklar ve ihtiyaçlar arasında hangileri önceliklidir? Neden? Planladığım faaliyetleri hangi kurum ve kuruluşlarla iş birliği çerçevesinde yürütebilirim? Bunların planladığım faaliyetlerin maliyetini karşılamaya katkısı olur mu?

(iv) Dördüncü adımda çeşitli faaliyet planları hazırlamalıdır. Faaliyet planında bulunması gereken özellikleri belirlemek için din gönüllüsü şu sorulara cevap oluşturmalıdır: Planladığım faaliyet toplumda değerlerin yayılmasına ne kadar hizmet eder? Planladığım faaliyetin içeriği ve biçimi konumla mutabık mı? Geçmişte gerçekleştirilen bu türden faaliyetler ne tür değişimler ortaya çıkardı? Planladığım faaliyetleri benzer faaliyetlerden nasıl farklılaştırabilir ve bunların kalitesini nasıl yükseltebilirim? Planladığım faaliyetlere kimler katılabilir? Neler faaliyetin başarısızlığına yol açabilir? Faaliyetin başarı ihtimalini arttırmak için neler yap-

malıyım, kimlerle iş birliği kurmalıyım?

Sıkı ve kapalı ilişkiden açık ve esnek ilişkilere geçiş...

Din gönüllüsünün kendi etrafında küçük gruplar, dar ve kapalı ilişkiler oluşturmaması gerekir. Bu türden ilişkiler kısa vadede çeşitli avantajlara sahip olsa da uzun vadede halkanın genişlemesine ve hizmetlerin yaygınlık kazanmasına engel teşkil eder. Zira bu tarz bir yaklaşım, birilerini sahiplenirken birilerini gözden çıkarmak anlamına gelebilmekte ya da toplum bu şekilde algılayabilmektedir.

Öğütten yaşamaya geçiş...

Din gönüllüsü değerlere ilişkin çalışmalarını yazmak ve konuşmaktan öte bir yaşam tarzı olarak gerçekleştirmeli ve topluma bu şekilde yansıtmalıdır. Medya araçlarında görülen yaşam tarzlarıyla bir kısım insanların nasıl aynılık kurduğu ve seyrettiklerini nasıl içselleştirdiği göz önünde tutulacak olursa insanın yanı başında ve sürekli gördüğü yaşam tarzını daha fazla dikkate alacağı rahatlıkla anlaşılacaktır.

Geleneksel sorunlardan yeni sorunlara geçiş...

Din gönüllüsü geçmişten gelen sorunların yanı sıra toplumun yeni karşılaştığı sorunları fark edebilmeli ve bunlara karşı yeni çözümler üretebilmelidir. Değerlerdeki aşınmaların, gerilemelerin, bozulmaların, sapmaların vb. farkında olarak toplumu uyarmalı ve değerlerle ilgili iyi örnekleri ve eğitim çabalarını bu yeni sorunlar etrafında oluşturmalıdır.

Genel sorunlardan özel sorunlara geçiş...

Din gönüllüsü kendi görev alanının ya da ilgilendiği toplumsal grubun özel sorunlarını tespit etmelidir. Örneğin bir bölgede çevreye karşı zulüm söz konusuysen diğer bir bölgede kadına veya çocuğa şiddet uygulanması söz konusu olabilmektedir. Peki bu sorunlar nasıl belirlenebilir? Din gönüllüsü hizmet verdiği toplumsal grubun ya da bölgenin üyeleri ile (i) bire bir sohbetler yapmalı, (ii) bu grupları gündelik hayat faaliyetleri içinde gözlemlemeli, (iii) bölgeyle ya da grupla ilgili çıkan yayınları (dergi, gazete, bilimsel araştırma vb.) takip etmeli ve (iv) bölgenin ya da grubun ileri gelenleri ve kanaat önderleriyle derinlemesine sohbetler gerçekleştirmelidir.

Boş zamanlarla değer eğitimi

Mükellef bir Müslümanın amelleri genel bir tasnifle “kesin ve bağlayıcı bir tarzda yapılması istenenler (vacip, farz)”; “kesin ve bağlayıcı tarzda olmaksızın istenenler (mendup)” olarak iki kısma ayrılabilir.

Bazı ufak tefek tanım ve derece ve farklılıkları olmakla beraber sünnet, tatavvu, ihsan, nafîle, fazilet, müstehap, ragibe, hasen terimleri mendupla eş anlamlıdır. Bu kavram ailesi Allah'ın rızasına uygun her türlü eylem ve çabayı kuşatacak bir çatı oluşturur. Bu çatı altında özellikle Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hadislerinde farz ve vacip niteliğinde olmayan ibadetlerin nafîle ve tatavvu kelimeleriyle ifade edildiği görülür. Her iki kelime de herhangi bir zorunluluk olmaksızın gönüllü olarak, kendi isteğiyle ve zorunluluklara ilaveten, ayrıca yapılan eylemleri ifade etmektedir. (ayr. bkz. DİA, Nafîle maddesi)

Dilimizde “boş, boşuna, boş yere” anlamlarını kazanmış “nafîle”nin kaderini paylaşan diğer bir kavram da “boş vakit”tir. “Vaktini boşa tüketmek”, “boşa vakit harcamak”, “Boştayım (işsizim).” gibi birçok ifade nedeniyle “boş vakit” ifadesi, birçok zihinde olumlu çağrışımlar yapmayabilmektedir. Bu sebeple “boş vakit” ve ilişkili kavramlar üzerinde durmak, bir çerçeve çizmek yerinde olacaktır.

İnsanın çalışma, yeme, içme, uyuma gibi hayatını sürdürmek için zorunlu olarak harcadığı zamanın dışında kalan zamanlara serbest vakit/zaman adı verilmektedir. Serbest vakitler içinde kalan, kişinin sadece kendisi istediği için yaptığı ve yapmak-

tan zevk aldığı faaliyetlere ayırdığı zamanlar ise boş vakit/zaman olarak isimlendirilir. Şu hâlde bir kişinin serbest vakti olduğu hâlde boş vakti olmayabilir. Yani özel bir ilgi alanı olmayan ve buna vakit ayırmayan biri serbest vakte sahip olabilir ama boş vakte sahip değildir. Nitekim boş vakit, Rasulü Allah (s.a.s.)'ın diliyle insanların kıymetini en az bildikleri nimetlerden biridir. (Buhari, Rikak, 1; Tirmizî, Zühd, 1; İbn Mâce, Zühd, 15.)

Yüce Rabbimiz "Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul. Ancak Rabbine yönel." (İnşirah, 7-8.) buyurarak bir görevi (farzları, zorunlulukları) bitirdiğimizde diğer bir iş (ibadet) için kalkmamıza, farz bittiyse nafileye (gönüllü işlerimize) koyulmamıza işaret buyurmaktadır. Ayetle geçen "nasab" yorgunluk ve zahmettir. Rabbimiz, iş bitti diye rahata düşmeyip yine zahmeti tercih etmemizi tavsiye etmektedir. Zira zahmetsiz rahmet olmaz; kolaylık tembelliğe sevk etmemeli, çalışmaya teşvik edici olmalıdır ki onun peşinden de bir kolaylık gelerek artma ve ilerleme durumu hâsıl olsun. (bkz. Elmalılı, Hak Dini)

Serbest zaman ve boş vakitlerin kıymeti bilinmeli, bunlar değerlendirilmeli, boşa harcanmamalıdır.

Zorunlu zamanlar, gönüllü zamanlar

Farzlar her Müslüman için birer zorunluluktur. Nafileler ise kişilerin kendi tercihleriyle şekillenir. Her Müslüman beş vakit namaz kılar ama biri teheccüt kılsa bu onun şahsi özelliğidir. Namazda Kur'an okumak farzdır ama bir kişi her gün bir cüz okursa bu onun kendini yakın hissettiği, ona özel bir ibadettir.

Temel, kolon ve kirişler bir binanın esasını oluşturur. Bu ana iskelet olmadan bina ayakta duramaz. Ancak mimari açıdan bir binayı gösteren, diğerlerinden ayıran şey o binanın içinde ve dışında tercih edilen yapı elemanları, süsleme ve bezemelerdir. Aynı şekilde Müslümanın kendi hayatıyla inşa ettiği İslam binasının temel, kolon ve kirişleri farz, vacip ve haramlardır. Bu noktada tüm Müslümanlarla aynı esaslara dayanan bir Müslümanın, kendi İslam binasını o kişiye özgü kılsa tatavvu cinsinden kendine uygun olanları seçerek oluşturduğu tercihleridir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in "En hayırlı amel hangisidir?" sorusunu yönelten birçok arkadaşına sorana özel tavsiyelerde bulunması, o kişinin eksik olduğu bir alanı ya da onun mizacına uygun bir ibadeti tavsiye etmesi de bu hususta manidar bir örneklik teşkil eder.

Kişiyi diğer kardeşlerinden farklı kılan herhangi bir emir nedeniyle yaptıkları değil, gönüllü yaptıklarıdır.

Boş vakit işlerinin bireye katkıları

Boş vakit etkinlikleri kişinin kendisini bulduğu etkinliklerdir. Sadece kendi istediği için yaptığı bu işlerden mutluluk duyar, haz alır, bunlar sayesinde amel ve ruh dünyası zenginleşir. Yaptığı işle diğer insanlardan farklılaşır, kendisine ve diğer insanlara zenginlik katar. Aynı etkinliği yapanlarla daha çabuk kaynaşır, ortak bir şeyleri olanların ortaklığına dâhil olur. Bu etkinliği yaparken âdeta her şeyi unuttur, işine ve beraberindekilere odaklanır. Hem farklılığının hem de aynılıklarının meyvelerini devşirir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) kendi hayatında bizzat yapıp yaşayarak bizlere, özel ibadetlere vakit ayırmanın, özel zamanları değerlendirmenin gerektiğini, bunların eğiticiğini göstermiştir. Mesela güneş ve ay tutulmalarında kıldığı husuf ve kusuf namazları, Allah'ın âleme koyduğu düzenin büyüklüğünün ve o düzeni dilediği zaman bozabileceğinin ikrarı ile Rabbimize bir yakarmayı, seslenmeyi ve bağlılık arz etmeyi ifade eder. Ama aynı zamanda tabiattaki değişikliğin ritmiyle uyumlu davranarak kâinatın senfonisine dâhil olmayı ve âlemlerin Rabbine yaklaşmak için vesile edinmeyi (Maide, 35.) ifade eder. Verilecek başkaca her bir amel örneği, kişinin beşerlikten insanlığa yaptığı seyahatte değerlerin terbiyesinden geçmesinin birer örneği olacaktır.

Din görevlisi/gönüllüsü açısından da boş zamanlarında sürekli bir işle (amelle) uğraşır olmak birçok fayda içerir ki bunların başında Allah'ın hoşnutluğu gelir. Zira bu etkinlikler Allah'ın bizim üzerimizdeki özel nimetlerine kendimize özel bir şükürdür. Serbest ve boş vakitlerde yapılan işlerin birçok başka faydası daha zikredilebilir: Fiziki sağlığı geliştirme, ruh sağlığını koruma, bireyi sosyal açıdan geliştirme, kişisel beceri ve yetenekleri tekâmül ettirme, başarıyı artırma, olumlu duygular yaşanmasına vesile olma, kişilerin kendilerini tanımalarına ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardım etme, kişiye öğrenme fırsatı ve ortamı sağlama, başkaları ile iş birliği içinde bir arada yaşama-yı sağlama bunlardan sadece bir kısmıdır.

Boş vakit bireyi çok yönlü geliştirip zenginleştirir.

Boş vakitleri camiye taşımak

Günümüzde pek çok insanımızın, cami ve din görevlisiyle teması, isim verme töreni, yaz kursları, sünnet, nikâh ve cenaze merasimleriyle sınırlı kalmaktadır. Halkımızdan azımsanmayacak bir kesim, sayılan hizmetler dışında dinî müesseselerimizden ve görevlilerimizden hizmet alamamaktadır.

Yaratılmışsa hizmeti ibadet kabul eden İslam dini-

nin merkez kurumu olan camilerimiz, topluma hizmet edebildikleri oranda hayatîyet bulmuşlardır. Bu kurumun sembol/merkez ibadeti namazla cemaatin günde beş kez bir araya gelme avantajı pek çok faaliyeti de caminin omuzlarına yüklemiş, camilerimiz tarih boyunca ürettiği hizmetlerle anılagelmiştir. Pek çok hizmet caminin merhametli şemsiyesi altında yapılmayı hizmet alanı için daha uygun görmüştür. İhtiyaç sahipleri için aşevi mi yapılandırmak istediniz, bunun en çok yakıştığı yer zekât gelirlerinin de kolaylıkla kanalize edilebileceği bir cami ek binası olmuştur. Din eğitimi için tesis mi arıyorsunuz, sığınacağınız en merhametli yatak yine cami havzasıdır. Güzel sanatlar ve musiki kendini daima caminin evladı olarak görmüştür. Yaşlı bakım üniteleri ve yetim çocukların bakım merkezleri de kendilerine, merhametin ve yardımlaşmanın bir ibadet olarak algılandığı camilerden daha yakışan bir ortak bulamamışlardır. Bu ve benzeri kurumlarla iş birliği içinde hizmet üreten cami, gerçekten “yaşayan bir cami”dir.

İnsanın tamamıyla kendi istediği için yaptığı işler, değerlerle tanışmalarına, onları öğrenmelerine ve değerleri benimseyip bağlanmalarına en uygun vesilelerdir. Zira insan, bir işe içinden gelen istekle yönelindiğinde o işin gereği olan birçok şeyi göze alır. Bir din görevlisi/gönüllüsü için bu tespit, insanların zorunlu ihtiyaçlarını gidermek üzere ayırdıkları zamanlar dışındaki vakitlerine talip olacak organizasyonların önemini ve bunun sağlayacağı imkânları ayan beyan gösterir.

İnsanların boş vakitlerini almak için onların gönüllerini fethedecek, örnekleri zaten yaşanmış olan dolu dolu iş alternatifleri sunmak gerekir.

Din görevlisinin kendi boş vakitlerini yönetmesi

Din görevlisi yetiştiren imam hatip liselerinde ve bunun devamı niteliğinde olan yüksek öğrenim kurumlarında boş vakit etkinliklerine dair bir eğitim verilmemektedir. Bu okullarda boş vakit değerlendirme sadedinde bazı seçmeli derslere rastlanmaktaysa da belirlenen derslere çoğu zaman yeterince önem verilmemektedir. Oysa bir din görevlisinin/gönüllüsünün özel bilgi ve becerilerinin cemaatine ulaşma noktasında katkısı en az mesleki birikimi kadar önemlidir. Örneğin sporla özel olarak ilgilenen bir din görevlisinin çocuklara ve gençlere ulaşması, bu beceriye sahip olmayan bir meslektaşına göre çok daha kolaydır.

Son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu alanda pek çok olumlu adım attığı da memnuniyetle izlenmektedir. Diyanet Gençlik ve Spor Kulübü'nün din

görevlilerinden oluşan bir güreş kulübü kurması, önemli sporcular transfer etmesi, illerde spora ve sanata ilgi duyan personele yönelik eğitimler organize etmesi vb. son derece yerinde ve olumlu gelişmelerdir. Ancak özel yeteneklerin küçük yaşlarda çok daha iyi geliştiği bilinmektedir. Bu noktada ilgili okullarda müfredat, mesleki bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik olduğu kadar din görevlilerinin kişisel özelliklerine uygun olarak sportif, kültürel, sosyal, sanatsal alanlarda gelişimlerine katkı sunacak biçimde mutlaka yenilenmelidir.

Din görevlisi/gönüllüsü kendi boş vakitlerine değer katmaya yönelik çabaları savsaklamamalıdır.

Camide boş vakitleri doldurmak için...

Bir din görevlisinin kişisel bilgi ve becerileri ne kadar çok olursa olsun muhatap olduğu çevreye kıyasla ilgileri ve birikimi sınırlı kalabilir. Bu tabiidir. Zira toplumun ihtiyaçları çok, insanın kuvveti ve kudreti sınırlıdır. Cemaatine ulaşmayı ve faydalı olmayı isteyen bir din görevlisi mutlak surette camiye kendi yerel şartlarının elverdiği imkânlarla göre şekillendirebilmeli, çekip çevirebilmelidir. Bunun yolu da iş birliği yapmaktan, ilgilileri buluşturmaktan, gerekli yardımları talep etmekten, kısacası çaba göstermekten geçer. Örneğin cemaatinin futbola merakı varsa ve din görevlisi bu konuda yetenekli değilse cemaatinden bu konularla ilgili olan kişilerin yardımını talep etmelidir. Yerel imkânlarla uygun zanaatların cemaatindeki kişiler tarafından öğrenilmesine önyak olmalı, konuya dair bilgi ve beceriye sahip kişilerle iş birliği yapabilmelidir. Yerel imkânlarla çözemediği durumlarda çare olacak kişilerin kapılarını çalmalıdır. Zira değerler iş içinde işlenir, neşvünema bulur.

Değerlerin öğrenilmesi ve bireylerin hayatlarında görünür hâle gelip yaşanması için boş vakitleri hedef alan ve camilerde yapılabilecek birçok faaliyet zikredilebilir:

- **Eğitimsel ve kültürel amaçlı faaliyetler:** Bireylerin kültürel zenginliklerini, bilgi ve görüşlerini arttırmalarına, çevreleriyle bilgiden destek alan ilişkiler geliştirmelerine yönelik faaliyetler yapılabilir. Mesela bilimsel toplantılar (konferans, panel, seminer, sohbet vb.), dersler (hadis, ilmi hâl, meal, tefsir vb.), geziler (şehir içi, şehirler arası, tarihî mekânlara, turistik mekânlara, umre vb.), irşat toplantıları (hatim, hutbe, mevlid, sohbet, vaaz vb.), kurslar (Kur'an öğretimi, okul derslerine destek kursları, yaz Kur'an kursu vb.), yarışmalar (bilgi ve kültür, güzel ezan okuma, hutbe okuma, hutbe yazma, kırk hadis ezberleme, kompozisyon/deneme/makale yazma, şiir okuma, şiir yazma vb.) ilh.

- **Sanatsal amaçlı faaliyetler:** Fertlerin potansiyellerini fark edip kendilerini geliştirmelerine, estetik duyarlılık oluşturup kendileriyle ve çevreleriyle zengin ilişkiler kurmalarına yönelik faaliyetler düzenlenebilir. Mesela gösteri ve konserler düzenlemek (film gösterimi, musiki konseri, slayt gösterisi, şiir dinletisi, tiyatro oyunu vb.), sanat branşlarından ilgi duyulanlara yönelik öğretici kurslar düzenlemek, sergi düzenlemek (ebru, fotoğraf, hat, kültürel obje, minyatür, resim, tezhib vb.), şan ve enstrüman kursları açmak ilh.
- **Sportif amaçlı faaliyetler:** Aktif sporcu olarak ya da seyirci, taraftar, yönetici vb. bir pozisyonda sportif faaliyetler yapılabilir. Mesela ilgi duyulan spor branşlarından imkân olanlarının icrası için eğitimler vermek, yarışma ve turnuvalar düzenlemek (atletizm, futbol, güreş, masa tenisi, motokros, voleybol vb. çeşitli spor dallarında), yerel tabii imkânlardan yararlanmayı artırıcı sportif faaliyetler organize etmek (balık tutma, bisiklet, doğa yürüyüşü, izcilik, kayak, vb.) ilh.
- **Toplumsal amaçlı faaliyetler:** Toplumsal ilişkiler kurmaya ve geliştirmeye, ortak yaşam alanındaki canlı ve cansızların ihtiyaçlarını gidermeye, diğerkâmlığa yönelik faaliyetler yapılabilir.

ilir. Mesela dinî yaşantıyı takviye edici organizasyonlar (bed'i besmele, hafızlık cemiyeti, hatim, itikâf vb.), hediye dağıtımı (çocuk dergisi, defter, gül, kalem, kitap, kutlu doğum aşısı, oyuncak vb.), ihtifaller (bayramlaşma, kandil gecesi, yerel festival ve yıldönümleri vb.), imar kampanyaları (cami, kurs binası, öğrenci yurdu, sağlık ocağı vb. yapılması amaçlı para toplama, malzeme toplama, çalışma vb.), toplu organizasyonlar (aşure ikramı, hıdırellez eğlenceleri, mezuniyet törenleri, piknik, pilav günü vb.), toplumsal sorunların çözümüne yönelik kampanyalar (ağaç/fidan dikimi, çöp toplama, ihtiyaçlılara yardım, ilaç toplama, kan bağıışı, kullanılmış kâğıt toplama, kullanılmış pil toplama, sünnet, ücretsiz sağlık taraması ve ilaç dağıtımı vb.), tören organizasyonları (asker uğurlama, düğün, hacı uğurlama, karşılama, sünnet, taziye vb.), yardım organizasyonları (kermes, müzayedede, ücretli yemek düzenleme vb.), ziyaretler (asker, cenaze evi, cezaevi, esnaf, gaziler, gazi aileleri, hacı karşılama, hacı uğurlama, hasta, hastane, huzurevi, mülki idareciler, resmi kurum ve kuruluşlar, şehit aileleri, yaşlı, yetiştirme yurdu vb.) ilh.

Diyanet Gençlik Spor'u tanıyor musunuz?

Diyanet Gençlik Spor'un 59 il müftülüğünde şube ve temsilciliği vardır. Üye sayısı 3.000'i aşmıştır. Bedensel engelliler (masa tenisi, oturarak voleybol), güreş, masa tenisi, motokros, satranç, voleybol branşları açılmıştır. Motokrosta dünya üçüncülüğü (2009) ve dünya şampiyonluğu (2010) dereceleri almıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilatı tarafından

2011 Yılı Kutlu Doğum Kutlamaları kapsamında yurt içinde **17.409** yurt dışında ise **18** ülkede **1.416** etkinlik yapıldığını biliyor muydunuz?

Okuduğunuz yazıda

Camilerimizde yapılabilecek boş vakit faaliyetleri yoluyla değerler eğitimine katkı ve destek sağlanacağı ileri sürülmekte, birtakım boş vakit faaliyetleri önerilmektedir. Yapılan faaliyet önerilerini gözden geçiriniz. Aşağıdaki değer ya da becerileri kazandıracığını düşündüğünüz faaliyetler tespit edebilecek misiniz?

adalet ♦ azim ♦ birlik ve beraberlik ruhu ♦ dayanışma ♦ denge ♦ diğerkâmlık ♦ doğruluk ♦ dostluk ♦ dürüstlük ♦ empati ♦ hayranlık ♦ hoşgörü ♦ kendini tanıma ♦ merhamet ♦ metanet ♦ misafirperverlik ♦ nezaket ♦ öz denetim ♦ öz güven ♦ paylaşma ♦ sabır ♦ saygı ♦ sevgi ♦ sorumluluk ♦ ubudiyet ♦ üretkenlik ♦ vefa ♦ yardımseverlik ♦ yenilgiyi ve galibiyeti hazmetme

Önerilerin en azından bir kısmının bu değer ve becerileri kazandırma ihtimali varsa harekete geçmeye değer mi?

Dualarla değerler eğitimi

Dualar eğitir. Neyi, nasıl ve kimden isteyeceğimizi, nelerin peşine düşüp aramamız ve sarılıp bırakmamamız gerektiğini öğrenmemiz için Rabbimiz ve rasulleri tarafından öğretilmişlerdir bizlere. Nebilerin varisleri de dualarla değerlere dikkat çekip talipleri onların usulünce eğitirler.

Dua etmenin anlamı

Dua, insanoğlunun varoluşuna anlam katan yaratılış sebebidir. (Zâriyât, 56.) Duası, ibadeti ve Rabbine yönelmesi sayesinde insan değer kazanır. İnsanın duası olmadığına Rabbi katında bir değeri olmayacağı gibi (Furkan, 77.), duaya kulak vermeyen insan dualarla kazanılan değerlerden de mahrum kalır. (Mutaffifîn, 13–17.)

Dualarımızla en başta varlığın ve varoluşun anlamını kavrarız. Yaratana olarak Rabbimizin ve kul olarak kendimizin farkına varırız. Dua edilen vakitler, insanların en yalın, en dürüst, en açık, en katışıksız hâllerleriyle kendilerini ifade ettikleri anlardır. (En'âm, 36; Mû'min, 65.)

İnsan, ahlaki anlamda değerlerden uzaklaşarak dince günah, hukukça yasak, toplumca ayıp, ahlakça kötü sayılan reziletlere ancak iyinin, doğ-

runun, güzelin kaynağı olan Allah bilincinden gafil olması ve Allah'ı unutmaması sebebiyle düşer. İşte dua, insanda bu bilincin canlı tutulmasını sağlayan bir sürekli hâldir. (Mû'minûn, 8–9; Nûr, 41; Ahzâb, 35.) Dolayısıyla insan nefesine potansiyel olarak yerleştirilen (Şems, 7–10.) bütün değerleri aktif hâle getiren, insanı kötülüklerden alıkoyup iyiliklere doğru yönelten ana saik, dualarda ve ibadetlerde açığa çıkar. Bu yönüyle dua, insanın varoluş makamlarının en önemlisidir.

Dua, başlı başına bir ibadet olduğu gibi aynı zamanda kulluğun özüdür. (Tirmizi, Sünen, Daavat, 49.) Saygıyı, yüceltmeyi, hamdi, şükrü, ümitvar olmayı dualardan öğreniriz. Affetmeyi, affedilmeyi, pişmanlığı, sığınmayı, vicdan azabından kurtulmayı, rahatlamayı, arınmayı, günahlardan ve kötülüklerden uzak durmayı, sekineti dualar öğretir bize. Mesela bir değer olarak yardımseverliğin en güzel

örnekleri dualarda dile gelir. Bizden Rabbimize doğru iletilen yardım talebini, O'ndan bize doğru bu talebin yerine getirilmesini, dolayısıyla ihtiyaçlı olmayı, yardım etmeyi, yardım talebine cevap vermeyi dualarla öğreniriz.

Dua, insanda bilincin canlı ve uyanık tutulmasını sağlayan bir sürekli hâldir.

Dualarla öğrendiklerimiz

Kutsal kitabımız Kur'an, inanan insana dualar öğretir, dualarla öğretir. Örneğin "yalnız Allah'a ibadet etmeyi ve yalnız ondan yardım istemeyi" öğretir. Tüm insanlar için belki de en önemli değer olan istikamet üzere olmayı, sırat-ı müstakim üzere bir hayat yaşamayı öğreniriz dualardan ve her gün defalarca istikamet için dua ederiz. Allah'ın gazabına uğramaktan ve yoldan sapmaktan duyduğumuz endişeyi dile getiririz duamızda. Sadece Allah'a kul olarak, yalnız O'na ibadet edip yalnız O'ndan yardım bekleyerek özgürlüğü öğrenir ve yaşarız. Her rekâtta okuduğumuz Fâtiha ile özgürlüğümüzü zirve noktasında yaşayabilmeyi, bütün bağlardan ve bağımlılıklardan, isteklerin ve tutkuların esiri olmaktan kurtulup sadece Allah'a bağlanmanın serbestisine kavuşmanın yolunu yordamını öğreniriz. (Fâtiha, 1-7.)

Kötülere ve kötülüklere karşı Rabbimize sığınmayı öğreniriz dualarla. Her türlü şerden, vesveseden, kıskançların kıskançlığından ve maddi, manevi tüm korkulardan Allah'a sığınılması gerektiğini kavrarız. Emniyet, huzur, güven gibi değerlerin Allah'a sığınmakla elde edileceğini öğreniriz. (Fîl, Felâk ve Nas Sureleri.)

"Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru." (Bakara, 201.) derken, hayatı bir bütün olarak kavramayı öğreniriz. Sadece dünya hayatına takılıp kalmamayı, ahireti de hesaba katmayı belleriz. İyiye, iyiliklere, güzele, güzelliklere talip olmanın dersini alırız. İstikamet yolunu süslemesi gereken değerleri öğrenir, ebedi kurtuluşa giden yolun iyiliklerden geçtiğini anlarız.

"Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana babamı ve inananları başısla." (İbrahim, 41.) diye yakarırken hem hesap bilincinin benliğimizde yer ettiğini hissederiz hem de bencillığın ötesine geçerek ebedî kurtuluşu sevdiğimiz için de isteme duyarlılığına yükseliriz. Bu duayı ederken asıl

Dua, insanda bilincin canlı ve uyanık tutulmasını sağlayan bir sürekli hâldir.

mutluluğun sevdiğimizle beraber yaşanabileceği dersini de alırız.

"Sübhanek" duasında dinimizin temel kavramlarından tevhidi, tesbihi, takdisi, tazimi, hamdi, şükürü, kendimizi Allah'a nispet etmeyi, O'nun ilah oluşunu, kendimizin kul oluşunu dile getirmeyi öğreniriz.

"Tahiyyat" ile her türlü sena ve övgünün Allah'a mahsus olduğunu bir kez daha vurgularız. Selamın, esenliğin, barışın, rahmetin, bereketin, güzelliğin Peygamberler (s.a.s.) ve salih kullar üzerine olmasını dileriz. İslam dininin temeli olan "Allah'tan başka hak mabud olmadığı ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Allah'ın kulu ve rasulü olduğu" gerçeğine şahitlik ederiz. İmanımızı bu tanıklık çerçevesinde tekrar tekrar yenileriz. Rabbimizle peygamberimiz arasında geçen diyaloga kendimizi de katarak yücelişi ve miracı yaşarız.

"Salli" ve "Barik" dualarında kadirşinaslık örneği olarak sevgiyle ve saygıyla hem sevgili Peygamberimiz ve ailesine hem de Hz. İbrahim (a.s.) ve ailesine hayır ve bereket dualarında bulunuruz. Kendimizi bu kutlu kervanın bir mensubu olarak görmeyi, ona intisap etmeyi, onlara sunulan güzelliklerden, bereketlerden bu vesileyle nasip lenmeyi dileriz. İyilerin yanında olmayı ve iyilerle beraber olmanın önemini öğreniriz.

"Kunut" dualarında istiane, istiğfar, hidayet, iman, tövbe, tevekkül, sena, şükür gibi değerlerle Rabbimize yönelir, nankörlük yapmayacağımızı, nankörlerden de uzak duracağımızı beyan ederiz. Yalnız kendisine ibadet edeceğimizi ve yalnız kendisinden yardım dileyeceğimizi, yalnız kendisine dua edip kendisinden başkasına secde etmeyeceğimizi, rahmetini dilediğimizi ve azabından korktuğumuzu söyleriz. Her söyleyişimizle öğrendiklerimizi tekrar eder, hatırlar ve sinemize iyice yerleştiririz.

Peygamberler ve dualarından öğrendiklerimiz

Bizi kendisiyle konuşmaya çağıran Rabbimizin "Bana dua edin, duanıza cevap vereyim." (Bakara, 186; Mümin, 60.) çağrısına uymayı, muhatap alınmayı, âlemlerin Rabbi ile iletişim kurmayı öğreniriz dualardan. En güzel örnekleri de Rabbimizin elçileri verir. Hz. İbrahim (a.s.)'le ve Hz. İsmail (a.s.)'le, onların hayat ve dualarıyla tevekkülü ve teslimiyeti, Allah'a sığınmayı ve güvenmeyi, emre itaat etmeyi öğreniriz. Hz. Eyyub (a.s.)'un, Hz. Yakub (a.s.)'un

Günlük namazlarımızda okuduğumuz sure ve dualar bize bazı kavramları ve değerleri yeniden düşünmeyi teklif eder. Her gün bir başka duanızda geçen bir kavram ya da değer üzerinde düşünmeye ne dersiniz?

Sure ve dua	Üzerinde düşünülecek kavramlar
Fatiha suresi	kulluk, hürriyet, istiane, hidayet, istikamet, nimet, gazap
Nas suresi	istiane, şer, vesvese, kıskançlık, güven, insan
Felak suresi	istiane, şer, vesvese, kıskançlık, güven, tabiat, mahlukat
Rabbenâ Âtinâ duası	hüsün, güzellik, azap, hesap, dünya, ahiret
Rabbenâ ğfirlî duası	istiğfar, af, iyilik, hesap, ana baba, aile, mümin
Sübhâneke duası	tevhit, tesbih, takdis, tazim, tenzih, hamd, şükür
Tahiyyat duası	sena, selam, rahmet, bereket, güzellik, tevhit, nübüvvet
Salli ve Barik duaları	kadirşinaslık, sevgi, saygı, aile, hamd, takdis, tazim
Kunut duaları	istiane, istiğfar, hidayet, iman, tövbe, tevekkül, sena, hayır, şükür, küfür, fücür, tebriye, ibadet, namaz, istiane, rahmet, umut, gayret, secde, azab, haşyet

fiili ve kavli dualarından musibetler karşısında nasıl davranacağımızı, sabrı ve metaneti öğreniriz. Hz. Yusuf (a.s.)'tan iffeti (Yusuf, 3-102; Enbiya, 83-94.), Hz. Zekeriya (a.s.)'dan sebep sonuç ilişkilerinin ötesine geçebilmeyi (Âl-i İmrân, 88.), İmrân'ın eşinden adamayı, Hz. Meryem'den adanmışlığı (Âl-i İmrân, 35.), Hz. Yunus (a.s.)'tan pişmanlık ve tövbeyi öğreniriz. (Enbiya, 87-88.) Hikmeti ve kul olmayı öğreniriz bütün peygamberlerden ve ilmimizi artırmanın yolunun da dualarla mümkün olduğunu anlarız Hz. Muhammed (s.a.s.)'e tavsiye edilen dua cümlesinden. (Tâhâ, 114.)

Dua sayesinde

Dualar insanda arınmaya, incelmeye, yükselmeye vesile olduğu gibi, insanın Allah'ın iradesine teslim olmasına, o iradenin sevgiyle hep iyiliklere, güzelliklere, hayırlara doğru adım atmasına da zemin hazırlar. Çünkü ibadetler ve dualar, Allah'ın kulunu sevmesine, sevmesi ise o kulun gören gözü, işiten kulağı, tutan eli ve yürüyen ayağı olmasına vesile olur. (Buhârî, Sahih, Rikak, 38.)

Dualar bize samimiyet ve ihlası, dürüstlüğü, içtenliği hatırlatıp öğretir. Dualarda acizyetimizi, insanlığımızı, ihtiyaçlarımızı fark ederiz. Dua, sınırlı, noksan ve kusurlu oluşun farkına varıştan sonra her şeyin imkân dairesinde cereyan ettiğini, tüm bunların Rabbimizin elinde ve O'nun emriyle şekillendiğini görüp ihtiyaçlarımızın giderilmesini O'ndan talep etmektir. Muhtaç olduğumuzu itiraf etmektir.

Dualarımızla yöneldiğimiz bir Rabbimizin var olması bizi başıboşluktan, kararsızlıktan, manevi parçalanmışlıklardan kurtarır. Bir dayanak ve sığınak noktamızın olduğunun farkına varırız. Âlemlerin Rabbine kul olmanın güvenini yaşarız dualar sayesinde. Aksi takdirde sığınacak yerimiz, başvuracak mercimiz kalmaz, kendimizi yapayalnız hissederiz.

Dualarla eğitirken usul

Rabbimiz bizi dualarla tedip etmektedir. Neler için ve nasıl dua etmemiz gerektiğini öğreterek, örnekler gösterip örnek rasuller göndererek, örneklerini gerek vahiy tarihi boyunca tekrar ederek gerekse Kitab-ı Mübininin değişik yerlerinde tekrar ederek... Dolayısıyla değerleri öğretirken dualardan yararlanılması sürecinde yapılması gerekeni de işaret buyurmaktadır: Dua edin, dua ettirin. Duaları bol bol tekrar edin. Dua etme münasebetleri oluşturup vesileleri değerlendirin. Edilen duanın anlamını fark edin ve ettirin.

Değerler eğitiminde motivasyon sağlama

Motive olmuş olmak kişinin belirlenen amaca yönelik olarak çabalaması ya da kendi davranışlarında sorumluluğu üstlenmesi ile tezahür eder.

Eğitim kısa, orta ve uzun vadeli sonuçlar bekleyen bir yatırım aracıdır. Eğitim veren her irade, eğitim verdiği konu üzerinde (yani amacına uygun olarak) hedef kitlesinde planladığı birtakım değişikliklerin meydana gelmesini bekler. Bunun için hedef kitlesini harekete geçirir, isteklendirir, sevk eder. Sonuçların uzun bir zaman sürecinde oluştuğu ve yıllar sonunda tebellür edip ortaya çıktığı eğitimler daha uzun süreli, istikrarlı ve sürekli bir çabayı gerektirir.

Eğitimle kazandırılacak değişimler zor bir sürecin ardından ortaya çıkar. Eğitim ve öğretim sürecinde öğrenen ve öğretene olumlu veya olumsuz olarak etkileyen birçok etken ve risk faktörü bulu-

nur. Bunlardan birisi de hedefe yönelik güdülenmişliktir. Sıklıkla "motive olma", "motivasyon" olarak isimlendirilen bu süreç eğitim ve öğrenmeyi etkileyen bireysel faktörlerden biridir ve etkili bir eğitim için de ön şarttır. Bu nedenle ihtiyatsız, keyfi, boş verici bir tarzda yaklaşılacak bir husus değildir. Güdülenmişliği olmayan bir öğrenen, tüm azaları mevcut olan ama felçli olduğu için harekete geçemeyen birine benzer; potansiyel vardır ancak hareket yoktur.

Motivasyon nedir, ne değildir?

Öğrenenlerin güdülenmişliklerinin ve/veya güdülenmişlik düzeylerinin tasviri öncelikle bu kavramın ortaya koyduğu yapının ve işleyişinin ne

olduğunun bilinmesi ile mümkündür. Güdülenme (motivasyon), belirli bir amaca ulaşmak için engelleri aşma, çaba gösterme, bir görevi en kısa sürede ve en iyi şekilde yapmak için gayret gösterme, amaca yönelik itici güç olarak tanımlanabilir. Bu tanımda ortaya konulan en önemli husus "çaba göstermek", "bir eylem ortaya koymak"tır. Yani motive olmuş olmak kişinin belirlenen amaca yönelik olarak çabalaması ya da kendi davranışlarında sorumluluğu üstlenmesi ile tezahür eder. Bu bağlamda pek çoğumuzun sandığının tersine tek başına bilgi sahibi olmak, inanmak, istemek, gerekliliğinin farkında olmak gibi kazanımlar güdülenmenin sağlanmış olduğunu göstermez. Bunlar olsa olsa araç olarak mütalaa edilebilir. Hatta bunların bulunmadığı hâllerde bile güdülenmişlikten bahsedilmesi mümkündür. Hiç istemediği, gereğine inanmadığı ve hatta ne yaptığından emin olmadığı hâlde sınava çalışsan, bir sonuç doğuracak eylemler üreten kişinin motivasyonsuzluğundan söz edilemez. Dahası motive olmak da yeterli değildir, motivasyonun kıymetlisi sürekli olanıdır. Devamlılığın önemiyetini iyice idrak etmek gerekir.

Bir eğiticinin amaçla aracı karıştırmaması açısından "motive etmek" ya da "motive olmak" konusunda odaklanacağı noktayı iyice netleştirelim. Bunun için öncelikle şu örneklere bakalım:

- Bireye birtakım değerleri kazanmanın önemli olduğu anlatılmıştır.
- Bireyin bizzat kendisi birtakım değerlere sahip olmanın gerekliliğini bilmektedir.
- Bireye değer kaybının mutsuzluk getireceği anlatılmış ve o da bunu kabul etmiştir.
- Değer eğitiminin gerekli olduğuna birey inanmaktadır.
- Bireye değerler konusunda yeterli olmadığı, daha çok çaba gösterirse daha iyi olabileceği anlatılmıştır.

Örneklerin hiçbiri öğrenen kişinin motive olmuşluğunu açıklayabilmek için yeterli değildir. Dolayısıyla bu örneklerde zikredilenler eğiticinin motivasyon sağlamak için gerçekleştirmeyi hedefleyeceği hususlar değildir. Zira aslolan bireyin kendi yönelmişliği ile harekete geçmesinin sağlanmasıdır. "Ben anlattım, öğrettim. Artık motive olmaları lazım!" türünden söylemler anlamsızdır. Örneğin değerlerin toplum hayatının vazgeçilmez unsurları olduğunu bilen birisi değer eğitimi konu-

sunda motive olmuş sayılmaz. Bu, sigaranın zararlı olduğunu bildiği hâlde bırakmak için çaba göstermeyen bir kişinin durumuyla benzerdir.

Öğrenmeye başlamak, doğruyu bulmak, yanlışı fark etmek, doğruyu sürdürmek... Motivasyonu sağlamanın ve sürdürmeye çalışmanın dört ana nedeni.

Niçin motivasyon?

Genel bir ifadeyle hazza götüren veya acıdan koruyan hususlar bireyleri motive eder. Değerler eğitimi temel değer ve erdemleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve davranışa dönüştürme sürecinde öğrenene rehberlik etmedir. Dolayısıyla değerler eğitimi sürecinde motivasyon şunlar için tetiklenmeye ve sürdürülmeye çalışılır: (i) bir değeri öğrenmeye başlamak, (ii) değerle iyi, doğru ve güzel olanı bulup (iii) kötü, yanlışı ve çirkin olanı fark etmek, (iv) nihayetinde değeri kazanıp davranışlarda onun sürekliliğini sağlamak. Başka bir deyişle motive olmuş birey, değerler eğitimi süreci sonunda ya yeni değerler edinir ya var olanların sayısını artırır ya değerlere uygun tutum ve davranışlarını istikrarlı şekilde sürdürür ya da kendini yanlışlardan uzak tutar.

Peki insan durduk yere motive olur mu? Ya da "Haydi hep beraber motive olalım." demekle muhataplarımızı motive edebilir miyiz? Hayır! Motivasyon için öncelikle bir nedensellik ilişkisi kurulmuş olmalıdır. Türküde ifadesini bulduğu gibi "Hiç bülbul öter mi gül olmayınca?"

Madem motivasyon bireyin amaca yönelmişliği ve amaca yönelik davranış üretmesi ile karakterize ediliyor; bir insan nasıl harekete geçer, bu amaca yönelmişliği ne sağlar? Bir insan niçin harekete geçip çaba sarf eder? Bunun üzerinde biraz daha ayrıntılı duralım ve bu hususu sorgulayalım.

İçten yanmalı motor gibi

Konu hakkındaki kuramlar açıkça ortaya koyuyor ki motivasyon içsel ve dışsal olarak iki kaynaktan beslenir. İçsel motivasyon, bireyin keyif alma, ilgi duyma, zevk duyma gibi içsel psikolojik kaynaklı amaçlarla hareket etmesi ile oluşan motivasyondur. Dışsal motivasyon ise dışsal psikolojik kaynaklı motivasyondur. Ödül kazanma veya cezadan kaçma/kurtulma çabası gibi. Mesela bir öğrenci değer eğitimine kendi ihtiyacına binaen, öğrenmekten ve yaşamaktan haz duyuyorsa, öğrenme çabalarını aldığı bu haz yönlendiriyor-

sa motivasyonu içseldir. Ancak öğretmeninden korktuğu için ya da vad edilen ödül için öğrenme çabası gösteriyorsa motivasyonu dışsaldır.

Elbette içsel kaynaklı motivasyon çok daha uzun süreli ve dirençlidir. Değer eğitiminin uzun vadeli bir yatırım olduğu gerçeği dikkate alındığında ihtiyaç duyulan da budur. Bize asıl gerekli olan, uzun yol azığı işlevi görececek olan içsel motivasyondur. Dışsal motivasyon ise dışsal uyarıcıların varlığına bağlıdır ve bu uyarıcı varken birey motive olur; yokken de olmaz. Ailesinden çekindiği için sigara içtiğini gizleyen bir genç, ailesinin olmadığı yerde bu davranışı alenen sürdürür. Vadedilen ödülü alacağı umudu olan öğrencinin motivasyonu sürer, alamayacağına kani olduğunda öğrenci motivasyonunu kaybeder ve çalışmayı bırakır. Bu gerçekler dikkate alındığında kaçırılmaması gereken temel husus ceza ve ödül uygulamalarının motivasyon kaynağı hâline dönüştürülmemesi gerekliliğidir. Ceza ve ödül ile motivasyon sağlanmaya çalışıldığında çoğu kez bilgiye sahip olan ama o bilginin gereğini yapmayan bireyler yetişir. Mesela yardımseverliğin ne olduğunu bilen ama hiçbir zaman, hiç kimseye yardım etmeyen öğrenciler yetiştirilmiş olur.

Motivasyon "Yapma!"lar değil "Şöyle yap!"lar üzerine inşa edilmelidir.

Öğrenmeye başlamak, doğruyu bulmak, yanlış fark etmek, doğruyu sürdürmek... Motivasyonu sağlamanın ve sürdürmeye çalışmanın dört ana nedeni.

Motive ederken dikkat!

1. Motivasyonda bireyler arası farklılıkların olacağı unutulmamalıdır. Kimi insan tatlı peşinde koşarken kiminin derdi tuz olabilir. O hâlde motive edicilik bağlamında süreci kontrol eden ya da yönetme niyetinde olan sorumluların, öğrenenlerin kişisel özellikleri konusunda bilgi ve bilinç sahibi olmaları, en azından iyi bir gözlemci olmaları gerekir. Söz gelimi gelişimsel özellikler burada önemli rol oynayan farklılık kaynaklarından biridir. 7 yaşındaki çocuk için elma şekeri çok iyi bir motive edici iken 17 yaşındaki genç bunu aşağılanmak şeklinde bile algılayabilir.

2. Motivasyon sosyal yönü olan, hatta bu yönü güçlü olan bir süreçtir. Örneğin öğrenciye mektupla gönderilecek bir teşekkür belgesi yerine topluluk önünde verilecek bir teşekkür belgesi daha güçlü bir motivasyon sağlayacaktır.

3. Samimiyet ve inanmışlık en yüksek motive edicilerdir. Başka bir ifadeyle samimiyetsizlik motivasyonun düşmanıdır. Öğrettiğine ilişkin yaşantılara yönelik motivasyonu yüksek olan, anlattığını yaşayan, dediği yaptığı ile uyumlu olan bir eğitici bu konuda çok daha etkileyicidir. Sigara kullanmakta ısrar eden birinin sigaranın bırakılma-

sı konusunda etrafına vereceği öğütten fayda ummak ne kadar akıllı işi olur? Kitleleri peşinden sürükleyen liderlerin içinde idealleri konusunda inandırıcılık sorunu yaşayanı var mıdır? "Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma!" sözünde işaret edildiği gibi, dediği ve yaptığı uyuşmayan bir kişinin motive ediciliği kaç para eder? Bilinen bilinmeyen tüm âlemlere rahmet ve örnek Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hayatına bir bakalım. O "güneşi ve ayı birer eline verseler bile davasından vazgeçmeme" noktasında samimi olmasa idi etrafındaki dostlarını aynı amaç altında nasıl toplayabilirdi ve nereye kadar bir arada tutabilirdi?

4. Motivasyon, sürecin tüm ortaklarının istikrarlı ve sürekli emeklerinin eseridir. Özellikle değer eğitimi gibi meyvelerini belki onlarca yıl sonra veren bir alan söz konusuysa en önemli tehlike yarıştan kopmaktır. Değer eğitimi süreci zorlu ve uzun bir yolculuktur. Bu yolculukta kişinin yalnız bırakılmaması gerekir. O hâlde süreci yöneten herkesin samimiyeti, insanın eşref-i mahlukat sıfatına uygun düşünüp davranması, aynı amaçta birleşmesi ve kendi motivasyonunu sürdürebilmesi son derece önemlidir.

Düşünelim!

Yaz Kur'an kursu başladığı hafta caminin girişine üç tane gıcır gıcır bisiklet konmuştur. İlk

**Motivasyon
"Yapma!"lar
değil "Şöyle
yap!"lar üzerine
inşa edilmelidir.**

üç giren öğrenciler bunları alacaktır. Bütün öğrenciler bu üç bisikletten birini almak için büyük bir heyecanla kursa başlarlar. Fakat ikinci haftanın sonunda 4 öğrenci henüz sadece birkaç dersi geçebildiklerini görüp ödülü kesin kaçırdıklarına hükmederler ve derenin serin sularını kursa tercih

ederler. Üçüncü hafta geldiğinde 3 öğrenci koşutmanın çok da anlamlı olmadığını, nasıl olsa ödülü kapmak için hayli mesafeleri olduğunu görürler ve dere kenarındaki arkadaşlarının yanına yollarırlar. Dördüncü hafta 6 öğrenci için artık teneffüslere çıkmaktan fazlasının arandığı zamanlar olmuştur. Hem yaz geçtikten sonra ne yapacaklardır ki bisikleti? Onlar giderlerken 2 öğrenci de onlara katılır. Çünkü çok çalışmışlar ama ilk üçü alacak arkadaşların artık en azından ilk altıya giren arkadaşlarından üçü olduğunu ve kendilerinin de onlardan biri olmadıklarını görmüşlerdir. Geriye kalan 6 kişiye ne mi olur? Son gün 3 öğrenci ödülünü almak üzere güle oynaya caminin yolunu tutar. Üstelik cicilerini de giymişlerdir. Dördüncü olduğu kesinleşen öğrenci aslında birinciliğin, haydi bilemedin ikinciliğin kendi hakkı olduğunu, ama hakkının yendiğini düşündüğü için küsmüş ve törene gelmemiştir. Beşinci olan öğrenci mütevazıdır. Birincilik ya da ikincilik hakkında herhangi bir laf etmez. Ama üçüncülüğün kendi hakkı olduğunu, hocasının bunu fark edemediğini, bu sebeple beşinciliğe düştüğünü ve bunun da haksızlık olduğunu düşünür ve törene gelmez. Altıncı gelen öğrenci ise "Aman bana ne, nasıl olsa ödülü ben almadım. Bugünden itibaren tatilin keyfini çıkarayım bari." der ve törene katılmaz.

Soru: Bu kursumuzda kurs başlangıcında kaç öğrenci vardı ve ödül töreni kaç öğrenciyle yapıldı?

(Sizce düşünülmesi gereken soru gerçekten bu mudur?)

Değerler eğitimi için kaynaklar

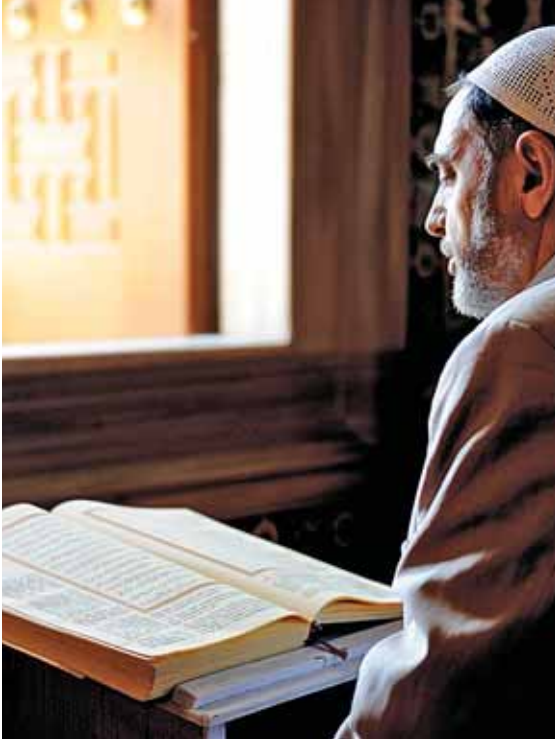
Ne kadar harika,
Ne kadar müthiş!
Baltayla odun kesiyorum,
Kuyudan su çekiyorum.

"**B**ütün bilgeliklerin başlangıcında hayret ve merak vardır." der Erich Fromm "Rüyalar, Masallar, Mitoslar" kitabının başında. Bu söze katılıyor ve doğru kabul ediyorsak günümüz insanının bilgeliği büyük oranda gölgelenmiş olacaktır. Çünkü neredeyse hiçbir şey ona yeni, farklı, özgün, harika vb. gelmiyor. Her şeye "Zaten biliyorum." diyor. Yapmasını istediğiniz şeyi "Zaten yapmıştım." diye karşılıyor. Bir şey için "Ne kadar ilginç!" desanız "Nesi ilginç? Zaten hep böyle olmaz mı ki?" diyerek karşılık veriyor. Çağımız insanı hayret ve merak duygusunu kaybetti galiba. Şu yanı başından geçtiği yerlerin bir anlamı yok artık. Oysa her kelebek bir diğerinden

farklı, her yer bir ötekinden değişik, her gün bir sonrakinden ya da öncekinden apayrı...

Bir Japon şiirindeki gibi "Ne kadar harika, / Ne kadar müthiş! / Baltayla odun kesiyorum, / Kuyudan su çekiyorum." diyebilecek bir hayret ve merakla çevremize ve eylemlerimize bakacak olursak her şeyi ve herkesi değerler eğitimi sürecine katabileceğimizi, onlardan yararlanabileceğimizi, en önemlisi de yardım taleplerimizin geri çevrilmeyeceğini görürüz. Çünkü canlısından cansızına her toplum birbirleriyle ilişki ve etkileşim içindeki azalardan oluşur. Ve kendisi de aynı zamanda, daha büyük bir vücudun bir parçasıdır. Değerlerin fark edilmesi, heyecanla karşılanması, benimsenme-

si ve uygulanması sürecinin seri sonuçlar doğurması, öğrenenin ve rehberinin çevrelerine sürekli ve uyanık bir dikkatle bakmalarından geçer. Gerçi mefhum-u muhalifi de doğrudur: Bir insan vahşi (yalnız, tek) olmadığı müddetçe değişir. İş o ki değişim istenen yönde ve süratte olsun.

Kim için, hangi kaynak?

Değerler eğitimi sürecinde öğrenen ile öğretene ilişkisinde öğretene sadece bir rehberdir, asla bir zorlayıcı değil. (Kâf, 45; Gâşiyeh, 21–22.) Sadece öğrenme süreci boyunca öğrenenin çeşitli değişkenlere göre konumu değişir. Bu konum değişikliğinde en önemli etken de gelişim (gelişmişlik) düzeyidir. Zira akli melekeler gelişip irade kuvvet buldukça öğrenenin talep etmesi de artar. Çünkü neyi aradığını, neyin eksik olduğunu ya da neyi kaybettiğini bilmektedir (Bu sebeple herhâlde yaz Kur'an kursuna gelen bir ilköğretim çağı çocuğunu öğrenci, camide hocayı dinlemeye "koşan" bir yetişkini talebe diye isimlendirmek daha doğrudur.). Dolayısıyla değerler konusunda rehberlik eden, muhatabını değerlerle tanıştırma çabasındaki bir din görevlisi/gönüllüsü, bütün bir

süreç boyunca öğrenciye daha çok emek vermek zorunda kalacaktır. Talebe ise başlangıçta yeterli ve yerinde bir tanıştırma yaptıysa sadece zaman zaman rehberlik etmek durumunda olacaktır. Zira talebe neye ihtiyacı olursa bizzat isteyecektir zaten. Bu çerçeveden bakıldığında "Kim için, hangi kaynak?" sorusunun cevabı da açıklığa kavuşmuştur: Herkes için kendisine uygun kaynak.

Peki kişiye özel olarak uygun kaynağın ne olduğunu kim, nasıl bilecek? Öğreten bilecek; öğrencisini ya da talebesini hakkıyla tanıyıp neye ihtiyacı olduğunu doğru bir şekilde tahlil ederek...

Hangi kaynaklar var?

Değerler eğitiminde öğretene, öğrenenin hak ve hakikatle ilişki kurmasına rehberlik eder. Hak Rabbimizden olduğuna göre (Bakara, 147.) öncelikle Kitabullah'tır değerler eğitiminde başvurulacak kaynak; gerek mushaf anlamındaki Kitabullah, gerekse Rabbimizin ufuklarımıza geldiği kâinat kitabı anlamında... (Fussilet, 53.) Allah'ın son vahyi bize Rasulü Hz. Muhammed (s.a.s.) tarafından tebliğ edilmiş, bizzat hayatıyla da pratiği gösterilmiştir. (Müslim, Müsafirîn, 139.) Dolayısıyla ikinci kaynak Rasulü Allah (s.a.s.)'ın hayatıdır.

Peygamberimiz (s.a.s.)'in özellikle ahlak, edep ve değerlerle ilgili talimat ve uygulamaları, hadis literatüründe önemli bir yer tutmaktadır. Hatta bütün bir hadis edebiyatının ahlakla ilgili olduğu söylenebilir. Ancak bu noktada öğretene önemi ortaya çıkar: O, hadislere birer yap-yapma listesi oluşturmak üzere değil, gaye değerleri, davranışlarımızın miyarı olacak üst değerleri, tek bir davranışın değil farklı konulardaki farklı davranışların dayandığı değerleri keşfetmek üzere bakacaktır. Zira ne-

bilerin vârisleri (Ebü Davud, İlim, 1.) olan âlimler, her dem taze ve capcanlı bir değer eğitimi ancak kaynaklara üst düzey bir hâkimiyetle gerçekleştirebilirler.

Değerler eğitiminde 1. ve 2. kaynak söylendikten sonra sıralama artık "1, 2, 3" şeklinde değil "1, 2, çok" olarak gelecektir. "Çok" başlığı altındaki kaynakları dört grupta ele alabiliriz: Basılı kaynaklar, sözlü kaynaklar, görsel kaynaklar, dijital kaynaklar.

Basılı kaynaklar

Basılı kaynaklar dediğimizde ilk aklı gelen eser olarak kitabın, eğitim-öğretim sürecinde tartışmasız bir yeri

ve önemi vardır. Ancak başvurulacak basılı kaynaklar kitaplarla sınırlı değildir. Süreli yayınlar, başvuru (referans) eserleri, akademik çalışmalar, hatta broşür, katalog, kartpostal gibi az bilgi içeren ancak görsel açıdan canlı eserler de değerler eğitiminde kaynak veya araç olarak kullanılabilir. Örneğin bir kartpostaldaki "durum" üzerine yapılacak tartışma, bir katalogda görülen mamullere dair tanıtım yazısının çözümlenmesi, akademik bir dergide yayımlanmış bir araştırmanın bulguları ve benzerleri değerleri öğreten kişi için bazen bir kaynak bazen de bir araç olarak iş görürler. Ancak konuya odaklanmak açısından özellikle ilahiyat, felsefe ve eğitim disiplinlerindeki eserlerin daha fazla ve doğrudan yarar sağlayabileceği unutulmamalıdır.

Sözlü kaynaklar

Değerler eğitimi sürecinde kitabın yanında sözlü kültürün de önemli bir yeri vardır. Üstelik sözlü kültür bir yönüyle de temellükü (bir kişi tarafından sahiplenilmesi) zor bir üründür. Bu da onu nispeten daha kolay ulaştırılabilir kılmaktadır; yeter ki "Değerler eğitiminde sözlü kültürden nasıl yararlanırım?" diye düşünülüp çevreye bu bakışla bakılsın. Örneğin Barış Manço'dan "Nerede" şarkısını hakkıyla dinledikten sonra, hele "Pamuk elli ninem nerede? / Gül yanaklı anam nerede? / Pembe beyaz bacım nerede? / Yumuk yumuk kızım nerede?" sözlerinden sonra kişide kibir, makam mevki tutkusu, müdana gibi ahlaki düşüklükler kalır mı?

Sözlü kültür denildiğinde folklorundan öykü ve masallarına, türkülerinden oyunlarına, bilmecelelerinden kelime dağarcığı, söz oyunu ve deyimlerine, değişik inanışlarından göreneklerine kadar uzanan değişik ve çok çeşitli bir alandan bahsediyoruz demektir. Sözlü belgeler kapsamında sözel olarak ifade edilmeyen ancak kendisi bizatihi bir dil kurmuş olan, zaman içinde oluşmuş bu toplumun ötesinde yemek pişirme, mimari, el aletleri gibi maddi kültür ürünleri, eğitim ve sohbet kasetleri gibi nispeten daha genç ürünler de ihmal edilmemelidir. Bunlar değerler eğitimi ortamında son derece yaşama yakınlık ve öğrenci aktifliğini sağlayıcı ürünler olarak eğitimcinin önemli araçlarıdır.

Görsel kaynaklar

Çeşitli tekniklerdeki fotoğraflar, filmler, insan yapısı nesnelere, yapılar, bina süslemeleri, kişisel eşyalar, aletler ve cihazlar, iletişim nesnelere, ulaşım nesnelere, sanat nesnelere, eğlence amaçlı nesnelere, paketler ve kaplar, müzeler eğitim-öğretim sürecinin hemen ellerimizde bulunan son dere-

ce önemli ve üstelik birçoğu ücretsiz ulaşılabilir imkânlardır. Bunlardan örneğin müzeleri eğitimde nasıl bir imkân ve araç olarak kullanılabilirliğine dair düşüncelerin ülkemizdeki tarihi Satı Bey'e kadar gitmektedir. Görsel ürünler grubundan filmler de özellikle belirtilmelidir. Zira değerler eğitiminde son derece verimli sonuçlar doğurabilmektedirler. Örneğin Necip Fazıl'ın Reis Bey'inden ya da Victor Hugo'nun Sefiller'inden uyarlanmış bir filmin açtığı yoldan gidilerek varılacak adalet değerinin değerini anlatmaya herhâlde gerek yoktur.

Dijital kaynaklar

İnternet, kişisel bilgisayarlar, macintosh ve benzeri araçlar için üretilmiş CD, DVD ve benzeri dijital materyaller de değerler eğitiminde yararlanılması ihmal edilmeyecek imkânlardır. İnternette iyi bir arama motoru Archimedes'in dünyayı kaldırmaya niyet ettiği kaldıraç işlevini görecektir. İnternet üzerinden yapılan araştırmalarda ulaşılabilecek sayfalarda ya da sitelerde bulunan linkler de mutlaka gözden geçirilmelidir. Ancak bunlar öğrenene tavsiye edilirken dikkatli olunmalı, içeriğin her an değişebildiği ve onaylanmayacak içeriklere ulaşımın mümkün olabileceği atlanmamalıdır.

Sonuç olarak...

Tüm bu kaynaklar değerler eğitimi rehberiyle (öğreten, öğretmen, üstat, usta vb.) takipçisinin (öğrenen, öğrenci, talebe, çırak vb.) daha sağlıklı bir zemin oluşturabilmeleri, daha hızlı yol alabilmeleri için gündeme getirilmektedir. Ancak süreç her ne kullanılarak sürdürülürse sürdürülsün gerekli tutumları kazandıran, davranış değişikliklerini vücuda getiren ve kazanımlara ulaştıran şey çevreye yönelmiş sürekli dikkat, değişme iradesi ve cesarettir. Zira bir toplum kendinde olanı değiştirmedikçe Allah onları değiştirmez. (Ra'd, 11.)

Değer eğitimi açısından Kur'an kursu

Kur'an kursu, bir bütün olarak ve özellikle de bu dersler aracılığıyla değer eğitimine önemli katkı sağlama sorumluluğunu taşımaktadır.

Kur'an kursunu, sadece Kur'an'ı yüzüne okumayı öğreten, onu ezberleten kurum olarak görenlerin artık kalmadığını sanıyorum. Buna bağlı olarak da, "Kur'an öğretimi" kavramının içeriğini belirlerken, Kur'an'ın yüzüne okunmasını, kıraatını öğretmeyi ve ezberletmeyi bunun giriş saymak durumundayız. Bu nedenle Kur'an kursu, "Kur'an öğretimi" çerçevesinde, bu giriş niteliğindeki öğretimden sonra Kur'an'ın mesajını öğretime konu edinmekle yükümlüdür. Görevinin en önemli kısmı da burasıdır. Onun için, Kur'an kurslarında, itikat, ibadet, ahlak ve siyer derslerine de yer verilmektedir. İşte Kur'an kursu, bir bütün olarak ve özellikle de bu dersler aracılığıyla değer eğitimine önemli katkı sağlama sorumluluğunu taşımaktadır. Değer, bireyin tutum ve davranışlarını belirleyen

ölçüttür. Söz ve davranışlar, olaylar ve olgular doğruyanlış, güzel-çirkin, iyi-kötü, helal-haram şeklinde tanımlandığında değer ölçülerinden söz edilmiş olmaktadır. Böyle bir tanımlama, ilgili birey(ler)in o davranış, olay ve olguları nasıl anlamlandırdığını, onları anlamlandırma düzeyini ve onlara ilişkin yargısını göstermektedir. Çünkü değer oluşturma, bireyin anlam arayışı serüveninin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Varlık dünyasını ve hayatı anlamlandırma çabasını sürdürürken birey, ister istemez, olup bitenler ve kendi tutum ve davranışları hakkında değerlendirmeler yaparak birtakım kararlara ulaşır. Oluşturduğu ve benimsediği bu kararlar, onun tutum ve davranışlarını yönlendiren/belirleyen ölçütlere dönüşüverirler. Mimar olduğu bu ölçütlere göre kendi hayatını yönetir ve denetler.

Bütün tanımların ortak noktası, değerın bir tercih durumuna işaret etmesidir. Birey, oluşturduğu dünya görüşü ve hayat anlayışı doğrultusunda, bu tercihlerini oluşturmaktadır. Bireyin temel tercihi olan din/inançları, değer dediğimiz bu alt tercihlere kaynaklık etmektedir. Din/inançlar, bütün değerlerin en derininde yer alır, onların oluşumunda en belirleyici role sahiptir. Çünkü din/inançlar, bireysel ve toplumsal kimliği belirleyici temel unsurdur. Dinden beslenen değerler, doğrular ile yanlışların, iyilikler ile kötülüklerin ve güzellikler ile çirkinliklerin sınırlarını belirleyen doğrulardır. Dinî anlayış, doğrudan değer sistemini, değer sistemi ise tutum ve davranış biçimlerini etkilemektedir. Dinî anlayışta meydana gelen değişimler doğrudan değer sistemine, değer sisteminde meydana gelen değişimler ise tutum ve davranış biçimlerine yansımaktadır.

Bir değer, toplumu oluşturan bireyler tarafından paylaşılan ortak paydaya dönüştüğünde, topluma mal olmaktadır. Bu değerler, toplumsal vicdanı oluşturmaktadır. Bu toplumsal değerler olmazsa kolektif bir toplum oluşamaz. Evrensel gerçeklikleri kapsadığı oranda da değer, evrenselleşir. Evrensellik arz eden değer, zaman aşımına uğramadan işlevlerini sürdürür.

Değer kavramı insana özeldir. Çünkü tercihte bulunmak ve bu yolla değere sahip olmak, doğrudan akılla, düşünme/kavrama yeteneğiyle, varlığı ve hayatı anlamlandırmayla ilgilidir. Bireyin oluşturduğu değerler, kuru kurallardan ibaret değildir. Bu kuralların temelinde çok derin bir insani varoluşsal çaba söz konusudur. Birey aklını, anlama/kavrama yeteneğini kullanarak değerlerini oluşturmak suretiyle, kendi tutum ve davranışlarını bizzat belirleme gücünü elde etmektedir. Dolayısıyla değerlere sahip olma bir bilinç meselesidir. Eğer değerleri sadece kurallardan ibaret kabul edersek, o zaman onun arkasında yer alan anlam dünyasını, bireyin anlam arayışı çabalarını ortadan kaldırmış oluruz. Bütün bunları yapma yeteneği ise, sadece insanda bulunmaktadır. İnsan bu yeteneği sayesinde, mev-

Dinî anlayış, doğrudan değer sistemini, değer sistemi ise tutum ve davranış biçimlerini etkilemektedir.

cut alternatifleri anlamlandırmak suretiyle değerlendirerek onlardan uygun bulunduğunu tercih etmektedir. Halbuki, hayvanların böyle bir seçimde bulunma imkânları bulunmamaktadır.

Bireyin değerlere sahip olması, bir bilinç meselesi olduğundan dolayıdır ki, birtakım kurallara körü körüne uygun davranması, onun gerçekte değerlere sahip olduğunu göstermez. Gerçekte değerlerini bizzat oluşturup onlara göre tutum ve davranışlarını belirleyen birey özne konumunda iken, birilerinin empoze ettiği ve kendisi pasif kabullenici konumunda

kalıp körü körüne onlara göre hareket eden ise kendini nesneleştirmiş durumdadır; taklit düzeyinde kalmıştır.

Manasını anlamadan değer diye birtakım kurallara bilinçsizce uygun davranmak, gerçekte değerden beklenen sonuçları doğurmaz. Söz gelimi, bu yıl Kutlu Doğum haftasında konu edindiğimiz merhamet, eğer gerekli bilgi ve bilince dayanmıyorsa, "Merhametten maraz doğar" özdeyişimizi haklı çıkaracak sonuçlara yol açabilir. Evladının rahatını düşünerek onun eğitimini ihmal eden ebeveyn, merhamet adına merhametsizlik etmektedir. Himayeci anne baba, merhamet adına çocuğuna merhametsizlik etmektedir. Öğrencisine hak etmediğini veren öğretmen, öğrencisine merhametsizlik etmektedir vs. Oysa gerçekte merhamet, maraz doğurmaz. Adaletle irtibatlandırılıp bütünleştirilmiş merhamet, mahza iyiliktir.

Bireyin oluşturduğu değerler, kuru kurallardan ibaret değildir. Bu kuralların temelinde çok derin bir insani varoluşsal çaba söz konusudur. Dolayısıyla değerlere sahip olma bir bilinç meselesidir.

Meseleye bu açıdan bakınca, bireyin kendi değerlerini oluşturma sürecinin, aynı zamanda özgürleşme sürecine dönüştüğünü söyleyebiliriz. Şöyle ki, kendi değerlerini oluşturup onlara göre tutum ve davranışlarını belirleyen birey, alternatifleri değerlendirerek onlardan uygun olanı bizzat kendisi seçmektedir. Kararlarını bizzat kendisi oluşturmaktadır. Üstelik bu kararlara içtenlikle, seve seve uymaktadır. "Çevreme karşı ayıp olmasın, sonra bana ne derler, beni ayıplarlar veya içinde bulun-

duğum topluluktan beni tart ederler, uzaklaştırır- lar” gibi korku ve kaygılar, onu baskılayamamak- tadır. Her nerede olursa olsun o, tamamen kendin- den hiç uzaklaşmayan değerlerine göre hayatını düzenlemeye çalışmaktadır. Bu hayatta farkındalık, samimiyet, tutarlılık ve tam bir şeffaflık söz konusudur. Sonuçta bu birey, dürtülerinin/hevasının/nefsin- in esaretinden kurtulduğu gibi, çevresinin boyun- durduğu altına girip kalıplanma esaretinden de sıyrıl- maktadır. İnandığı, gönüllü olarak benimseyip bağ- landığı “Allah’ın hoşnutluğu” değeri, onun tam bir ahlaki özgürlüğe kavuşmasını kılavuzlamaktadır.

Değerleriyle kendi şahsiyetini inşa eden birey, özgürleştikçe sorumluluk bilincini de geliştirmektedir. Çünkü değerlerini oluşturacak kadar anlamlan- dırma düzeyi yükselen bu birey, varlık dünyasına ve hayata ilişkin oldukça sağlıklı ve düzeyli bir farkındalık kazanmaktadır. Bu farkındalık, bireyin varlık dünyasındaki konumunu ve diğer varlıkla ilişkisi- ni doğru kavramasına yol açmaktadır. Bu kavra- yı, ister istemez sorumluluklarını fark edip onlar- a göre tutum ve davranışlarını yönlendirmektedir.

Bu sorumluluk bilinci, birtakım değerlere göre hareket etmesinin gerekliliğini daha derinden idrak etmesine katkı sağlamaktadır. Haliyle, bireyin böylesine bir anlamlandırma sonucunda oluş- turduğu bağlanma/kendini kayıtlama, özgürlüğünü ortadan kaldıran değil, tam aksine besleyen unsurdur. Mümin, inandığı değerlere salt “Allah’ın hoşnutluğu”nu kazanmak arzusuyla bağlı kalmakla, kendini esir edebilecek olan bütün prangalardan kurtulup özgürleşmektedir. Kaldı ki, bu bağlanma, bireyin bizzat kendisinin bilinçle ve içtenlikle oluş- turduğu bir durumdur. Bunu yaparken de birey, kendini nesneleştirmemekte, özne kalmaktadır; bu tercihin mimarı kendisidir.

Bütün bu ifadeler, kendi değerlerini oluşturma sürecini yürüten bireyin, aynı zamanda ahlakî gelişim sürecini sürdürdüğünü göstermektedir. Değerlerini oluşturup onlara göre hayatını düzenleme etkin- liğine kavuşan birey, ahlakça özgürleşme, ahlakça olgunlaşma düzeyini de ortaya koymuş olmaktadır.

Bu değerlendirmeler açıkça göstermektedir ki, bireyin belirtilen nitelikte kendi değerlerini oluşturarak dürtülerinin/nefsinin ve çevre şartlarının esaretin- den özgürleşmesi, oldukça zordur ve uzun soluklu bir eğitim süreci gerektirmektedir.

İşte Kur’an kursu, bireyin kendi değerlerini bu çer- çeveyle oluşturma sürecinde elinden tuttuğu oranda din eğitimi görevini yerine getirmiş sayılacaktır. Kursiyerin İslami değerlerle tanışıp onları özümse-

yip kendine mal etmesine katkı sağla(ya)mayan bir Kur’an kursu, misyonunu bilmeyen, görevini hak- kıyla yap(a)mayan bir kurumdur.

İyi de, Kur’an kursu bunu nasıl gerçekleştirecek- tir? Meselenin can alıcı noktası tam da burasıdır. Madem ki, değerler kalıp kurallardan ibaret değil; asıl önemli olan onların arkasında duran özdür/ anlamdır, öyleyse Kur’an kursunun yapacağı değer eğitimi, asıl bu anlam boyutunu öne çıkarmak duru- mundadır. Değer eğitimi adına, değerlerin kalıplarını ezberletmek marifet değil, gerçekte yapılması gereken o değerlere ruh veren anlamı bireyin kav- ramasına yardımcı olmaktır. Çünkü değere sahip olmak, bilinç işidir/meselesidir. Bu bilinci kazan- manın yolu ise, değerlere can veren anlam dün- yasını keşfetmekten geçmektedir. Varlığı ve hayatı birlikte değerlendirme bütünlüğü içinde anlamlan- dırılmayan değerler arka planındaki anlam dünyası keşfedilemez. Değer eğitimi çerçevesinde Kur’an kursundan da beklenen, bireyin İslami öğretiyi kav- rayarak değerleri varlık dünyası ve hayatın bütün- lüğü içinde bir bir keşfetmesine, onları içselleştirip gönülden benimsemesine kılavuzluk etmektir.

Böyle bir kılavuzluk görevi, belli bilgi kalıplarını ezberletmekle yetinmeyi marifet sayarak öğrenci- yi bu hazır bilgi kalıpları karşısında pasif alıcı konu- muna indirgeyip nesneleştiren, anlam arayışını dur- duran, düşünmeyi/sorgulamayı dumura uğratan ezberci eğitim anlayışıyla yapılamaz, yapılamamaktadır. Ayrıca Kur’an kursu, değer eğitimi sadece belli derslerdeki formal öğretim faaliyetleriyle sınırlı görürse, yine tutarlı bir değer eğitimi yapamaz, dolayısıyla başarılı olamaz. Değer eğitimi söz konu- su olduğunda kurumun bütün olarak buna göre düzenlenmiş olması gerekir. Kur’an kursunun bütü- nüne bir ruh gibi nüfuz edecek şekilde din eğiti- mi hayata geçirilmelidir. Değerleri hayatın içinden somut örneklerle takdim etmek, bireyin yaşarken onları fark edip içselleştirmesini sağlamak, en etkili ve olmazsa olmaz yoldur/yöntemdir.

2005 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı olarak yürür- lüğe koyduğumuz yeni din eğitim anlayışı/teori- si, yukarıda çerçevesini çizdiğimiz etkin ve verimli değerler eğitimi öngörmektedir. Kur’an kursu öğreticilerimiz ve yöneticiler tarafından bu din eği- tim anlayışı hakkıyla kavranıp eğitim-öğretim süreç- leri ona göre düzenlendiğinde arzu edilen ürünleri elde etmek mümkün olacaktır.

Kaynak

Aydın, M. Şevki, “Ezberci Din Eğitimi”, Diyanet Aylık Dergi, sayı: 227, Kasım 2009.

Taşı konuşuran medeniyet

İnsanı kulağıyla, kalbiyle, gözüyle, aklıyla, bireysel ve sosyal çevresiyle, velhasıl bütün ihtiyaçlarıyla tanımlayan ve çepeçevre bir merkez olan camilerimiz, insana verilen değer ve aktarılan değerlerin ebedî tanıklarındır.

Medeniyetimizde sadece insan konuşmaz. Değil mi ki her varlık kendi lisanıyla Allah'ı zikretmekte, her şey O'nu gösteren bir ayet anlamı içermekte... Örneğin bir İslam mabedindeyseniz eğer, her parça size bir şeyler anlatır. Zira bu medeniyet, taşı konuşuran ve taşla konuşan, sadece taşla değil ahşapla, camla, kilimle, yazıyla velhasıl her şeyle konuşan, onlarla selamlaşan, her bir unsuruna tespih çektiren bir canlılık barındırır.

Mabetlerimizin dış duvarlarını aştığımızda sizleri cennet bahçeleri bekler. Cennet bahçelerinde dolaşır, Havz-ı Kevser'den içer, miraç basamaklarını çıkar ve mabette Kabe Kavseyn'e vasıl olursunuz. Rabbin kulları arasına girer ve yirmi yedi kat sevaba bu birliktelikle ulaşırsınız. (Fecr, 27-30; Buhârî, Ezân, 30; Müslim, Salât, 272.)

Mademki insan nisyânla maluldür ve vahiy bir hatırlatmadır; (Sad, 49.) âlemin tüm unsurları bu hatırlatmada kendi lisanlarıyla rol alır. Âlemi, Rabbine teslim olmuş kardeşi olarak okuyan mümin, onun bu konuşmasını duymaya gayret sarf eder. Mümin, yağmur tanelerini meleklerin indirdiği, taşların Allah korkusundan yerlerinde duramadığı bir dünyaya nazar etmektedir. (Bakara, 74; Nur, 43.) O, evrene hem nazar etmekte hem de onu fehmetmektedir. Bu düzlemde insan, baktığı kadar değil idrak ettiği kadar kıymet kazanmaktadır. Bundan dolayı medeniyetimizde taşın, ahşabın, camın, yazının, kumaşın, musikinin konuşması, insanın ses telleri ve hücrelerinin dile gelmesi kadar olağan karşılanmıştır.

İslam mabetleri, uzun yüzyıllar boyunca insanı, maddi ve manevi en üst düzey hizmetle karşılamıştır. Tarihimizde ev standartlarının çok ötesinde bir mabet inşası olagelmıştır. Her zanaat ve sanatın zirvesi, mabetlerimizde kendini Rabbe kurban etmiştir. Banilerindeki en iyiyi Rabbe sunma arzusu, halkın birinci sınıf hizmetle mabette tanışması sonucunu doğurmuştur. Havalandırmasından

aydınlatılmasına, ses sanatlarından taş ve ahşap işlemlerine, iç ve dış avlu peyzajına, pek çok güzellik en üst düzeyde arz-ı endam etmiştir mabetlerimizde. İnşa faaliyetlerindeki ihtişam, ihya faaliyetlerindeki rikkat insanımızı itminana ulaştırmıştır.

Hizmet alanı olarak camiye bakış

Yüz binlerle ifade edilen, kurulum masrafları ve yıllık on binlerce liralık istihdam ve işletme giderleriyle karşımızda duran, seksen iki bin kadar şubesi bulunan ve her gün ülke genelinde ortalama iki caminin inşasıyla devam eden bir gayret... İnşası yanında ihyası için de uğraş sarf etmemiz gereken kutsal mekânlar... İsrafın haram olduğu, bunun en çirkin görüntüsünün ise mabetlerdeki kötü ve yetersiz kullanımdan doğan israfın olduğu bilinci... Üç-dört saatlik ve mihrapla sınırlı görev anlayışlarıyla taşınamayacak olan bir hizmet alanının üyeleri olma hissiyatı... Güzel örnekliklerin ve hayırda çığır açma gayretiyle ilgili nasların motive eden, harekete geçiren gücü... Bu örnekliklerin sadece ülkemiz için değil tüm dünya Müslümanları için taşıdığı anlam... On dört asırlık bir ümmet tecrübesinin yapılandırdığı, kıyamete değin korunduğu müjdelenmiş bir dinin merkez kurumu olan cami...

Dış ve iç avlusuyla, bahçesi için seçilen ağaç türleriyle, şadırvanıyla, gasilhanesiyle, musallasıyla, minaresiyle; iç alanda mihrabı, minberi, kürsüsü, levhaları ve tüm unsurlarıyla bizleri irşat eden İslam mimarisinin tercümanı aslında din görevlilerimiz/gönüllülerimiz olmalıdır. Onların donanımları bu mimari anlatımın cemaate taşınmasında büyük önem taşımaktadır. Din görevlilerimiz camiye bu anlatılan derinlikte ne kadar tanıyor ve günün muhatabına uygun işletebiliyorsa hizmet o denli başarılı sunulacaktır. Aksi durumda

Din görevlilerimiz camiye ne kadar tanır ve günün muhatabına uygun işletebilirse hizmeti o denli başarılı olacaktır. Cami görevlisinin hizmet ettiği mekânı başta levhalarıyla ve her bir unsuruyla yeterince tanımadığı durumlarda o mabedimiz lal kalacaktır.

ise cami görevlimizin hizmet ettiği mekânı başta levhalarıyla ve her unsuruyla yeterince tanımadığı vakalarda o mabedimiz lal olacak, dil-siz kalacaktır. Mabetlerimiz, hayatın tüm temel değerlerine yönelik mesajlar oluşturulan yerlerdir. Gelin bunlardan bazıları üzerinde tefekkürümüzü yoğunlaştıralım.

Zaman değerlidir

İnanç sularımızda ölüm ve hayatın, O'nun tarafından imtihan için yaratıldığına açılırız. Dünya hayatı, dünü (kâlû belâsı) ve yarını (ahireti) olan bugün olarak tanıtılır bizlere. Zamansızlığa ulaşmak için zamanla sınırlı bir dünyada imtihan takdiridir önümüzde duran. Mademki Hz. Âdem (a.s.)'in ve eşinin aradığı "ebedî mutluluk meyvesi" bu kısa süreli sınavın çekirdeğinin ürünüdür; o hâlde bu çekirdeğin her anı kıymetlidir ve israf edilmemelidir. İsrafın en acımasız olan "vaktin katli"ne cami "dur" der. Cami, mezarlığı, gasilhanesi ve musalla taşıyla sadece ölüm ve sonrasını hatırlatmaz. Ezanıyla ve namazdaki vakit şartıyla, akıp giden hayatı, beş kez durdurur ve tekrar tekrar sorgulatır zamanın kıymetini ne denli bildiğimizi. Zaman katillerini şu levhalarla durdurur mabetlerimiz: "Kişinin boş işlerle vakit harcamaması onun İslam'ının güzelliğindedir." (Tirmizi, Zühd, 11.)

Güneş saatleri, rasat mekânları caminin şemsiyesine sığınan unsurlardır. Cami, öğrenilen, öğretilen, iktisaden paylaşılan, pek çok hayrın üretildiği, insanın Rabbine derdini arz ettiği ve kardeşleriyle dertleştiği bir arı kovanıdır. Mümin her saniyesinin Rabbe miraçta bir adım olması gereğini camide öğrenir. Onun dinlenmesi, bir diğer hayra koştuktan, yani amelini değiştirmekten ibarettir. (İnşirah, 7.) Âlem, zaman içinde zamanın yaratıldığı bir tecelligâhtır. (Rahman, 29.)

Dünya hayatını, ölümü ve sonrasını İslam mimarisinde iç içe görmek mümkündür. Hayatın bütün kareleriyle barışık bu medeniyet, şehrin (hayatın) merkezindeki mabedine kabir âleminin kapısı olan gasilhanesini, musallasını, kabristanını ekleyip komşu yapmış, dünyayı ahiretten fizik mekân olarak da uzak kılmamıştır. Modern insanın ölümle ve ötesiyle yüzleşmeden anlamaya/yaşamaya çalıştığı dünya hayatı, mabedinin ihsas

ettiği anlam dünyasından çok uzağa düşmektedir.

Temizlik ve estetik değerlidir

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in güne başlarken ve günü tamamlarken yaptığı amellerin başında misvağına uzanmanın geldiğini unutmamalı din hizmetlimiz. Bu sünnet-i Rasul (s.a.s.)'den sonra inanç havzamızı, şu tavsifle özetlese yerinde olur kanaatindeyiz: Su medeniyeti. Temizlenmeyi ibadetin hazırlayıcı şartı yapan din... Her türlü temizliği Rabbe yaklaşmakta vesile sayan inanç...

Bu noktada mabetlerimizin iki yönünü tefekkür edebiliriz: Cami bahçelerimiz, duvarlarımız, şadırvanlarımız, tuvaletlerimiz, velhasıl çevreye yönelik vitrinimiz olan alanlar ile icralar (ezan, sala vb.). Cami cemaatimizden çok daha büyük bir kitleye mesaj verdiğimiz bu alanlar ve icralar, ses ve görüntü temizliğinde bizden yüksek hassasiyet beklemektedir. Minarelerimizin yeterince ehliyetli olmayan seslere teslim edilmemesinden, tuvaletlerimizin şekil şartlarına ve standartlarına uygun hâle getirilmesine, bahçemizin peyzajına kadar tüm unsurlar, muhatapların algısında davetkâr olmalıdır.

Cami içi temizlikte yeri gelir deve kuşu yumurtasının örümcek ağına engel unsur olarak kullanılmasına gayret eder ecdat. Dünya hayatından Rasul (s.a.s.)'e sevdiren şeyler arasında sayılır güzel koku. (Nesâî, İşretu'n-Nisâ, 1.) Ve harcamalarda buna ayrılan yüklü bütçeler lüks sayılmaz tarih boyunca. İmam; sarık, cübbe, giysi ve çorap temizliğinde standart üstü düzeyiyle, sadece namazda cemaatinden bir adım önde olmadığını, temizlik başta olmak üzere her alanda bir adım önde olması gerektiğini bilmelidir.

Tarihimizde mahyalarımızla hem estetik bir şölen oluşturulmuş hem de tüm topluma mesaj verilmiştir. Bugün de geleneksel formlar çok zorlanmadan dış alanlar için geliştirilen ıslık, ses, görüntü vb. imkânlardan yararlanılarak vahyin mesajı kitlelere ulaştırılabilir. Bayram ve kandil gibi zaman dilimlerinde mabedin coşkusuna paralel süslemeler noktasında da gecikmiş bir tefekkür borcumuz olduğu unutulmamalıdır.

İlk insan mazimiz, son mümin atimizdir. Köklerimizle günü irtibatlayalım.

Estetik görüntü ve mesaj bütünleşmesi anlamında mesajımızın kitlelere karikatür vb. araçlarla aktarımı da denenmelidir. Örneğin güncel formda üretilmiş "Çizgilerle 40 Hadis" benzeri orijinal çalışmaların afişlenmesiyle "cami kültür duvarlarımız" oluşturulabilir. Hakeza büyük mali imkânlarla

üretilen etkili bir reklam cümlesinin bulunduğu yanının gücünü, hizmet alanımızda da daha etkin kullanabiliriz.

İlk insan mazimiz, son mümin atimizdir. Köklerimizle günü irtibatlayalım.

Köklülük değerlidir

"Sen 'türedi' olmadığın gibi asla 'ebter' de değilsin." (Ahkâf, 9; Kevser, 3.) cümleleriyle teselli edilen, bu dinin peygamberidir. Hz. Âdem (a.s.)'le başlayan ve kıyamet ufku olan inanç, yine bu medeniyetin akidesidir. Türedi, kendi tarihini sadece beş on yıl daha geriyle irtibatlandırmak için yoğun gayretler içindedir. Bizlerin inancında, ilk insan mazimiz, son mümin atimiz iken tarihi köklerimizle günü irtibatlayamamak büyük kayıptır. Özellikle tarihî camilerimizde görev yapan din hizmetlilerimizin önünde bu imkân da bulunmaktadır.

Dinî değerlerimizin gönülden gönüle aktarılması ve dinî coşkunun devam ettirilmesinde cami banileri, camileri ihya eden ulema, makam kabirleri gibi öğelerden istifade edilmelidir. Tarihi dinî ufuk insanlar aracılığıyla, metropolün insanı değersizleştiren, sıradanlaştıran etkilerine karşı bir direnç sağlanabilir. Cemaatimize, ibadet ettiği ve bastığı coğrafyanın tarihî derinliği, din ve hizmet büyüklerinin farkındalığı sağlanarak verilmelidir. Bu eğitim, sahiplenme ve yerli olma, ayağını sapasağlam basma bilincini de besleyecektir. Vefa ve kıymet bilme değerleri üzerinden yapılan bu çalışma, nesilleri birbirine bağlayacaktır. Din görevlimiz, bir mahalle kültürü oluşması ve korunmasında caminin gerek yapısal tarihî malzemelerini (restorasyonlarda işlem dışı kalmış olanlar) gerekse taşınabilir tarihî malzemelerini (eski mushaf vb.) cami müzesi/köşesi vb. alanlar oluşturarak sergileyebilir. Cami "cemaat kayıt defterleri" veya "cami web siteleri"nde rahmet-i Rahman'a kavuşmuş cemaatin bilgileri ile insan merkezli mahalle müzesi oluşturulabilir.

Paylaşmak ve insana hizmet değerlidir

Dini en iyi özetleyen kavramlardan biri de kuşkusuz "paylaşmaktır". Din, sadece varlık anında değil kısıtlı imkânlarda dahi paylaşmayı teşvik eder. Yarım hurmayla, tebessümle ya da yoldan bir engeli kaldırmakla bile olsa... Yeter ki Allah için ve O'nun kullarına yönelik olsun. Sadaka taşıyla gelen mimari geleneği; mahalle gençlerine burs, evlilik öncesi beyaz eşya hediyeleri vb. uygulamalar ile güncelleyebilmeliyiz.

Atalarımızın yaptığı cami merdivenlerinde tutamak olmadığı görülür. Zira her bir karesi ibadeti ve insan ilişkilerini besleyen bu fikriyatta; ihtiyarın koluna bir gencin girmesi, sakatın elinden bir müminin tutması öngörülmüştür. Bu unutulmuş ya da atlanan bir mimari öge değil, ihsasta bulunan bir tercihtir. Zira insan, elini bir diğer insanın tutmasından sakınırsa onun elini korkuluk/tutamak tutar. Günlerce eli sıkılmamış, sırtı sıvazlanmamış, oturulup çay içilmemiş ve anlattıkları sabırla dinlenmemiş bir yaşlı cemaatimiz için aslında cami, namazdan sonra elinin sıkıldığı, tebessümle "Allah kabul etsin"le dualandığı, caminin ocağından bir bardak çayla ikramlandığı ve belki en önemlisi onunla konuşulduğu bir ahbab sığınağıdır. Camilerimiz, maddi paylaşımların (cami hayır depoları vb.) yanında, psikolojik paylaşımların da etkin yaşandığı manevi terapi merkezlerimizdir.

Kıblesiyle ümmet-i Muhammed'e dünya ve ahiret rotası çizen, minaresiyle ilahî mesajı ulaşabileceği en uzak coğrafyaya götüren, mihrabıyla kalabalıkları ümmet hâline getiren, kürsüsü ile akılları doyuran, minberiyle kalpleri dolduran, haziresiyle hayat ve ölümü kardeş kılan... Bunlar ve daha nicelerinin toplamıdır cami.

Ve dahası

Camilerimiz, birkaçına dikkat çekmeye çalıştığımız değer yüklü unsurları ötesinde daha pek çok değer aktarımında ve hayat bulmasında etkili kurumlarımızdır. Bir ufuk turu olması duasıyla şu satır başları da kaydedilebilir:

Bilgi ve emek değerlidir: Her malzemeye, kendi çağlarının en üst teknolojisi ve sanatını vuran İslam nesillerinin bu gayretleri, yüzyıllar sonrasında bugünün insanına dahi olumlu mesaj vermektedir. Bilgiyle yoğrulmuş emek çağlar ötesi için de bir soluktur.

Çevre değerlidir: Tabiatı kardeş bilen, onu yormayan, ifsat etmeyen, saçıp savurmayan bir çaba... Süleymaniye'yi tasarlarken Erciyes'i model alan bir bakış... Gri tonlarıyla bir dağ anımsatan ve nefes alan yapılar... Ahşabı, taşı, yaşayan malzemesiyle...

İnsan değerlidir: İnsanı kulağıyla, kalbiyle (su, kuş, müezzin, akustik), gözüyle (yeşil, peyzaj, vitray ve mimari estetik), aklıyla (tefsir çalışması ve Buhari hatimleri), sosyal çevresiyle (cemaat bilinci), velhasıl bütün ihtiyaçlarıyla tanımlayan ve doyuran bir merkez olan camilerimiz, insana verilen değer ebedî tanıklarımızdır.

Helva yapmak için lazım olan her şey

Camilerimizin, değerlerimizin benimsenmesinde görev alan ne kadar çok unsuru varmış meğer! Hem değinilmemiş olanları bulmak için hem de zikredilmiş olanlarla daha neler söyleyebiliriz diye bir daha düşünmeye ne dersiniz?

açık ◆ ahşap ◆ akustik ◆ bahçe ◆ cam ◆ çay ocağı ◆ dış avlu ◆ duvar ◆ estetik ◆ gasilhane ◆ güneş saati ◆ güzel koku ◆ hazire ◆ iç avlu ◆ kabristan ◆ kilim ◆ kumaş ◆ kürsü ◆ levha ◆ mahya ◆ makam ◆ merdiven ◆ mihrap ◆ minare ◆ minber ◆ musalla ◆ mushaf ◆ peyzaj ◆ sadaka taşı ◆ şadırvan ◆ taş ◆ tezyinat ◆ tuvalet ◆ vitray ◆ yazı

Prof. Dr. Talat Koçyiğit ile

Söyleşi

19.04.2011 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşan Prof. Dr. Talat Koçyiğit, Türkiye'de akademik anlamda hadis alanının temel konularını ilk ele alan kişidir. Hocamıza rahmet, ailesine, yakınlarına, sevenlerine, talebelerine ve tüm ilahiyat camiasına sabır niyaz ederek kendisiyle 2003 yılında İslamiyat Dergisinin eki olan Bülten'de yayımlanan bu söyleşiyi bazı tasarruflarla ve kısaltarak sizlerle paylaşıyoruz.

“ Kur'an okumaya başladıktan sonra, kaç kere hatmettiğimi tam olarak hatırlamıyorum. Dedem ve babam yalnız bana Kur'an öğretmediler; mahalleden de bazı çocuklar, kız-erkek eve gelir ve okurlardı. Sonra lisede iken hocalar artık benim bu sahaya merakımı öğrenmişlerdi. ”

Dere: Bize vakit ayırdığınız için öncelikle teşekkür ederiz. Bizler sizi, asistanınız olan arkadaşlar olarak yakından tanıyoruz; bu kez sizi okurlara tanıştırmak istedik. Öncelikle hayat hikayenizden başlasak...

Koçyiğit: Uşak'ta doğdum. Doğum tarihim 3 Ağustos 1927. Ailem Uşak'ın merkezinde idi. Biz Uşak'ta Kadıköylüler olarak tanınırız. Kadıköy, şimdi Denizli'nin Sarayköy ilçesine bağlıdır ve İstanbul'un Kadıköy'ü ile karıştığı için ismi sonradan Babadağ olarak değiştirildi. İlkokulu Gazi İlkokulu'nda okudum. Ortaokulu ve liseyi de yine Uşak'ta tamamladım.

Özafşar: İlkokula başlamadan önce temel dinî bilgileri nereden ve nasıl almıştınız? O zaman camilerde Kur'an öğretimi var mıydı?

Koçyiğit: Dedem Hafız Süleyman Efendi Arapçaya vâkıf bir kimseydi; tahsili yoktu; biraz medrese tahsili ve okumuşluğu vardı. Babam da onun yanında yetişmiş, medresede okumuş; onun da Arapça bilgisi vardı. Hatta babam, medresede okurken Fransızca da görmüş. Ben ortaokula başladığımda ilk Fransızca dersimi babamdan almıştım. İlkokula gittiğim sınıflarda Kur'an-ı Kerim öğrenmiştim; ancak, Arapça öğrenmemiştim. Oyun oynadığımız vakitler, dedem yahut babam: "Haydi Talat, gel

bakalım!" diye seslenirlerdi; bu, artık okuma vakti gelmiş demektir. İşte Kur'an'ı öğrenmeye böyle başladık. 1927 doğumlu olduğuma göre, sene 1934 falan idi. Kur'an okumaya başladıktan sonra, kaç kere hatmettiğimi tam olarak hatırlamıyorum. Dedem ve babam yalnız bana Kur'an öğretmediler; mahalleden de bazı çocuklar, kız-erkek eve gelir ve okurlardı. Sonra lisede iken hocalar artık benim bu sahaya merakımı öğrenmişlerdi. Bir duvar gazetesi de çıkartılırdı lisede iken. Duvar gazetesine bir gün, babamdan öğrendiğim Osmanlıca bir ibareyi yazdım. Bu garip bir ibare idi; eski medreselerde basit ibare ile Türkçe konuşmak yadırganmış; sonra bunu hocalar yasaklamışlar. Bunun bir hikâyesi de var: Hoca ön tarafta yerde oturuyor; başında da ince tülbenitten bir sarık. Herhâlde bir kış günü olsa gerek; daha önceden bir mangal yakılmış ve hocanın yanına bırakılmış. Hoca sıcaktan uyuyuvermiş. Kömürler yeni yanmaya başlayacak olmuş ki, bir kıvılcım hocanın kavuğuna sıçramış. Sarık, ince tül den olduğu için, başlamış yanmaya. Çocukları almış bir telaş; hocayı nasıl uyandıracaklar? "Sarığınız yanıyor." deseler, basit bir ibare kullanmış olacaklar; hocanın canı sıkılacak, kızacak belki... Talebenin biri düşünmüş taşınmış ve şöyle demiş: "Ey üstâd-ı bâ kemâl ve ey hâce-i zî me'âl! Şu şâkir-i pür kılâl şu vechile arz-ı makâl ve keşf-i mâ fî'l-bâl eyler ki, derûn-i cehennem, makrûn-ı kubbe-yi hammâm misâli âteş-i tîz-i işti'âl ile bu mangal-i bî-vebâlden bir şîrâre-i câbik-i refâr cenâb-ı kavuklarına pürtâb-ı firâr eyleyip..." dediği sırada hoca meseleyi anlamış. Kavuğu başından atmış ama, başında kavuk diye bir şey zaten kalmamış; yanmış. Ben bu hikâyeyi duvar gazetesine yazdım; altına da bir not düştüm: Yukarıdaki bu ibareyi gazeteye yazanlar dikkat etsinler ve yeni bir dil meydana getirmesinler. Böyle bir not okul müdürünü, edebiyat hocasını memnun etmiş. Ne güzel yazmışsın dediler.

Özafşar: O dönemde dil tartışmaları da vardı; dilde arılaşma, Ataç ekolü falan... Bunları takip eder miydiniz?

Koçyiğit: Dil tartışmalarının üzerinde fazla durmazdık. Benim edebiyata merakım, bol roman okumamdan kaynaklanıyordu. Merak ettiğim bir şeyi alır okurdum.

Özafşar: Ashab-ı Kehf'le ilgili bir çeviriniz var, Tevfik el-Hakim'den.

Koçyiğit: Evet, bir tiyatro eseri idi. (...)

Özafşar: Uşak'tan ayrılıp Ankara'ya ilk gelişiniz nasıl oldu?

Koçyiğit: Liseden mezun olduğumda İlahiyat Fakültesi olsaydı, ilahiyata kayıt için gelirdim. Ancak, o zamanlar İlahiyat Fakültesi olmadığı için, böyle bir şansım da yoktu. Ben 1949'da mezun oldum. İlahiyat yeni açılmıştı; ancak, müstakil binası henüz yoktu; ders verilmiyordu. Evraklarımla doğrudan doğruya Tıp Fakültesi'ne geldim; kayıtlarımı yaptırdım ve Uşak'a döndüm.

Erul: Tıp Fakültesi kendi tercihiniz miydi? Yoksa ailenizin isteği mi?

Koçyiğit: Benim tercihimdi. Tabip olurum diye düşünüyordum. Tekrar Uşak'a döndüm. Aradan kaç gün geçti bilmiyorum, Ulus gazetesinde Tıp Fakültesi'ne kabul edilenlerin listesini gördüm; baktım, benim ismim de listede. Ondan sonra gene bir gazetede İlahiyat Fakültesi'nin açıldığı ve öğrenci kaydına başlandığı haberini gördüm. Bu haberi görünce benim düşüncem değişti; tekrar Ankara'ya geldim. Tabii ailemin bundan haberi var; ben ne istersem ona peki diyorlar. Geldim, Tıp Fakültesi'nden evrakımı geri aldım ve ilk seneler İlahiyat Fakültesi sekreterliği yapan Şükrü (Tolun) Bey'e evrakımı teslim edip kaydımı yaptırdım.

Özafşar: Kayıt yaptırırken, okulu bitirdikten sonra ne olacağını konusunda ne biliyordunuz?

Koçyiğit: O konuda hiçbir bilgim yoktu; ne olacağını bilmiyordum. Bana soruyorlardı, "Oraya kaydını yaptırdın. Ne olacaksın?" diye; ben de: "Bilmiyorum." diyordum.

Özafşar: Peki, İlahiyat Fakültesi tercihinizi neye bağlıyorsunuz?

**Din hakkındaki
bilgimin aile
içindeyken artmasına
ve bu sahaya ilgime.
Bu sahaya olan
merakım beni buraya
meylettirdi. Biz,
Cumhuriyet dönemi
yüksek din eğitiminin
ilk öğrencileri ve
mezunlarıyız.**

Koçyiğit: Din hakkındaki bilgimin aile içindeyken artmasına ve bu sahaya ilgime. Bu sahaya olan merakım beni buraya meylettirdi. Biz, Cumhuriyet dönemi yüksek din eğitiminin ilk öğrencileri ve mezunlarıyız.

Özafşar: Hocam, Fakülte'nin ilk eğitim kadrosu, ilk öğrencileri konusunda bizi biraz bilgilendirir misiniz?

Koçyiğit: İlk yıl sıkıntılı bir yıldır.

Yeni açılmış bir fakülte için başka bir şey de beklenmez. Derslerin bir kısmını kendi fakültemizde, diğer bir kısmını Dil-Tarih'de görüyorduk. Bizim fakültemiz Hukuk Fakültesi'nin arkasındaki öğrenci yurdu binasındaydı. O yurt binasının bir katını bizim fakülteye tahsis etmişlerdi. O kata çıktığınız zaman, baş kısımda sanat tarihi bölümü vardı. Ondan sonra sekreterin odası, ondan sonraki yerde de sınıf vardı. Şimdi tam olarak hatırlayamıyorum; fakat bir dekan odası ve hocalara ait birkaç küçük oda vardı. Hemen hemen, Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, felsefe, mantık gibi derslerin hiçbiri Fakülte'de okutulmuyordu. Bunlar için daha ziyade Dil-Tarih'e gidiyorduk. Ben ilk yıl Ziraat-Veteriner Fakültesi'nin öğrenci yurdunda kaldım. İkinci sene Cebeci Hukuk Fakültesi'nin arkasında bir yere geçtim; artık Fakülte'den mezun oluncaya kadar o yurttan kaldım. Hocalarımız arasında, Dârü'l-Fünûn İlahiyat Fakültesi'nde hocalık yapmış olan Ömer Hilmi Buda; sonra, Yusuf Ziya Yörükân vardı. Bir sınıf öğrenci idik; sayımız 40 civarında idi. (...)

Özafşar: Fakülte yıllarınızdaki hocalarınızdan sizi en çok etkileyen kim oldu?

Koçyiğit: Benim asıl hocam, Tayyip Okıç'tı. Onu Fakülte'ye hadis hocası olarak almışlardı; ancak, tefsir dersine de giriyordu. Onun bizim üzerimizdeki tesiri diğer hocalardan çok farklıydı. Samimi bir Müslüman ve iyi bir hoca idi. Hakikaten bize iyiyi, güzeli, doğruyu tam manasıyla öğreten bir hoca idi.

Özafşar: Tayyip Hoca için "İyi bir insan, iyi bir Müslüman" dediniz. Bunun ötesinde, ilahiyat formasyonu açısından hocanızın sizi etkileyen yönleri nelerdi?

Koçyiğit: O aslen Boşnak'tı. Babası ve zanne-

diyorum ailesinden müftülük yapanlar vardı. Tayyip Bey, ülkesinden ayrılmak zorunda kalınca Fransa'ya gitmiş; oradan Tunus'a geçmiş. Sonradan İstanbul'a gelmiş ve bilahare fakültemize hoca olarak almışlar. Bizim dersimize de hadis hocası olarak geldi. Tayyip Bey'den birkaç yıl okuduk, tam olarak bilemiyorum. (...) Daha talebelik yıllarımda Tayyip Bey beni Fakülte'ye asistan almayı düşünüyordu; ancak, beni endişelendiren

bir husus vardı: Benim Batı dilim Fransızca idi; fakülte öğrencisi olunca, kafamda İngilizce öğrenme niyeti doğdu. Bu sebeple, birinci sınıfta İngilizceye başladım. Dolayısıyla, her iki yabancı dilim de gerekli seviyede değildi. Tayyip Bey'e bu durumu söyledim; bunun üzerine, bana İngilizce makaleler getirmeye başladı. Ben onları lügat yardımıyla tercüme ederdim. Böylece İngilizceyi ilerletmeye çalıştım. Bu arada Amerikan Kültür'e de gittim. Artık onun faydası ne derece oldu, pek bilemiyorum. 1953'te mezun olduk. O sene asistanlık sınavı açılmadı. Tayyip Bey bu hususta biraz da bana bağlı kaldı. Ben Uşak'a gitmiş; nasıl yapacağımızı Tayyip Bey'le konuşmuştuk. Kendimi yetiştirmeye devam edecektim; yetişince de, tamam diye Tayyip Hocam'a haber verecektim. Kasım ya da Aralık aylarından birisi idi; artık imtihana girebilirim dedim. Hadisten kadro ilan edildi. Ankara'ya imtihan için geldim; baktım, Tayyip Bey, imtihana girmek isteyenlere, "Hiç kimse hadise müracaat etmesin; benim tek adayım var." demiş. Herhâlde bu yüzden, imtihana benden başka müracaat eden yoktu. İmtihana girdik ve kazandık; ondan sonra burada vazife başlamış oldu. (...)

Özafşar: Hocam, sizin doktora teziniz, hadislerin toplanması ve yazı ile tespitine dair. Belki de hadis sahasında Türkiye'deki ilk akademik çalışma. Bu konuyu da Tayyip Bey'le istişare ederek mi belirlediniz?

Koçyiğit: Bu konu üzerinde Fuat (Sezgin) Bey'in de büyük katkısı oldu. O zaman o da Ankara İlahiyat'taydı. Daha başka konular da önermişti Fuat Bey. Sadece Fuat Bey'den değil; başkalarından da konu önerileri almıştık.

Özafşar: Hocam, Türkiye'de hadis kürsüsünü her ne kadar Tayyip Hoca kurmuş olsa

da, çalışmalarınıza baktığımız zaman, hadis alanının temel konularını ilk ele alan sizsiniz. Hatta akademik çalışmalara bakıldığında da, bunların çoğunun sizin nezaretinizde yapıldığı görülüyor. Bu sizde nasıl bir duygu uyandırıyor?

Koçyiğit: O dönemde hadisle akademik anlamda meşgul olan benden başka kimse yoktu. Çünkü İlahiyat yeni açılmıştı ve hadis alanında ilk asistan da bendim. Bu sahalara nüfuz eden olmayınca da, ben yalnız kalıyordum. Yayımladığım tüm kitapların temelinde de doktora tezim vardır. Doktora tezimi hazırlarken fazla kaynak da bulamıyordum. Sonradan Mısır'da, Suriye'de ve diğer İslam ülkelerinde birçok kitap neşredildi. Ben bu teze başladığım zaman yeni yazılmış bir eser hemen hemen hiç yoktu.

Özafşar: Yeri gelmişken sormak istiyorum, Arap dünyasına ilk gidişiniz altmışlı yıllarda mı oldu?

Koçyiğit: Arap dünyasından ilk olarak Bağdat'a gittik. Daha önce de Bağdat'a gitmiştik; ancak, altı-yedi ay kalmıştık. (...) 1963'te Tunus'a gittik. O zaman Neşet (Çağatay) Bey dekanı. Ben, İsmail Cerrahoğlu, Mehmet Maksudoğlu, beraber gittik. Konuyla Neşet Bey ilgilenmişti; Tunus elçisi de olur demiş. Ancak, işin garip tarafı, büyükelçi bambaşka bir olurla müspet cevap vermiş. Neşet Bey bize müjdeyi verdiği zaman: "Tamam, siz Tunus'a gidiyorsunuz; oradan size burs verecekler." dedi. Neşet Bey burslu gideceğimizi anlamış; hâlbuki burslu değilmiş. Büyükelçi buradan Türk hükümetinin ya da Fakülte'nin bize burs vereceğini düşündüğü için, oradan olumlu cevap almış. Büyükelçi "Neyse, endişe etmeyin; yolunuzdan da geri kalmayın ve gidin; ben, gerekeni buradan yapmaya çalışacağım." dedi. Biz elçinin bu sözüne itimat ederek yola çıktık. Buradan İstanbul'a kadar gittik; Paris'e giden trene bindik. Venedik'te inip orada bir iki gün kaldık; ondan sonra Roma'ya geçtik. Tunus büyükelçisi, "Roma'ya varınca, Türkiye büyükelçisine gidin, benden selam söyleyin, size yardım eder." demişti. Roma'da büyükelçiyi ziyaret ettik. Bize yardımcı oldular. Uçağa bininceye kadar elçilikten bir mehur bize refakat etti. Tunus'a indik. Biz iki sene izinli olarak Tunus'a gitmiştik; fakat iki seneyi tam olarak doldurmadık; orada 20 ay kadar kaldık.

Özafşar: Hocam, bir mukayese yapılacak olursa, Türkiye'deki İslami ilimlerin ufku ile, özellikle hadis ilmi açısından, Tunus'un ve Arap dünyasının ufku arasında nasıl bir fark vardı?

Koçyiğit: Elbette ki fark vardı. Her ne kadar uzun seneler Fransız işgali altında kalmış olsa da, gene de bir Arap ülkesi; hem artık yeniden Arapça'ya yönelmiş bir ülke olarak İslami ilimler de az çok gelişmiş. Her ne kadar Fransa ve başka ülkelerde doktora yapmış kimseler var idiyse de, bunlar Zeytuniye Medresesi'nde hocalık yapıyorlardı. Yine gerek tefsir gerekse hadiste yetişmiş bazı şahıslar vardı; belki bunlar Arap âleminde çok tanınmış kimseler değillerdi; ancak, kendi alanlarında uzman kişiler idiler. Onlarla tanıştık. Oraya vardığımızda dekan bir toplantı yaptı ve bizi hocalarla tanıştırdı. Ben Arapça konuşmaya çalışıyordum; pratiğim çok iyi olmamasına rağmen, onlarla anlaşabiliyorduk. Bize hep hoca hoca diye hitap ediyorlardı. Çünkü onlarda, doktora yapmış bir kişi profesör gibi bir konuma sahipti; mesela, Fransa'da doktora yapmış bir eleman orada hocalık yapıyordu. Hocalarla temasımız oluyordu, onlarla görüşüyorduk. Orada verimli günler geçirdik. O sıralarda 1964'teki Kıbrıs harbi olmuştu. O zaman Türkiye'nin büyükelçisi Faruk Bey bizi çağırdı. "Siz Tunus Radyo ve Televizyonu'nda devamlı konuşan ve Habîb Burgiba'nın yakın bir akrabası olan –ismini şimdi hatırlayamıyorum– şahısla tanışıyorsunuz. Sizden bir ricam var; o adama gidin, bu Kıbrıs hâdisesini, Rumların orada yaptıklarını anlatın." dedi. Yanlış bir bilgilendirme vardı galiba; bunu Tunuslular da öğrensini istemiş. Biz peki dedik elçiye. Bunun üzerine, randevu aldık; o da buyurun dedi; evine davet etti. Evine gittiğimizde, adamın eşinin de Türk olduğunu öğrendik. Sonra Kıbrıs hâdisesini de anlattık. O da radyoda bir konuşma yaptı ve Tunuslulara bu durumu anlattı. Velhasıl, Tunus'ta da enteresan hâdiseler olmadı değil. (...)

Özafşar: Tunus dışında, örneğin bir Avrupa ülkesinde bulundunuz mu?

Koçyiğit: Daha sonra 1972 yılında bir yılığın Fransa'ya gitmiştik. Fakülte'de o zamanlar yabancı ülkelerde tetkik-araştırma izni vardı. Paris'e gidiş sebebim profesörlük idi. Profesörlükte lisan imtihanına Fransızcadan girmeyi düşündüm. Paris'te Fransızların yabancılarla Fransızca ders okuttukla-

rı bir yer vardı; oraya kaydımı yaptır-dım ve devam ettim. Fransa'da daha çok Fransızcayla meşgul ol-dum. Orada benim bir hatam oldu. Hanım öğretmen bana "Sen de ki-liseye gidiyor musun?" demiş; ben de, "Ben Müslümanım, benim kilise-de ne işim var" diye cevap ver-miştim. Bu cevap üzerine beni o sı-nıftan aldılar ve hiç işe yaramayan bir sınıfa verdiler. Bunun üzerine, baktım olmayacak, o okulla ilişği-mi kestim.

Erul: Ahmed b. Hanbel'in 'İlel'ini tahkikiniz Tunus sonrası mı ortaya çıktı.

Koçyiğit: Ahmed b. Hanbelin 'İlel'ini burada yaptık; ancak, hangi senede olduğunu hatırlayama-dım. Buradaki kütüphanede yazmasını gördüm ve neşretmeye karar verdim.

Erul: Hadis-i Şerif Külliyyâtı nasıl ortaya çıktı Hocam?

Koçyiğit: Dil-Tarih'te Adnan Bey adında bir hoca vardı; bir gün yanıma: "Tercüman gazetesi böyle bir külliyyat istiyor, böyle bir çalışmaya girer misiniz?" dedi. Ben de "Tercüman gazetesi benim yabancı değil; oraya yazılar yazıyorum." dedim – zira Ramazanlarda da Tercüman gazetesi benimle temasa geçiyordu. Dil-Tarih'ten gelen hocanın Arapçayla hiç alakası yoktu. "Bunu nasıl yapacağız?" dedim. O da "Siz yazarınız, ben daktilo ederim." dedi. "Bu nasıl olur?" dedim; "Ben yazacağım, siz tekniğe bakacaksınız ve çalışma iki isimle çıkacak". Bunun üzerine, o arkadaş bundan vazgeçti ve gazete, çalışmayı bana verdi. İşte bu vesileyle bu kitabı hazırladım. (...)

Özafşar: Sahabe ansiklopedisi gibi bir çalışma niyetiniz vardı?

Koçyiğit: Evet, ona da başlamıştım. Sahabileri teker teker yazıyordum. Tercüman gazetesi de vermişti okurlarına.

Özafşar: Hocam, bildiğimiz kadarıyla sempozyumlara ve benzeri ilmî toplantılara da pek katılmadınız. Bunun sebebi neydi? Protest bir tavır mı vardı yoksa mizacınızdan mı kaynaklanıyordu?

İlk yıl sıkıntılı bir yıldı. Yeni açılmış bir fakülte için başka bir şey de beklenmez. Derslerin bir kısmını kendi fakültemizde, diğer bir kısmını Dil-Tarih'de görüyorduk. Bizim fakültemiz Hukuk Fakültesi'nin arkasındaki öğrenci yurdu binasındaydı.

Koçyiğit: O biraz yetişme tarzı. Bizim yetişme tarzımız bugünkü tarza göre çok farklı. Mesela, ben bizim torunlardan bunu gayet iyi görüp anlıyorum. Her türlü teknik imkânlar var ellerinde. Bugünün çocukları böyle farklı yetişiyor. Ben kendi yetişme tarzıma baktığımda, evde dedem, babaannem vardı. Onlar herhangi bir mesele olduğu zaman, hoşla gitmeyecek bir şeyse, hemen azarı basarlardı.

Özafşar: Bizlere ve ileride yetişecek hadisçilerimize geleceğe dönük önerilerinizi alabilir miyiz? Daha doğrusu, siz bugün yeniden hadise başlıyor olsanız, neleri gündeminize alırdınız?

Koçyiğit: Ben, şu konularla ilgilenin diyemem; bu, kişinin kendi tercihidir. Ben her şeyden önce şunu tavsiye etmek isterim: Her şeyden önce ehli sünnet inancından sapmayın. Bazıları Hz. Peygamber'in hadislerinin sanki çoğu yalanmış gibi bir hava içerisinde hadisleri de sünnetleri de reddediyor; "Elimizde Kur'an var, Kur'an bizim kaynağımızdır; bundan başka kaynak yoktur." diyor. Bence bu tür bir yola kesinlikle sapmayın. Hz. Peygamber'in hadislerini, bizden çok daha iyi bildiğini bildiğimiz kimseler tespit etmişler.

Özafşar: Hocam, bugün çeşitli teknik imkânlarla daha çok bilgiye ulaşılabilir. Temel hadis kaynakları, hadis cüzleri, şehir tarihleri, rical kaynakları vs. pek çoğu bizlere bir tuş kadar yakın. Bazı konular yeniden gözden geçirilemez mi?

Koçyiğit: Evet, bugün bazı kaynaklar var; ancak, onlar Buharî'den daha mı evla? Senelerce önce İslam âlemi Buharî'nin, Muslim'in, Kütüb-i Sitte'nin en sahih kitaplar olduğunu kabul etmiştir. Şimdi ben, hadisle ilgili olmayan birinin "Bu hadis zayıftır" sözüne dayanarak mı o kitabın hadislerini terk edeyim. Hadis konusunda çok daha titiz ve dikkatli olmak lazım. Ben bundan taviz vermek istemiyorum. (...)

Dere: Hocam değerli vaktinizi bize ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Engeller içimizde, engeller hepimizde...

B

u neden benim başıma geldi? Çok tehlikeli bir sorudur. İnsanın haddini ve sınırlılığını unutturan, insanı olmadığı bir yere taşıyan bir sorudur. Altında yatan gizli anlam; bunca insan varken 'neden ben?' diye insanın kaderi sorgulamasına ve sonunda en fazla kendisine zarar vermesine sebep olur.

Kendisine ait hiçbir şeyi olmayan bir yığın toprağın, bir sanatkarın elinde şekil aldıktan ve hürmete değer bir cisme büründükten sonra sanatkarına dönüp de 'neden beni böyle yaptın, şöyle şöyle yapmadın?' demesi kadar bedbahtça bir durumdur.

İnsan, kendisine verilen hayatı yolda mı bulmuştur ki hayatını eleştirme ve kendi beklentilerine göre bir standart tutturamadığında varlığı ve varlığını eleştirmeye başlamaktadır.

Hiçbirimiz hayatı yolda bulmadık. Şu andaki varlığımızın yapısını da biz belirlemedik. O halde bu yapıyı daima koruyabileceğimize dair bir garantiye de sahip değiliz. Öyleyse 'bu, neden bize oldu?' diyerek kendimizde gördüğümüz bir engeli veya avuçlarımıza bırakılmış bir engelli bebeği, eksik noksan ya da kusurlu görüyoruz?

Normal dediğimiz (ki neye göre normal tartışılır) ya da engelli her varlık yaratılmıştır. Ve asıl engellimiz, zannımca yaratılmış olduğumuz gerçeğini kabul etmeyen bir düşünce yapısına sahip oluşumuzdur.

Engeller dışımızda değil içimizdedir zira. Hakikatle bağlantımızı kopardığımız her noktada hepimiz birer engelliye dönüşüyoruz. Bedensel engelli olsak da olmasak da ruhsal engelli oluyoruz.

Bedensel engel bu yaşamda bazı sıkıntılar yaşamamıza neden oluyor yalnızca. Oysa ruhumuzla hakikatli ilişki kuramamışsak hem bu dünya

hem de devamı olan ahiret hayatımızda, ruh engelli oluyoruz.

Canda engel ve özür olmaz. Hangi alanda diğerlerine göre eksik bırakılmış bir yönünüz varsa, hakikatle en fazla besleneceğimiz yönümüz de o oluyor sonrasında.

Çalıştığım danışanlarımdan biliyorum ki, anne-babalarının hayatlarında eksik bıraktıkları her ihtiyaçları sonrasında bir ömür aradıkları ve doyurmaya çalıştıkları alana dönüşüyor. Sonrasında en fazla gelişen yönleri de o nokta oluyor.

Yani hangi noktada engelimiz varsa bedensel anlamda işte o nokta en fazla ödünleyeceğimiz ve en fazla ödüllendirileceğimiz noktaya dönüşüyor, hem burada hem diğer tarafta.

Görme engelimiz varsa mesela, kulağımız daha hassalaşıyor. Gönül gözümüz daha fazla keskinleşiyor. Yürüme engelimiz varsa, hayal gücümüz asla gidemeyeceğimiz yerlere kadar bizi götürüp pek çok güzellikleri ortaya çıkarmaya vesile oluyor. Eminim daha pek çok örnek verilebilir.

Ya da engel, bizde değil evladımızda veya en sevdiğimiz bir yakınımızda olabilir. O zaman bize düşen de acılamak değil kabul etmek olmalıdır. Her şeyin verildiğini kabul etmek. Verilirken de adaletle verildiğini kabul etmek.

Eğer durumu inkâr söz konusuysa, reddetme söz konusuysa, o zaman engel bir hediyein geliş kapısı olmaktan çıkıp, bir duvara dönüşecektir.

Aşırı ihmal etmeden veya aşırı korumacı davranmadan, engelli olan kişiyi kendine acır duruma getirmeden yapılandırılmış bir ilişki kurulabilir; engele sahip olan insan sadece kendisine değil, onunla ilgili olan herkese de bir hediye kapısına dönüşebilir.

Durumu kabul etme, hikmetli davranmayı da beraberinde getirmeli-

dir. Çocuğumuzun kendi yapabilecekleri ile beklentilerimizin orantılı olması, yapılabileceklerin daha gerçekçi planlanmasını ve alınabilecek sonuçların daha kolay alınabilmesini sağlar.

Çocuk, başarabilecek durumda olduğu halde, onun yapabileceği her şeyi anne-babanın yapmaya çalışması, çocuğun engelini kabul etmesini ve elinden gelen mücadeleyi devam ettirmesine imkân tanımaz.

Engeli kabul etmek birinci adımsa, ikinci adım da yapılabilecekleri yapmaya çalışmak ve sonuca razı olmaktır. Bu adımlardan her birisinde yeniden yanışa yönelme riski vardır. Mesela elden geleni yapaalım derken çocuğun yapabileceğinden fazlasını beklemek güven duygusunu sarımsabilir. Ya da durumu kabullenmesinin, hiçbir şey için adım atmamakla karıştırılması söz konusu olabilir.

Bu noktalarda yaşanabilecek savrulmalara karşı bir destek almak ve hangi engelin içinde imtihan oluyorsak, o engeli en güzel anlamıyla okumaya çalışmak en önemli meselemiz olmalıdır.

Hiç kimseye çekemeyeceği yükün verilmemesini vadeden bir yaratıcının mahlûkları olarak, her neyle karşılaştırılmış isek, muhakkak ki bize o yükü kaldıracabileceğimiz desteğinin yükü beraber geldiğini inanarak yaşamak, engelin büyüklüğü nispetinde, ihtiyacımızın şiddeti kadar lütfun da geldiğine şahit olacağız.

Asıl engel bedenlerimizde değil gönüllerimizde ve dünyayı algılayışımızdadır. Bu engelimizi tedavi etmediğimiz sürece ne kendimize ne yanımızdakiler bir hayrımız dokunamayacaktır. İlk iş dünyada bulunuş amacımızı yeniden hatırlamak ve sonrasında yaşamımızı yeniden yapılandırmaktan başlamak olmalıdır. O zaman her şey bir başka gülmeyecek her birimize...

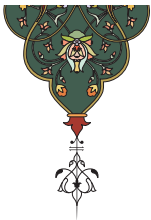
Engeli kabul etmek birinci adımsa, ikinci adım da yapılabilecekleri yapmaya çalışmak ve sonuca razı olmaktır.

ADANMIŞLIK RUHU VE GENÇLİK

"Hani o gençler
mağaraya
sığınmışlardı ve
'Ey Rabbimiz!
Bize katından
bir rahmet
ver ve içinde
bulduğumuz
şu durumda
bize kurtuluş
ve doğruluğa
erişmeyi nasip
eyle' demişlerdi."
(Kehf, 10.)

Kur'an'da yer alan surelerden biri de Kehf (mağara) suresidir. Surenin girişinde "Ashab-ı Kehf/Mağara Arkadaşları"ndan bahsedilir. Diğer kıssalarda olduğu gibi burada da olayın nerede ve ne zaman gerçekleştiği konularında herhangi bir bilgi verilmez. Neden? Çünkü Kur'an'ın amacı tarih bilgisi vermek değildir; aksine evrensel insani ve dinî özü, gerçekliği ortaya koymaktır. Başka bir ifadeyle insanın insanlığına ve manevî yücelişine katkı sağlamaktır.

Kıssayla Kur'an, muhataplarına konuşma ve sohbet adabını da öğretir. Çünkü o, insanlar arasında çokça yapıldığı gibi, lüzumsuz tartışmalara girmeyi, insana faydası olmayan yahut delilsiz ve mesnetsiz polemiklere dalmayı uygun bulmaz. (İsrâ, 36.) Nitekim bu gençlerin mağarada ne kadar kaldıkları ve sayılarının kaç kişi olduğu konularına girilmesi hoş karşılanmaz. (Kehf, 19, 22.) Aslında insanın dünya ve ahiretine faydası olmayan konulara girmesi, bir anlamda onun kendi kendisiyle yüzleşmeden kaçması anlamını da ifade eder. Oysa Kur'an konuyu hep "insan"a getirir; iman ve ahlâk konusunda onun yaşadığı zaafılara, sapma ve çelişkilere dikkat çeker.

Kıssaya göre, bahsedilen bu gençler bir mağaraya sığınmışlar ve Allah'a şöyle yalvarmışlardı: "Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa erişmeyi nasip eyle." (Kehf, 10.) Bu yakarışlarına karşılık Allah da onların maneviyatlarını desteklemiş ve hidayetlerini artırmıştı. (Kehf, 13, 14.)

Yapılan tefsirlerden, bu gençlerin baskı ve zulmün egemen olduğu, inanların bin bir çile ve ıstıraba maruz bırakıldığı putperest bir toplumda yaşadıkları anlaşılmaktadır. (Kurtubî, el-Cami' li Akâmi'l-Kur'an, 1.bs. Beyrut 1408/1988, v, 233.) Onlar küfrün tasallutundan kendilerini koruyabilmek için bir mağaraya sığınır ve Allah'ın engin rahmetine iltica ederler. Tıpkı Firavun'un korkunç tehditleri karşısında Allah'ın af ve bağışına sığınan iman erleri gibi. (Taha, 72.)

Mağara Arkadaşları, şeref ve izzetin, yücelik ve kudretin mal-makam, para-pul, şan ve şöhrette değil; yürekte Mevla'ya bağlanmakla gerçekleştireceğine inananlardı. Bu sebeple onlar, gönüllerindeki iman meşalesinin sönmesine razı olmadılar, üç günlük dünya sevdasına sonsuz cennetleri feda etmediler. Onlar peygamber değillerdi, ancak peygamber tavırlı aydınlık insanlardı, peygamberin tuttuğu tevhit ateşini gönüllerinde bütün sıcaklığı ile yaşayan kimselerdi. Kaldı ki, yıldırma ve saptırmalara karşı soylu bir duruş sergileyebilmek için illa da peygamber olmak ge-

rekmiyordu; sadece hak ve hakikate bağlı onurlu bir insan olmak yeterliydi.

İşte bunun için Mağara Arkadaşları, aile, akraba, eş dost hepsini terk ettiler, küfrün cehenneminden mağaranın cennetine sığındılar. Mağaranın darlığında ve karanlığında imanın genişliği ve aydınlığını buldular. Bütün genişliğine rağmen yeryüzü onlara dar, bütün darlığına rağmen mağara onlara geniş ve ferah geldi. Küfrün sıkıntılı ve zor yaşamından imanın huzur ve ferahlatıcı iklimine koştular.

Seyyid Kutub'un ifadeleriyle, bu iman sayesinde "Dar sınırlar hemen kalkar ortadan, sert duvarlar çabucak incilir ve yumuşar. İnsanın içini sıkkan yalnızlık birden bire yumuşar ve hafifler. Ve bir de bakarsınız ki her yanda rahmet, her yanda incelik, her yanda huzur ve her yanda rahatlık. İşte iman budur. Dış görünüşlerin ne önemi var? Şu insanların yeryüzündeki hayatlarında aşına oldukları değerlerin, durumların ve mefhumların ne değeri var? Bütün bunların ötesinde imanla dolan, Rahman'la dost olan gönüllerde başka bir âlem daha vardır. Rahmetin, inceliğin, huzurun ve memnuniyetin gölge gölge serildiği bir başka âlem daha." (Seyyid Kutub, Fi Zılâli'l-Kur'an, 17. bs., 1412/1992, IV, 2262.)

Adanmışlık ruhu, aslında genç-yaşlı, kadın-erkek demeden nasibi olan herkes için bir şanstı, ancak gençlerde bir başka şekilde tezahür ettiği de bir gerçektir. Çünkü gençlik, hayallerin, tutkuların ve idealizmin yeşerip geliştiği bir çağdır. Yeniliğe ve ileriye doğru atılımların yapıldığı, hayatın gerçek anlamının peşine düşüldüğü ve kendi kimliğini arayıp bulma çabalarının yoğunlaştığı bir dönemdir. Gençler iyilikseverdir; çünkü kötülükleri tanımamışlardır. Çabuk güvenip çabuk bağlanırlar; çünkü aldatılmamışlardır. Yüksek amaç ve hayalleri vardır; çünkü koşulların sınırlayıcı etkisini öğrenmemişlerdir. (Atalay Yörükoğlu, Gençlik Çağı, 10. bs., İstanbul 1998, 20.)

Kur'an, peygamberlerle beraber hak yolunda mücadele eden nice Allah dostu bulunduğunu bizlere haber verir. (Al-i İmrân, 146.) İşte bunlardan birisi de, Son Nebi'nin Medine'ye İslam'ı öğretmek üzere gönderdiği genç muallim Mus'ab b. Umeyr'di. Aslında o, şanslı bir gençti, çünkü birçok gence

Mağara Arkadaşları ve Mus'ab belirli zaman ve mekânda yaşamış olabilirler; ancak onlar bütün zaman ve mekânların insanlarıydı. Çünkü onlar, bu âlem var oldukça devam edecek olan ölmez bir ruhu, rabbanileşme ruhunu temsil ediyorlardı.

nasip olmayacak zengin bir aileye mensuptu. Ancak Hz. Peygamberle tanışması onun hayatında dönüm noktası oldu. Fakat bu, o kadar kolay da gerçekleşmedi; çünkü babası ve annesi Müslüman olduğu için onu hapsettiler, dönmesi için baskılara maruz bıraktılar. Ancak o, davasından vazgeçmedi; kendisini bekleyen debdebe ve şatafatlı hayatı elinin tersiyle itti ve bütün gönlüyle Son Nebi'ye bağlandı. Çünkü aradığını onda bulmuş, âdeti kendisine yeni bir hayat bahşedilmişti. Artık uğruna nefes tüketilecek, hatta hayat feda edilecek yüce bir davanın mensubuydu. O, Medine'de kaldığı sürece hep kendisi gibi hak ve hakikate sevdalı gönüller aradı, durdu. Sabrını ve merhametini bütünüyle onlar için harcadı. Kapı kapı dolaştı, kovuldu, azarlandı ama hiç-

bir zaman pes etmedi. Böylece Medine'de İslam'a gönül verenlerin, Son Nebi'ye kucak açanların sayısı hızla çoğaldı. Neticede hicret gerçekleşti. Ardından Bedir ve Uhud savaşları geldi. Mus'ab b. Umeyr hep öndeydi, her iki savaşta da sancaktardı. Uhud'da şehit olup muradına erdi. Savaştan sonra şehitler defnedilirken, Son Nebi, yoksul bir kıyafet içindeki Mus'ab'ı yanındakilere göstererek, onun bir zamanlar en güzel elbiseleri giydiğini, en güzel yemekleri yediğini fakat Allah ve resulünün sevgisini her şeye tercih ettiği söyledi. Nitekim Uhud'da şehit düştüğü gün, bu genç için kendisini saracak bir kefen dahi bulunamamıştı. Bedenini hırkasıyla örtmeye çalıştıklarında, başına çekince ayaklarının, ayaklarına çekince başının açıldığını, sonunda başını örttüklerini ayaklarının üstüne de kokulu bir ot demeti konulduğu rivayet edilir. O, sonraları ashap arasında hep bu dünyanın cazibesini terk edip Allah yoluna kendini adamanın sembol ismi olarak hatırlandı. (Buhârî, "Cenâiz", 27; "Meğâzî", 17, 26; Müslim, "Cenâiz", 44.)

Mağara Arkadaşları ve Mus'ab belirli zaman ve mekânda yaşamış olabilirler; ancak onlar bütün zaman ve mekânların insanlarıydı. Çünkü onlar, bu âlem var oldukça devam edecek olan ölmez bir ruhu, rabbanileşme ruhunu temsil ediyorlardı. Çağ ve coğrafyalar değişse de, hepsinde ortak, değişmeyen bir öz vardı: O da, kişinin bütün benliği ile azamet ve kerem sahibi olan Allah'a bağlanması, O'nun yoluna kendini adaması, hoşnutluğunu kazanmak için çalışıp çabalamasıdır.

KÖTÜ SÖZÜN SAHİBİ

Abdullah b. Amr (r.a.)'dan nakledildiğine göre Allah Rasulü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Büyük günahların en büyüklerinden birisi kişinin ana-babasına lanet etmesidir. "Ey Allah'ın elçisi! Nasıl olur da kişi ana-babasına lanet eder!" denilince Hz. Peygamber, "Bir adam, başka bir adamın babasına söver, o da onun babasına ve annesine söver." buyurdu. (Buhârî, Edeb, 4.)

"Öfkeyle kalkan
zararla oturur"

atasözü hiç şüphesiz,
yaşanan nice acıklı
olayların birikimiyle
oluşmuş kolektif bir
tecrübenin ifadesidir.

Aile ortamından,
kahvehane köşelerine,
trafikten stadyumlara
kadar, gencinden
yaşlısına herkesin
psikolojisine uygun
olarak içini boşaltma
ve rahatlama vesilesi
olarak kullandığı
sövgü bir muhataba
yöneldiğinde, ciddi
bir çatışmanın
sebebi haline
dönüşmektedir.

Hadis-i şerif, "kem söz sahibine aittir" atasözünün kaynağı olabileceği gibi, bunu açıklayan bir özelliğe de sahiptir. Kişinin başkalarına yaptığı sövgü ve hakaret, kendisi gibi nefis taşıyan ve öfkelenme potansiyeli olan muhatabı tarafından çoğunlukla hemen iade edilmekte, böylece, sövgüde hedef alınan kişi veya kişilerin muadilleri aynı hakarete maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla kötü söz sonunda sahibine dönmekte ve onun üzerinde kalmaktadır. Başka bir ifadeyle, karşılığını bulmasa da kötü söz, sonuçta sahibini sorumlu kılmakta ve onun karakterini ele vermektedir. İşte sevgili peygamberimiz, başkasının ana-babasına söven kişinin, yaptığı hakaretin karşılığını aldığı anda, kendi anne-babasına sövmüş gibi olacağını çarpıcı bir anlatımla hatırlatmaktadır. Benzer bir anlatımı En'âm suresinin 108. ayetinde de görmekteyiz. Burada Cenab-ı Hak, "(Ey müminler!) Onların, Allah'ı bırakıp ta tapındıklarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak bilgisizce Allah'a söverler..." buyurarak, başkalarının değerlerine yapılan hakaretin sonunda kişinin kendi değerlerine yöneleceği gerçeğini açıklamaktadır.

Sevgili peygamberimiz, "Mümin çok kınayan, çok lanet eden, hayâsız, pis ve çirkin konuşan kimse değildir." (Tirmizi, Birr, 48.) buyurarak, kötü söz ve hakaretin, mümine yakışan bir özellik olmadığını vurgulamış, böylece, "elinden ve dilinden diğer insanların salim olduğu" (Buhârî, Rikâk, 26.) şeklinde ifade ettiği mümin tanımına da açıklık getirmiştir. Güzel söz ve nezaket peygamber ahlakıdır. Cenab-ı Hak, elçisinin, insanlara yumuşak ve nazik davrandığını belirterek, sert ve katı kalpli olması halinde etrafındakilerin dağılıp gideceğini bildirmiştir. (Âl-i İmran, 159.) On sene hizmetinde bulunan Enes b. Malik'in ifadesine göre o, kötü söz bir yana, kendisine bu süre zarfında "of" bile dememiştir. Çünkü "Rıfk (yumuşak davranış) dan yoksun olan hayırdan da yoksundur." (Müslim, Birr, 74.) "Rıfk, bulunduğu şeyi güzelleştirirken, yokluğu çirkinleştirir." (Müslim, Birr, 78.) "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır." diyen atalarımız, güzel sözün her kapıyı açabileceğini vurgulamak istemişlerdir. Onun için Cenab-ı Hak, Hz. Musa ve karde-

şi Harun'a, düşmanları Firavun'a bile yumuşak bir üslupla hitap etmelerini emretmiştir. (Taha, 44.) Çünkü iyilikle kötülük bir değildir. Kötülüğü en güzel şekilde savmak, düşmanlıklarını sıcak bir dostluğa dönüştürme vesilesi olabilir. (Fussilet, 34.)

Kötü söz ve hakaret düşmanlığa açılan bir kapıdır. Yan bakmanın bile kavga sebebi olduğu toplumumuzda sövgü içeren her sözcük muhataba atılan bir taş gibidir. Karşılıklı hakaretlerin şahlandığı nefisler, öfke silahıyla bıçaklara, mermilere dönüşmekte, kâinatın en mükerrem varlığı insan bir hiç uğruna çoğu kez canından olmaktadır. Halbuki yapılan hakaretin sahibine döneceği bilinciyle öfkesine gem vurabilen insan, hem, yaptığı hakaretin vebaliyle baş başa bıraktığı muhatabını, hem de kendisini maddi-manevi büyük bir tehlikeden korumuş olmaktadır. "Öfkeyle kalkan zararlı oturur" atasözü hiç şüphesiz, yaşanan nice acıklı olayların birikimiyle oluşmuş kolektif bir tecrübenin ifadesidir. Aile ortamından, kahvehane köşelerine, trafikten stadyumlara kadar, gencinden yaşlısına herkesin psikolojisine uygun olarak içini boşaltma ve rahatlama vesilesi olarak kullandığı sövgü bir muhataba yöneldiğinde, ciddi bir çatışmanın sebebi haline dönüşmektedir. Bireylerden toplumlara ve ülkelere kadar her türlü çatışmanın temelinde nasıl hoşgörüsüzlük yatıyorsa, bunun doğurduğu suçlamalar ve hakaretler de bir kıvılcım görevi üstlenmektedir.

İslam Dini, insan onurunu, korunması gereken beş temel değer arasında kabul etmiş ve bunu ihlal edenlere cezai yaptırım öngörmüştür. Örneğin, sövgü unsurları arasında insanların en çok başvurduğu hanımlara yönelik zina isnadı, dört şahitle ispat edilemediği takdirde, seksen sopa cezasıyla cezalandırılmış, tövbe etmedikleri takdirde bu kişilerin şahitliklerinin ebediyen kabul edilmeyeceği bildirilmiştir. (Nur, 4-5.) Çatışma ve kavgalarda bireylerin birbirlerine yönelttikleri hakaretleri, çoğu kez anneleri, hanımları ve kız kardeşleri üzerinden yaptıkları bilinen bir gerçektir. Bu şekilde karşıdaki insan, en duyarlı olduğu namus duygusu üzerinden rencide edilmek istenmektedir. Halbuki kızdığımız insan farklı, suçladığımız kimseler farklıdır. Hakarete maruz kalan kişinin namus açısından suçlanan yakınları masum iseler, onlara yöne-

Kötü söz ve hakaret düşmanlığa açılan bir kapıdır. Yan bakmanın bile kavga sebebi olduğu toplumumuzda sövgü içeren her sözcük muhataba atılan bir taş gibidir.

lik hakarete bulunanlar yukarıda ifade ettiğimiz "kazf" (namus iftirası) suçunu işlemiş olmaktadır.

İnsanın hayat boyu süren saygınlığı ölümüyle son bulmadığı için ölümlere yönelik sövgü ve hakaret de dinimizce yasaklanmıştır. Sevgili peygamberimiz bir hadislerinde, "Ölümlere sövmeyiniz. Çünkü onlar, önden göndermiş oldukları amellerinin karşılıklarına ulaşmışlardır." buyurmakta (Buhari, Cenâiz, 97.) başka bir hadislerinde de, ölümlere sövmenin onların yakınlarını inciteceği gerçeğine işaret etmektedir. (Tirmizi, Birr, 51.) Aslında müminlerin ölümlerini hayırla yâd etmeleri, daha doğrusu hayırlı işleriyle anmalarını İslami bir gelenektir. Peygamber

Efendimiz'in de buyurduğu gibi, onlar, yaptıkları iyi ve kötü amellerinin karşılığını zaten Allah katında bulacaklardır. Ancak onları geçmişteki iyilikleriyle anmak, o iyilikleri yapma ve bunlarla anılma konusunda geride kalanları teşvik edici olabilir.

İnsanoğlu uğradığı bir sıkıntı veya başına gelen bir felaketten dolayı sorumlu tuttıkları bazı manevi varlıklara sövme konusunda da mahirdir. Kendi kusur ve ihmallerini dikkate almadan veya çaresiz kalınan durumlarda sabır tesellisine sığınmadan kaderi suçlayanlar, feleğe kahredenler, zamana ve tabiat olaylarına lanet okuyanlar kendi döneminde de mevcut olduğu için, Allah Rasulü, cahiliye anlayışını devam ettiren bu kişileri uyarmıştır. (Buhari, Edeb, 101; Ebu Davud, Edeb,53.)

Arapların, "kılıç yararı iyileşir ama dil yararı iyileşmez" ata sözüyle dikkat çektikleri kötü söz ve hakaret hangi gerekçeyle olursa olsun mümine yakışmayan bir davranıştır. Zulme karşı tepkimizi gösterirken duygularımızı açığa vurma noktasındaki istisnai bir durum haricinde Cenab-ı Hak'ın da hoş görmediği bu davranış (Nisa,148.), etki-tepki kuralına uygun olarak, sadece bize dönmekle kalmıyor, en değer verdiğimiz yakınlarımıza, hatta kutsal değerlerimize kadar uzanıyor. İşte burada yorumunu yaptığımız hadis, muhatabıyla tartışmaya giren her müminin, kendisini ve yakınlarını hakareten korumak için önce kendi söz ve davranışlarına dikkat etmesi gerektiğini veciz bir şekilde ortaya koymaktadır.

Dönemleri ve öne çıkan hizmetleriyle Diyanet İşleri Başkanları

Hasan Hüsnü Erdem - II

Altıncı Diyanet İşleri Başkanımız Hasan Hüsnü Erdem'in özgeçmişini ve başkanlık yaptığı dönemin din hizmetleri açısından bazı hususiyetlerini dergimizin Nisan sayısında özetlemeye çalışmıştık. Bu yazımızda merhum hocamızı Diyanet İşleri Başkanı olarak görev yaptığı yıllarda (1961-1964) gerçekleştirilen önemli bazı hizmetlere değinmek istiyoruz.

Öncelikle ifade edelim ki, Hasan Hüsnü Erdem dönemi, Diyanet hizmetleri açısından verimli bir dönem sayılabilir. Bu dönemde özellikle din hizmetlilerinin mesleki bilgilerini geliştirmek için gayret gösterildi; bu çerçevede tekâmül kurslarına/hizmet içi eğitim faaliyetlerine ağırlık verildi. Başkanlığın bu ve benzeri hizmetlerine temas etmeden önce, bu yıllarda Başkanlıktaki bazı gelişmelere satırbaşları halinde ve kronolojik bir sıra takip ederek değinmek istiyoruz.

Hasan Hüsnü hocamızın Başkanlık yıllarının en önemli hizmetlerinden biri, Başkanlıkça bir Kur'an mealinin hazırlanıp 1961 yılında üç cilt halinde yayımlanmasıdır.

Gelişmeler

Başkanlık için hazırlanan yeni teşkilat yasası için bu yıllarda da çalışmalar sürdürüldü. H. Hüsnü Erdem ve yardımcısı Sadettin Evrin'in "Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun"un hazırlanmasında önemli katkıları oldu.

12 Ekim 1961'de teşkilata gönderilen bir genelgeden, o yıllarda din hizmetlileri arasında bir huzursuzluğun yaşandığını ve bu durumun önüne geçmek için bazı tedbirlerin alındığını öğreniyoruz.

Başkan, 10 Nisan 1962'de teşkilata bir genelge yayınlamak üzere Başkanlık görevlilerinin partiler üstü kalmalarını, siyasi partilerin çalışmalarına katılmamalarını, herhangi bir istekle Başkanlığa yaptıkları müracaatlar için milletvekili ve senatörleri ziyaret ederek onlardan tavassut istememelerini talep etti; bu tür davranışların yanlış olduğunu bildirdi.

Dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, 16 Ekim 1962 günü Diyanet İşleri Başkanlığı'nı ziyaret etti. Böylece, ilk defa bir cumhurbaşkanı, Diyanet İşleri Başkanlığı'nı ziyaret etmiş oluyordu. Başkanlık Dergisi'nin Aralık 1962 sayısında bu olay, "Başkanlığımızın şerefli bir günü" başlığıyla verildi.

1963 yılı başlarında "Türkiye Hacılarının Hac İşlerini Düzenleme Derneği" adıyla bir dernek kuruldu. Diyanet İşleri Başkanı H. Hüsnü Erdem'in başkanlığını üstlendiği bu sivil derneğin amacı, "Türkiye'den hacca gidecek vatandaş-

ların hacla ilgili bütün işlerinde yardımcı olmak" şeklinde açıklanmıştı.

Din görevlileri tarafından ilk defa olarak bu yıllarda, "Hademe-i Hayrat Federasyonu" ve benzeri adlarla dernek ve federasyonlar oluşturuldu.

Özellikle 1962-1963 yıllarında cezaevlerinde dini hizmetlere ağırlık verildi. Bütün il ve ilçe cezaevlerinde haftada iki gün dini ve ahlaki konferanslar düzenlendi. İlgili mercilerce bu faaliyetler takdirle karşılandı.

Hasan Hüsnü Erdem, 1964'te Arap Birliği Genel Sekreteri'ne bir telgraf çekerek, birliğe bağlı ülkelerin, Kıbrıs'ta Müslüman Türklerin maruz kaldıkları zulüm ve işkencelere duyarsız kalmalarını istedi.

Emekli bir general olan Sadettin Evrin, 17 Nisan 1961'de Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığına getirildi. 28 Mayıs 1964'de de eski hâkimlerden Hamit Köseahmetoğlu Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı oldu.

Kıbrıs Müftüsü Dâna Efendi, Ağustos 1963'te Ankara'ya yaptığı seyahat sırasında Başkanlığı da ziyaret etti. Başkanlığa gelişinde Müşavere âzâ muavini M. Şevki Özmen tarafından karşılandı. Bu ziyaret sırasında Dâna Efendi, dönemin Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından da ayrı kabul edilmişti. Konuyla ilgili Başkanlık Dergisinde yer alan haberde onun, Hacıbayram Camii'nde Cuma günü bir vaaz verdiği ve cemaat tarafından ilgiyle karşılandığı bilgisi de bulunmaktadır. (Parantez içinde şu notu ilave etmek istiyorum: 1954 yılı başında Kıbrıs Müftüsü seçilen Dâna Efendi, bu tarihten itibaren Türk ve dünya basınında kendisine sıkça yer verilen bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle onun, ülkemizde ve yurt dışında bir Diyanet

Başkanlık, 30 civarında yeni eser yayımladı. 1962 öncesinde Başkanlık yayınlarının sayısının yüzün üzerinde olduğu ve bunların birçoğunun mevcudunun kalmadığı anlaşılmaktadır.

İşleri Başkanı'ndan daha fazla ilgi odağı olduğu da söylenebilir.)

Başkanlıktaki gelişmeleri özetledikten sonra, bu yıllarda öne çıkan bazı hizmetleri şöylece sıralayabiliriz:

Kur'an-ı Kerim Meali başımı

Hasan Hüsnü hocamızın Başkanlık yıllarının en önemli hizmetlerinden biri, Başkanlıkça bir Kur'an mealinin hazırlanıp 1961 yılında üç cilt halinde yayımlanmasıdır. "Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meal)" adını taşıyan bu eser, Hasan Hüsnü Erdem ve Yusuf Ziyaeddin Ersal'ın nezaretinde, Ankara İlahiyat Fakültesi asistanlarından Dr. Hüseyin Atay ile Dr. Yaşar Kutluay'a hazırlanmış; İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü hocalarından Mahir İz'in başkanlığında Müşavere Heyeti âzasından Osman Keskioglu, Ödemiş Müftüsü Ziya Bilgin ve Ankara Müftüsü Mahmut Ögüdcü'den oluşan bir komisyonun tetkikinden de geçirilip, bir sayfada metin, karşı sayfada meal şeklin-

de dizayn edilerek yayımlandı.

Meal için yazdığı önsözde Hasan Hüsnü Erdem, şu tespitlerde de bulunmuştu:

"Kur'anın yalnız mânasını ifade eden sözleri Kur'an hükümünde tutmak, namazda okumak ve aslına hakkıyla vâkıf olunmadan ahkâm çıkarmak câiz olmaz.

"Her dilin kendine göre güzellikleri ve bir takım özellikleri vardır. Hiçbir terceme, aslının yerini tutamaz. Elfâz-ı Kur'âniyyeden herhangi birinin başka bir dilde uygun bir karşılığı bulunabileceği kabul edilse bile bu, bütün Kur'an için ve hele muhtelif mânalara delâletleri ve yerine göre hepsine de şümuilleri muhtemel bulunan lâfızlar için hiç mümkün olamaz. Çünkü bu lâfızları terceme etmek, müteaddit mânaları bire inhisar ettirmek demek olur ki tercih ve tahsis edilen mânanın murâd-ı ilâhî olduğu kat'iyetle bilinmeden buna Kur'an tercemesi demeğe nasıl cesaret edilebilir?"

Tekâmül kursları/hizmet içi eğitim faaliyetleri

Hasan Hüsnü hocamızın görev yılları, hem Başkanlıkta

hem de kamuoyunda "nasıl bir din hizmeti" ya da "din görevlileri nasıl olmalı" sorusuna cevaplar aranmaya başlandığı yıllardır. Önce basından bir örnek vermek istiyorum. Ekim 1963 tarihli Sebilürreşad dergisinde, din hizmetlilerinin neler yapması gerektiği konusunda şöyle deniyordu:

"Halkın mürşit ve rehberleri olan din görevlileri; Halkın arasına girerek, kapı kapı dolaşarak onların dertlerini dinleyecek, ihtiyaçlarını temin etmeye çalışacak, / Onları hak yola irşat edecek, bilmediklerini öğretecek, yanlış yolda gidenleri doğru yola düzelterek, / Fenalıkları önleyecek, / Dargınları barıştıracak, / Azgınları yatıştıracak, / Kimsesizlerin kolundan tutacak, / Âtılırları çalışmaya sevk edecek, / Kahvehaneleri okuma odaları haline getirecek, / Dünya gidişatından halkı haberdar edecek, / Temizlik yollarını gösterecek, / 'Rabbena' duasının anlamını halka öğretecek ve içeriğince davranılmasını öğütleyecek, / Kısaca din-i mübin-i İslam'ın emrettiği fazilet ve medeniyet yolunu onlara izah edecektir. Başkanlık işe buradan başlamalıdır."

Dönemin basınının bu konudaki duyarlılığı bir yana, bu yıllarda, başta müftü ve vaizler olmak üzere, personelin tekâmül kurslarına alınarak olgunlaştırılmasına Başkanlıkça özel bir önem verildi. Esasen, 6 Nisan 1961'de göreve başlayan H. Hüsnü Erdem, göreve başlama mesajında, personelin eğitime önem vereceğine vurgu yapmıştı. Öncelikle icazetli (mücaz) olmayan müftü, vaiz ve imam-hatiplerin mesleki bilgilerini artırmak için çalışılacak, ayrıca Başkanlıkça açılacak kurslarla da onların genel kültürleri geliştirilecekti. Nitekim önceki yıllarda da düzenlenen hizmet içi kurslarına bu dönem hız verildi. 1961'de müftülüklere bir talimat gönderilerek müftü ve vaizler için açıla-

"Hadis Projesi" gibi, Başkanlık olarak bugün de gündemimizde olan birtakım çalışmaların, bundan 50 yıl önce ele alındığını görmek bizim için ayrı bir heyecan vesilesidir. Ancak sonraki yıllarda bu projenin maalesef sürdürülemediği olması, akim kalması fevkalade üzücüdür.

cak 45'er günlük tekâmül kurslarıyla ilgili esaslar detaylı bir şekilde açıklandı. Bu çerçevede on ilde müftü ve vaizlere yönelik 45 gün süreli tekâmül kursları açıldı, eğitimleri lise düzeyinde ve yaşları da 55'ten aşağı müftü ve vaizlerin katıldığı bu kurslardan 400'e yakın personel eğitimden geçirildi. Bu kurslarda dini irşat konuları yanında daha çok genel kültür konularına ağırlık verildi; astronomiden jeolojiye kadar çeşitli alanlarda bilgiler sunuldu.

Keza, 24 Temmuz 1962 tarihini taşıyan ve teşkilata tamim edilen bir Başkanlık genelgesinde, din hizmetlilerinin (imam-hatip, müezzin) mesleki bilgi ve genel kültürlerini artırmak amacıyla il ve ilçe merkezlerinde üç ay süreli "Hayrat Hademesi Tekâmül Kursları" açılmasının

kararlaştırıldığı duyuruldu. Akabinde yapılan bir duyuru ile de bu kurslara köy imamlarının da katılabileceği açıklandı. Bu bağlamda başka bir örnek de 1964'te Ankara'da düzenlenen "Vaizler Olgunlaştırma Semineri Kursu"dur.

Bir önceki yazımızda da değindiğimiz gibi, Diyanet personelinin bilgi düzeylerini artırarak din hizmetlerini daha verimli hale getirmek için gerekli tedbirlerin alınması, bu doğrultuda çalışmalar yapılması, aynı zamanda bu yılların hükümet programında yer alıyordu. Ayrıca düzenlenen kurslara dönemin devlet ve hükümet yetkilileri fevkalade önem atfedilmişti. Örneğin 16 Temmuz 1962'de, 65 görevlinin katılımıyla açılan Erzurum II. Devre Müftü ve Vaizler Tekâmül Kursunu, dönemin İmar ve İskân Bakanı Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay ve Tabii Senatör Ahmet Yıldız da ziyaret etmişlerdi.

Öte yandan, önceki yıllarda olduğu gibi Başkanlık bu yıllarda da diploması olmayan personelin ortaokul ve liseyi dışarıdan bitirerek diploma almalarını teşvik etti. Bu yolla diploma alan personel takdir edilip, örnek görevliler olarak Diyanet Dergisinde tanıtılmaya devam edildi. Bu yolla, cami görevlileri yanında ilkokul mezunu çok sayıda vaiz ve müftü, ortaokul ve lise diplomasına sahip oluyorlardı. Bunlar, birçoğu hafız ve Diyanet Dergisindeki ifadeyle "dini bilgilerini hususi olarak görmüş" kişilerdi ve lise diploması olmadığı halde açılan sınavı kazanarak vaiz veya müftü olmuşlardı.

Başkanlığın geliştirdiği ilk proje: "Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez ve İller Kuruluşları Arasında İdari-İlmi İşbirliği"

Hasan Hüsnü Erdem'in başkanlığı döneminde Diyanet İşleri Başkanlığı, 1963 yılında bir proje geliştirdi. "Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez ve İller Kuruluşları Arasında İdari-İlmi İşbirliği" adını taşıyan bu proje, kuruluşundan o tarihe kadar süre içinde Başkanlığın geliştirdiği ilk önemli ve kapsamlı bir proje oluyordu.

Hazırlanan ön tasarı ile; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevini daha iyi yapabilmesi için, on altı il merkezinde birer "Bölge Araştırma Merkezi" kurulması ve bölge il ve ilçelerinin mahalli araştırma birimleri olarak bu merkezlere bağlanması, il ve ilçe merkezlerinde müftünün başkanlığında en az üç kişiden oluşan birer ilmi heyetin oluşturulması, bu heyetlerin din hizmetlerine ve bölgele- rindeki sorunlara ilişkin hazırlayacakları raporları bölge merkezlerine ulaştır- maları, toplanan raporların bu merkez- lerde oluşturulacak komisyonlarda in- celenip değerlendirilmesi ve bölgenin geneline dair kapsamlı bir rapor hazır- lanarak Başkanlığa gönderilmesi öngö- rülmüştü.

Projeye göre ayrıca, yeni bir tefsir hazır- lanacak, konularına göre tasnif edilmiş yeni bir hadis mecmuası tertip edilecek, yayın faaliyetlerine yeni bir ivme kazan- dırılacak, bu cümleden olarak, yayın- lanmakta olan Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi yanında halka da hitap eden bir dergi/gazete ve ayrıca ilmi bir dergi ya- yına sokulacaktı. Başkanlık için bir ra- sathane, il ve ilçelerde zekât sandıkla- rı, Ankara merkezde de bir yardımlaş- ma sandığı kurulması, bu projenin diğer hedefleri arasındaydı.

Ön tasarı çerçevesinde bölgelerde ça- lışmalara başlandı, hazırlanan ön ra- porlar Başkanlığa gönderildi ve bu ra- porlar Başkanlık merkezinde oluşturu- lan "Merkez Araştırma ve Geliştirme Kurulu"na incelenip birtakım karar- lar alındı. Alınan kararlar, "Kur'an-ı Kerim Çalışmaları", "Hadis Çalışmaları", "Neşriyat İşleri", "Radyo ile Yayın" ve "Vaaz ve İrsat" başlıkları altında madde- ler halinde sıralandı. Projeye ilişkin ha- zırlanan öntasarı bir genelge halinde 18 Şubat 1963 tarihinde müftülüklere gön- derildi.

Başkanlık personeli arasındaki irtiba- tı sıklaştırmak ve din görevlilerinin so- runlarını görüşmek üzere Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ilk defa olarak Nisan 1963'te Konya'da düzenlenen bölge müftüleri toplantısında da bu pro- je kapsamında yapılan çalışmalar ele alınmıştı.

Şunu da ilave edelim ki, Başkanlığın bu yıllardaki diğer bazı icraatında olduğu gibi bu faaliyette de dönemin Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Sadettin Evrin'in etkisi büyüktür.

"Hadis Projesi" gibi, Başkanlık olarak bugün de gündemi- mizde olan birtakım çalışmaların, bundan 50 yıl önce ele alındığını görmek bizim için ayrı bir heyecan vesilesidir. Ancak sonraki yıllarda bu projenin maalesef sürdürüleme- miş olması, akim kalması fevkalade üzücüdür.

Kocatepe Külliyesi'nin temelini atılması

Ankara Kocatepe'de bir cami yapmak üzere 1956'da kuru- lan Türkiye Diyanet Sitesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği, "Türkiye Devrim Diyanet Sitesi" adıyla bir külliye olarak in- şası düşünülen kompleksin temelini 10 Mayıs 1963'te attı. Bu sırada derneğin başkanlığını, Milli Birlik Komitesi üye- liği de yapmış olan tabii senatör Ahmet Yıldız yapıyordu.

Törene devlet ve hükümet erkânından çok geniş bir katılım olmuştu. O gün Cuma namazı için hazırlanan alana çok ka- labalık bir cemaat toplanmıştı. Cuma namazının ardında ya- pılan temel atma töreninde Diyanet İşleri Başkanı H. Hüsnü Erdem de bir konuşma yaptı. Dönemin Ankara Müftüsü Dr. Lütfi Doğan'ın yaptığı duayı müteakip temele ilk harcı Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Hasan Dinçer koy- du. H.Hüsnü Erdem, yaptığı konuşmada temeli atılan site- nin sadece bir ibadethaneden ibaret değil, Başkanlık bina- sı, Yüksek İslam Enstitüsü ve kütüphanesiyle geniş bir kül- liye olacağını ifade etmişti. Temeli atılan ve idare binala- rı 1964'te tamamlanan bu projeden vazgeçilerek bilahare Kocatepe Camii için yeni proje yapıldı.

Yayın faaliyetleri

H. Hüsnü Erdem döneminde Başkanlık, 30 civarında yeni eser yayımladı. 1962 öncesinde Başkanlık yayınlarının sayı- sının yüzün üzerinde olduğu ve bunların birçoğunun mev- cudunun kalmadığı anlaşılmaktadır.

1960 ve 1961 yılında yıllık olarak yayımlanan Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi, Haziran 1962'den itibaren aylık periyot- larla yayınlanmaya başlandı. Dergide, makaleler yanında kurum ve personelle ilgili haberlere, Müşavere Kurulunun bazı mütalaa ve kararlarına da yer veriliyordu.

İlki 1963'te yayımlanan ve 1964 yılı sonu itibarıyla beş ade- di basıma hazır hale getirilen "Örnek Hadisler" derleme fa- aliyeti de bu dönemin önemli bir yayın faaliyeti sayılabilir.

Bu dönemde basımı gerçekleştirilenler yanında yayın- lanması planlanıp da basılmayan birçok eser de vardır. Örneğin Ahmet Serdaroğlu'nun tercümesiyle İhya, Müjgan Cumbur'a hazırlatılan Hilye-i Hakani, daha önce Şer'iyeye Vekâletince yayımlanmış olan Şemsettin Günaltay'a ait İslamda Tarih ve Müverrihler ve Felsefe-i Ülä bunlar ara- sındadır.

Yazımızı hocamız için söylenmiş şu sözle bitirelim: "Bünyesi nahif, hal ve tavrı çok halim ise de; ruhu, imanı bir kaya ka- dar salâbetlidir."

İstanbul'un Şair Fatih'i

Şiir yazarken bir hükümdar olarak değil, duyan, düşünen, üzülen, sevinen herhangi bir insanın psikolojisi hâkimdir. Böylece lirizm, mecaz ve sembolizm bütün büyük şairlerde olduğu gibi onda da en belirgin hususiyete dönüşür.

Osmanlı sultanlarından söz ederken II. Mehmed denildiğinde aklımıza öncelikle kuvvetli ve kudretli bir hükümdar gelecektir. Böyle olması da son derece doğaldır; çünkü onun Osmanlı sultanları içerisinde çok özel bir yeri vardır. İstanbul'u fethederek, bir çağı(orta çağ) kapatıp başka bir çağı(yeni çağ) açarak cihan tarihinin en mühim olaylarından birini gerçekleştirmiştir. Bu önemli olayda onun siyasî ve askerî dehası çok büyük bir rol oynamış, bu durum haklı olarak ona "Fatih" ve "Sultan-ı İklim-i Rum" unvanlarını kazandırmış, artık II. Mehmed olarak değil Fatih Sultan Mehmed olarak anılmasını sağlamıştır.

Fatih'i büyük ve önemli kılan bir hususiyeti ise onun şairliğidir. Bu durum en başta, pek çok Osmanlı sultanı gibi onun da ilim, kültür ve sanat meseleleriyle ne kadar ilgili olduğunu gösteren bir durumdur. Osmanlı devleti Fatih ve onun gibi bu konulara önem veren çalışmalarıyla sadece askerî ve ekonomik anlamda güçlü bir devletin sultanları olmamışlar, Osmanlı kelimesini bir devletin adı olmanın yanı sıra bir kültür ve medeniyetin de adı yapmışlardır. Bugün Osmanlı şiiri, Osmanlı kültürü yahut medeniyeti derken bu başarının Fatih ve onun gibi ilim, kültür ve sanat ehli sultanların sayesinde gerçekleştiğini belirtmek bir vicdan borcu olacaktır.

Fatih'i hem sultan hem de sanatkâr yapan hususlar, o daha küçük yaşlarında iken başlamıştır. Her şehzade gibi çok ciddi bir eğitimden geçmiş, Şeyhülislam Molla Gürani, Ak Şemseddin,

Molla Husrev, Sinan Paşa, Ciriaco Anconitano, Maria Angiolla gibi ünlü isimlerden dersler alarak kendini çok iyi yetiştirmiş ve bu durum ona "Osmanoğullarının gelmiş geçmiş en bilgin sultanı" unvanını kazandırmıştır. Üstelik bu eğitim sadece İslami bilgilerle sınırlı olmamış, o hemen her konuda eğitim görmüştür. Onun Arapça ve Farsça'nın yanında Yunanca, Latince, İbranice, Sırpça ve İtalyanca bildiğini söylemek ilim ve kültür dünyasının genişliği hakkında bize yeterli fikri verecektir.

Fatih'in eğitim gördüğü alanlar içerisinde ise güzel sanatların bilhassa edebiyat, musikî ve resmin daha özel bir yeri vardır. Küçük yaşlarından itibaren kendini bir edebiyat ortamı içerisinde bulan Fatih, Osmanlı'nın fikir ve sanatta bereketli bir çağında yaşadı. Bu gelişme doğal olarak saraya da yansıdı. Himayesi altına aldığı ünlü şairlerle sarayını bir anlamda bir "şair akademisi" haline getirdi. Böylece devrinde Ahmed Paşa, Sinan Paşa, Melihi, Kabuli, Hamidi ve Necati gibi büyük üstadlar Osmanlı şiirini zirveye taşıyan isimler oldular. Onun şairlere verdiği değeri anlamak için Kınalızâde'nin şu cümlelerine bakmak yeterli olacaktır: "Zât-ı saâdet penâhi, şuara-yı zemân ile sohbet edüp bu tâifeye külli meyl ü râğbet ederler idi."

Fatih, yaratılışından da gelen böyle bir şiir kabiliyeti ile böylesine zengin ve bereketli bir edebiyat ortamında şiirler yazmaya başladı. "Avni" mahlasıyla yazdığı bu şiirler ve sonunda tertip ettiği Divan'ı Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yerde değerlendirilir. O, her şeyden önce bir şiir heveslisi değil, ustalık kazanmış bir şairdir. Yazdıklarında taklitçilik, devrinin ünlü şairlerine özenme gibi bir durum görülmez. Mısraları son derece sağlam, dış güzelliğe sahip, mazmun ve mevhumları yerli yerinde kullanan bir şair hüviyetindedir. Şiirlerinde vezin aksamaları neredeyse yoktur. Üslubu ise devrinin özelliğini de yansıtacak şekilde oldukça süslüdür.

Fatih'in şiirleri, bu yüzden kendini çok iyi yetiştirmiş bir sanatkarın duygu ve düşüncelerini çok içten yansıtan mısralardan oluşur. Bilhassa bilgi ve hayal unsurları bakımından son derece zengindir. Bu zenginlik içerisinde tasavvufi duyuş ve düşünüş de hemen dikkati çeken bir özelliktir. Bir cihangirden sade bir dervişin tavrı ve yaşayışı beklenemez ama bu şiirlerde son derece belirgin

bir tasavvuf meyli hemen dikkati çeker. Cihangir olarak muhteşem duruşu, şiirlerinde mütevacı bir hale döner. Burada aşk karşısındaki teslimiyetçi tavrı, onun şiir yazarken bir hükümdar olarak değil, duyan, düşünen, üzülen, sevinen herhangi bir insanın psikolojisi hâkimdir. Böylece lirizm, mecaz ve sembolizm bütün büyük şairlerde olduğu gibi onda da en belirgin hususiyete dönüşür.

Fatih'in sayıca çok fazla olmayan bu şiirleri sonradan Divan haline getirilmiştir. Bu Divan'ın yazma nüshası Ali Emiri Efendi tarafından bulunmuş olup sonradan Latinize şekilleriyle de yayımlanmıştır. Bu anlamda ilk çalışma fethin 500. yılı münasebetiyle Saffet Sıtkı Bilmen tarafından hazırlanan ve 1944 yılında basılan nüshadır. Bir başka çalışma ise 1946 yılında Kemal Edip Kürkcüoğlu tarafından yapılmıştır. Fatih'in şiirleriyle ilgili çalışmalar sonraki yıllarda da devam etmiş, 1922 yılında Ahmet Aymutlu, 2001'de İskender Pala ve son olarak da 2004 yılında Muhammed Nur Doğan tarafından bu şiirler neşredilmiştir.

Fatih, cihangirliği kadar şairliği yönüyle de günümüz kültür ortamına taşınması gereken isimlerdendir. Çünkü onun şairliği orta seviyede bir şairlik değildir. Tek işinin şiir olmaması sebebiyle onu bir şeyhi, bir Ahmed Paşa, bir Necati olarak göremesek bile yine de devrinin edebiyat ortamı içerisinde büyük şairler zümresinden saymak gerekir. Zira onun şiirleri doğu ve batı kültürlerini çok iyi özümsemiş, devrinin bütün ilmi, kültürel, siyasî, felsefî ve entelektüel birikimini yansıtan metinlerdir. Son derece orijinal söyleyişe sahip oldukları için Mesela Fuzuli, Nevai gibi şairleri etkilemiş bir isimdir. Şu örnek bu durumun müşahhas bir delili sayılmalıdır:

Aşk içinde kimi yâr idem kime hâlim diyem

Düşmen oldular senün-çün dostum âlem bana
(Fatih)

Dostum âlem senün-çün ger olur düşmen bana
Gam degül zîrâ yetersin dost ancak sen bana
(Fuzuli)

Devrinin tezkirecilerinden Sehi Bey'in şu sözleri bu büyük hükümdar-şairin sanat gücünü göstermeye yetecek ifadelerdir: "Suhengüzarlığı ile fesâhat ve belâgatlerin şerh ve tavsif etmek murâd olursa haşredeki itmâma yetişmez."

Evliya Çelebi

(1611-1685)

Evliya Çelebi IV. Murad'ın son zamanlarına kadar Enderun'da bulunmuş, Bağdat seferi öncesinde sipahi zümresine katılana kadar dört yıl sarayda kalmıştır.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde yer alan kendi ifadelerine göre, 10 Muharrem 1020 (25 Mart 1611)'de İstanbul'da, Unkapanı'nda, aslen Kütahyalı olan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi.

Evliya Çelebi Şeyhülislam Hâmid Efendi'nin medresesine devam etmeye başlamış, burada Ahfeş Efendi'den yedi yıl ders okumuştur. Diğer yandan Evliya Mehmet Efendi'den on bir sene ders alarak hafızlık yapmış, babasından da hattatlık, kuyumculuk gibi sanatla ilgili bilgiler öğrenmiştir. Bu sayede kuyumcu esnafı arasında da sayılan bir kimse olmuştur.

Kadir Gecesi'ni takip eden üç gece, Ayasofya Camii'nde kalabalık bir cemaatle ihya edilirdi. 1635 yılı Ramazanının Kadir Gecesi Evliya Çelebi için âdetâ bir dönüm noktasıdır. O zamana kadar üstadı Evliya Mehmet Efendi'den hıfzı tamamlayıp seb'a kıraatini bitiren ve aşere kıraatine başlayan Evliya Çelebi, babasının zorlamasıyla caminin müezzin mahfilinde hatim okumaya başlar. Musikiye vâkıf, güzel sesli tanınmış bir genç olarak burada IV. Murad'ın dikkatini çekmiş, Silahtar Melek Ahmet Paşa'nın vasıtasıyla Sultan'ın huzuruna çıkarılmış ve Sultan'ın emri gereğince birkaç gün sonra saraya alınmıştır. Bundan sonra tahsiline Enderun'da devam etmiştir. Burada Mehmet Efendi'den yazı, Derviş Ömer Gülşeni'den musiki, Kiçi Mehmet Efendi'den nahiv ve kafiye dersleri almış, haftada belli günler saraya gelen Evliya Mehmet Efendi'den de tecvit okumuştur. Artık, kendi tabiriyle 'yed-i tülâ sahibi' olmuş, yani her bilgi ve sanat dalında uzmanlaşmıştır. Güzel sesli, hoş sohbet, nükteci ve hazır cevap birisi olduğun-

dan sarayda çok sevilmiş, padişahın da özel teveccühünü kazanmıştır:

“Hünkârımız hakîr ile ol kadar hüsn-i ülfet etmiş idi kim, sehel müte’ellim olsalar cümle musâhibân ‘Bre meded Evliyâ’yı getirin!’ deyüb bir güne evzâ u etvâr ile huzurına varup, hakîri gördükde biemrillâh: ‘İşte def’-i gam geldi’ deyü tebessüm ederdi.”

Evliya Çelebi IV. Murad’ın son zamanlarına kadar Enderun’da bulunmuş, Bağdat seferi öncesinde sipahi zümresine katılana kadar dört yıl sarayda kalmıştır.

Anlaşıldığına göre, çok sevdiği ailesinden ayrılmaya ve seyahatine âdeti bir icazetname olarak addedilebilecek, hicri 1040 senesinin Muharrem ayında Aşure gününün gecesinde (20 Ağustos 1630) gördüğü meşhur rüyasından önce de bir seyyah dikkatiyle dolaşmış, kendisini bunun için hazırlamıştır. Ancak o, içinde bitip tükenmek bilmeyen seyahat ve macera arzusunu 1630 Muharreminde, Aşure gününün gecesinde gördüğü o rüyaya bağlar. Yemiş iskelesi civarındaki Ahi Çelebi Camii’nde toplanmış olan büyük cemaatin içinde pek çok ulu zat ve ashab-ı kiramdan kimseler bulunmaktadır:

“Bir leyle-i mübarekde künc-i mihnet-hânemde hâb-âlûd iken bizzat Hazret-i Risâlet-penâhı rüyayı sâlihimde görüp, dest-i şeriflerin bûs edüp “Şefâ’at yâ Rasûlallâh!” diyecek mahalde “Seyâhat yâ Rasûlallâh!” demişiz.”

Hazret-i Peygamber’in şefaât ve seyahat müjdesiyle duası ve arzusu kabul olur, aynı zamanda sahâbenin önde gelenlerinden Sa’d ibni Vakkas da göreceği şeyleri yazmasını tembihler. Çok canlı ve akıcı bir tarzda anlattığı bu rüyayı Kasım Paşa Mevlevî şeyhi Abdullah Dede’ye tabir ettirir ve onun: “İbtida bizim İslâmbolcağımızı tahrir eyle” tavsiyesine uyarak yazmaya başlar:

İstanbul’u semt semt gezip dolaşan ve çeşitli meclislere, meyhanelere, kahvehanelere girip çıkarak bir taraftan seyahat zevkini tadan, bir taraftan da buralar hakkında bilgi toplayan Evliya Çelebi’nin İstanbul dışına ilk seyahati, birtakım dost ve arkadaş grubuyla ve babasından izinsiz olarak yaptığı bir aylık Bursa seyahatidir (1050/1640). Döndükten sonra babası birçok nasihatlerde bulunmuş ve ona bir seyahatname yazmasını tavsiye etmiştir. Böylece babasının iznini de alan Evliya Çelebi’nin gönlündeki seyahat ar-

zusunu tatbik edecek her türlü ortamı kendisine hazırlamış olduğunu görüyoruz. Tahsilini tamamlayıp sipahi zümresine katıldıktan sonra, tanıdığı devlet ricalinin himayesiyle başlayan uzun seyahatler, arada birkaç senelik ikametlerle birlikte hayatının sonuna kadar sürmüştür.

Bütünüyle Osmanlı coğrafyasını çeşitli vesilelerle dolaşıp kaydettikten sonra, etraflıca anlattığı hac farızasını yerine getirmek üzere son yolculuğuna çıktı. Mekke’de kafileden ayrıлып Mısır hacılarıyla birlikte Süveyş yoluyla Mısır’a gitti.

Evliya Çelebi’nin ölüm yeri ve tarihi, nerede mefün bulunduğu konusunda elde kesin bir delil bulunmamaktadır. Seyahatleriyle anlattığı kişi ve olayların bilinen tarihlerinden hareketle onun 1095 (1685) yılında hayatta olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca Evliya Çelebi’nin İstanbul’a döndükten sonra öldüğü, kabrinin de aile mezarlığında (Meyyitzade mezarlığı) bulunduğu konusunda iddialar varsa da bu, kesin delile dayanmamaktadır.

Çocukluğundan beri her türlü sohbet meclislerinde bulunup birçok insanla tanışan, her gördü-

günü sorup öğrenme mizacına sahip olan Evliya Çelebi, kitaplardan edindiği bilgilerini birçok bakımlardan yaşadığı hayat tecrübesiyle birleştirmiş, on ciltlik büyük eserini baştan sona kuru bilgi yığını görüntüsünden kurtararak bir devrin her bakımdan özelliklerini yansıtan muhteşem bir kültür hazinesi hâline getirmiştir.

Evliya Çelebi'nin etrafındaki varlıkları değerlendirirken ortaya koyduğu görüşler, ince zevk sahibi bir uzmanın yapacağı güzel ve çirkin ayırımının hassaslığını yansıtır. Dikkat edildiğinde beğendiği nesnelere nitelerken sıkça söylediği "nazirini görmedim" cümlesinin rastgele olmadığı hemen anlaşılacaktır.

Gezip dolaştığı yerlerin ve kaynaklardan aktardığı tahmin edilen Avrupa ve Afrika memleketlerinin tarihinden coğrafyasına, insanlarından bitkilerine, hayvanlarına, yiyeceklerine, giyeceklerine, örf ve âdetlerine, menkıbelerine, zaman zaman bizzat yöre halkının dilinden naklettiği mahallî bilgilere kadar hemen her şeyi sade ve başarılı bir üslupla telif ettiği eseri Seyahatname başlı başına bir kültür hazinesidir.

Evliya Çelebi gezip gördüğü yerleri belli bir sistem içinde anlatır. Bazen menkıbevî bir özellik kazanan tarih bilgileri, coğrafi özellikler, evler, hanlar, hamamlar, o yörede yetişmiş şairler, hocalar, ilim erbabı, önemli kimseler, sebze, meyveler, müşahade ettiği olaylar, latifeler... Eser boyunca mümkün olduğu yerlerde kullanılmış gözükten bu şablonun, yer yer tekrara düşülmesine ve karışıklıklara sebep olduğu söylenebilir. Gezip gördüğü yerin tarihini, insanlarını, yetiştirdiği ürünleri, sosyal ve etnik yapısını, âdetlerini verirken, gördüğü veya dinlediği olağanüstü olayları ya bizzat gördüğünü söyleyerek veya anlatanların ağzından "...dirler ammâ görmedim, acâyib rivâyetdir", "...manzûrumuz değildir" gibi ifadelerle aktarmaktadır. Bunları dikkate almadan, başkalarından naklettiği inanılması güç olaylar veya mübalağalı anlatımlar bazılarıncı Evliya Çelebi'nin kendi sözleriymiş gibi anlaşılması, bu durum eserin ve müellifin güvenilirliğini azaltan önemli etkenlerden birisi olmuştur. Evliya Çelebi'nin ilk akla gelen ve herkesçe bilinen, Erzurum'un soğuşunu ifade etmek için anlatılan "damdan dama atarken donan kedi"

hikâyesini bu hususa açıklık getirecek özellikte bulduğumuz için nakletmek istiyoruz:

"...böyle şitâsı şedîd olur. Hattâ efvâh-ı nâsda darbimeseldir kim bir dervîşe 'Kandan gelirsin?' dirlir, 'Berf rahmetinden gelirim' dir. 'Ol ne diyârdır?' dirlir, 'Sovukdan ere zulûm olan Erzurumdır' dir. 'Anda yaz geldiğine rast geldin mi?' dirlir, dervîş eydür: 'Vallâhi on bir ay yigirmi tokuz gün sâkin oldum, cümle halkı yaz gelir dirlir ammâ görmedim' dir. Hattâ bir kerre bir kedi bir damdan bir dama per-tâb iderken mu'allakda donup kalır. Sekiz aydan nevrûz-ı harzemşâhî geldikde mezkûr kedinin donu çözü-lüp 'mırnav' diyüp yire düşer. Meşhûr latife-i darbimeseldir. Ammâ hakikatü'l-hâl bir adamın eli yaş iken bir demir pâresine yapışsa derhâl mün-cemid olup elinden demir ve demirden eli kopmak ihtimâli yokdur. Ahenden elin bin âh-ı serd ile halâs iderse eli ayasının sehel derisi âh ile âhende kalır. Bu şiddet-i şitâyı diyâr-ı Azakda ve deşt-i Kıpçakda erba'in ve zemherîr geçirdik, böyle keskin kış görmedik."

Görüldüğü gibi olay Evliya Çelebi'nin şahit olduğu bir hadise değil, Erzurum soğğunun şiddetini anlatmak üzere yörede 'darbimesel' olarak anlatılan bir söylentinin nakledilmesinden ibarettir. Böyle özellikte olağanüstülüklerin birçoğu benzer şekilde Evliya Çelebi'nin hanesine yazılmış, onun mübalağalı anlatımına örnek kabul edilmiş gözükmektedir.

Eserin ilk dikkat çeken yönü muhtevası olduğundan başlangıçta Seyahatname'nin tarih çalışmalarına kaynaklık etmiş olduğu ya da Evliya Çelebi'nin verdiği tarihî bilgilerin doğruluğunun değerlendirildiği, dil, edebiyat, efsane vb. yönlerden değerlendirilmesinin ise daha sonraları yapıldığı görülür. Olayların nakledilmesinde kullandığı kısmen mübalağalı anlatıma ek olarak bir de zaman zaman yöre sakinlerinin ağzından aktardığı ilgi çekici (bazen imkânsız gibi görülen) olaylar, kerametler, sihirbazlıklar, büyüler, efsaneler, yer yer şahıs ve yer adlarının açıklamasını yapmak için sık sık baş vurduğu halk etimolojileri, okuyucuların nazarında verilen bilgilerin güvenilirliğini zedelemiş, o yüzden eser başlangıç-

Bütünüyle Osmanlı coğrafyasını çeşitli vesilelerle dolaşip kaydettikten sonra, etraflıca anlattığı hac farizasını yerine getirmek üzere son yolculuğuna çıktı. Mekke'de kafileden ayrılıp Mısır hacılarıyla birlikte Süveyş yoluyla Mısır'a gitti.

ta bazı bilim adamlarınca güvenilir bir kaynak olarak dikkate alınmamıştır. Bununla birlikte, başlangıçta genel anlamda seyyahımızı tanıtan ve eserine dikkat çeken yayınlardan sonra yapılan çalışmalar göstermiştir ki etnik gruplarıyla, toplum âdetleriyle, yaşayışıyla, resmî tarih kayıtlarına girmeyen önemli ayrıntı bilgileriyle Seyahatname özellikle 17. yüzyıl Osmanlı coğrafyasının sosyal ve kültürel hayatını bir şahit gözüyle bize aktaran en önemli kaynak özelliği taşımaktadır.

Değişik boyutlarda çok sayıda yayının yapılmış olmasına rağmen, on

eserin henüz bilimsel bir neşri yapılmış değildir. Son yıllarda, Seyahatname, Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman ve Robert Dankoff tarafından orijinal nüshaya dayalı olarak neşredilmiştir. Bu yayın Seyit Ali Kahraman tarafından sadeleştirilerek ilk 8 cildi ayrıca yayımlanmış durumdadır. Bu nüshayı esas alarak Musa Duman, Yusuf Çetindağ gibi isimler de Seyahatnameden seçmeler hazırlayıp yayımlamışlardır.

Eserin dili ve üslubu Evliya Çelebi'nin kendi dili, konuştuğu kimselerin konuşma örnekleri, kendine mal ederek yaptığı alıntılar ve manzum parçalar olmak üzere kısmen çeşitlilik gösterir. Evliya Çelebi'nin dilinden çok, anlattığı olaylar ve bu olayları anlatış tarzı, yani üslubu sadedir. Bu üslup, asrının kültür çevresinde görülen tantanalı anlatımdan uzak, zevkli ve akıcı, okuyucuyu olayların ve nesnelerin dünyasına çeken canlı bir üsluptur. Evliya Çelebi bunu sık sık "leheçe-i mahsusamız üzre..." tanımlamasıyla bizlerin dikkatine sunmaktadır.

Seyahatname XVII. yüzyıl genel Türkçesi için olduğu kadar bu devir Anadolu ağızları için de önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır. Hatta sadece Anadolu ağızları değil, başka bölgelerdeki (Tatar, Kazak vb.) Türk boylarının dillerinden de örnekler vermektedir. Sistemli bir şekilde bize ağız malzemesi veren ilk kaynak herhâlde Seyahatname olmalıdır. Evliya Çelebi'nin eseri, 17. Yüzyılda bütünüyle Osmanlı coğrafyasını da aşan bir genişlikte, pek çok milletin kültürel birliğini aksettiren bir dünya kültür hazinesi özelliği taşımaktadır.

Edebiyat

Bülent Acun

Niğde Merkez Özbek Hatıpoğlu Camii Muezzin Kayımı

Vefa İstanbul'da bir yokuş hayatta düze çıkış

Vefa, hayat bahçesinin nazlı çiçeği,
Vefa, yalnızlık çölünün serin içeceği,
Vefa, insanlığın en temel gerçeği,
Vefa, onu kuşananın aydınlık geleceği,
Vefa, nice hataların en has sileceği,
Vefa, kâmil insanın baş tacı bileceği,
Vefa, insani erdemlerin hep göz bebeği,
Vefa, muhteşem bestenin inleyen neyi,
Vefa, rıza menziline güzel bineği,
Vefa, unutmamaktır hiçbir emeği,
Vefa, erenler sofrasının en has yemeği,
Vefa, yiğitlerin çelik bileği,
Vefa, kemalatın ince eleği,
Vefa, hak dostunun nurdan yelegeği,
Vefa, âşıkların bir tek dileği.

Vahyin vefa çağırısı

Yüce Allah (c.c.)'ın tarih boyunca din, peygamber ve kitap göndererek insanoğlunu davet ettiği en önemli erdemlerden birisi de hiç şüphesiz ki "Vefa"dır. Vefa'nın dinî hayattaki tezahürü: inançta sadakat, ibadette istikamet ve insani erdemleri hayata hâkim kılmada istikrardır.

Bu durumun insanı götürdüğü nokta ise kullukta kemaldır. Hiç kimsenin kendisini hiçbir şeye mecbur etme kudret ve kuvvetini hiçbir zaman bulamayacağı âlemlerin hâkimi, sahibi ve mâliki olan yüce Allah, (c.c.) vefalıların en vefalıdır.

Kur'an-ı Kerim'de kendisini bizlere: "Vaadinden asla dönmeyen" (Âl-i İmran, 9.) iyilerin ecrini zayi etmeyen olarak tanıtan yüce rabbimiz, biz kullarından da mutlak manada ahde vefa istemektir. İşte insanlığı vefaya davet eden ayeti kerimelerden bazı örnekler:

"Sana biat edenler ancak Allah'a biat etmiş olurlar.

Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir." (Fetih, 10.)

"Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız benden korkun." (Bakara, 40.)

"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin. İhramlı iken avlanmayı helal saymamanız kaydıyla, okunacak (bildirilecek) olanlardan başka hayvanlar, size helâl kılındı. Şüphesiz Allah istediği hükmü verir." (Maide, 1.)

Vefanın efendisi, Efendimizin vefası

Bütün erdem ve faziletler gibi vefa erdemi de altın çağın Nebiler Nebisi (s.a.s.)'nin gül devrinde yaşamıştır.

Efendimiz (s.a.s.)'in hayatına vefa penceresinden baktığımızda gördüğümüz manzara karşısında sevinçten gözlerimiz yaşarır, gönül bahçemizde umutlarımız yeşerir.

Vefa aracılığıyla Rasulü Allah (s.a.s.)'in hayatında gerçekleştirdiğimiz seyahat, bizi şu hakikate götürür. Vefanın efendisi, Efendimizin vefasıdır.

Şimdi geldiğimiz bu noktada şu suale gül devrinden cevaplar aramanın tam zamanıdır. Efendimizin acaba vefası nasıldı? Burada Efendimizin vefası ile ilgili aktaracaklarımız onun bizzat yaşayarak zirveye çıkardığı vefa medeniyetinden ancak birkaç satır olabilir.

Hz. Peygamber (s.a.s.) düşmanlarına bile vefayı iliklerine kadar hissettirmiş ve kendisine Muhammed'ül Emin dedirtmiştir.

Fahri Kâinat Efendimiz (s.a.s.) peygamberliğinden önce bile bir yerde buluşmak için anlaşığı arkadaşasını tam üç gün bekleyerek insanlığa bir vefa

destanı armağan etmiştir.

Nebiler nebisi (s.a.s.) en zor zamanda, en yakınında olan eşi ve ilk dava arkadaşı Hz. Hatice (r.anha) validemizi vefatından sonra hep hayırla yad etmiş, onun arkadaşına ihsan ve ikramda bulunarak ailede vefanın sarsılmaz temellerini atmıştır.

İki cihan güneşi Efendimiz (s.a.s.)'in kendisine büyük iyilikleri dokunan Ebu Talib'in eşi Fatıma Binti Esed'i: "Annemden sonra annemdi." şeklinde nitelendirmesi, sütannesi, sütbabası ve sütkardeşine gerekli ihtimamı göstererek ihsan ve ikramda bulunması, bir zamanlar ashabına kucak açan Habeş Kralı Necaşi'nin elçilerine bizzat hizmet etmesi, onun bütün insanlığın vefa ihtiyacını karşılayacak bir hazineye sahip olduğunun açık bir göstergesidir. (Şaban Döğen, Rasül-i Ekrem'in Eşsiz Ahlakı, Gençlik Yay.)

Nerede

Kendisine bir harf öğretilen kırk yıl köle olacak denli kendisini minnettar hisseden o ulvi anlayış nerde!

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırını sayan o kadirişinaslık nerde!

Bir anlık vefayı, bir ömür cefaya tercih eden o geniş yürek nerde!

Bu gün yitip zannettiğimiz hayat denizinin bu vefa incileri, bize dikkatli bir arayış kadar yakın. Uzaklara gitmeye de hiç gerek yok. Esasen bu güzellikler bizim hemen yanı başımızda. Yüce dinimizde, şanlı tarihimizde, kutlu medeniyetimizde, aydınlık irfanımızda, içimizde, özümüzde, aslında.

Vefa İstanbul'da bir yokuş, hayatta düze çıkış

İçimizdeki iyilik havzamız olan vefa erdemi, bugün maalesef dünyevileşme, menfaat, ihtiras ve tul-i emel karşısında gün geçtikçe erimektedir. Vefadaki erimeden bahsettiğimizde aynı zamanda sosyal hayattaki çürümeden de bahsetmiş oluyoruz. Çünkü vefa, sosyal hayatımızın sigortasıdır. İşte bundan dolayı gönlümüzdeki vefamız, bizim

hem davamız, hem de devamımızdır.

Kendisi başlı başına bir erdem olan vefa aynı zamanda insanı dünyanın, hayatın ve zamanın öznesi kılacak faziletlere götüren çok sağlam bir vasıta.

Vefa: insanı nimette şükre ulaştırır. Malum olduğu üzere şükürde nimeti ziyadeleştirir.

Vefa: İnsanı musibette sabra götürür. Hiç şüphesiz sabrın sonu mutlak manada selamettir.

Vefa: Kişiyi Rahman'a secdeye götürür. İhlasla yapılan secde kulu ukbada müjdeye götürür.

Vefa: insanı oruca, oruç iftara, iftar ise ebedi iftihara götürür.

Vefa: Kendisini takip edeni, ilahî huzura iletir. İlahî huzura gelen kişi ise tarifsiz bir sürura erer.

Vefa: İnsanı dünyada perişan eden yoksulluk ateşini söndürmeye götürür. Dünyada yoksulluk ateşini söndürenin biiznillah ukbada cehennem ateşi söner.

Vefa: İnsanı Mekke'ye, Medine'ye, Arafat'a götürür. Umulur ki Arafat'ta marifete götürür.

Vefa: İnsanı Hakk'a, hakiki kulluğa götürür. Hakk'a hakiki kulluk ise kişiyi her cihette bolluğa götürür.

Vefa: Kulu gönülden ibadete götürür. Gönülden ibadet, kişiyi Rahmet'e götürür. Hakk'ın Rahmet'i ise insanı alır cennete götürür.

Vefa: Sosyal hayatımızda birliktir, beraberliktir, kaynaşmadır, yardımlaşmadır, dayanışmadır, tanışmadır, selamlaşmadır.

Vefa: Dostlukta fedakârlıktır, diğerkâmlıktır, kadirişinaslıktır ve alicenaplıktır.

Vefa: Ailede sevgidir, saygıdır, sabırdır, sadakattir, ülfettir, muhabbettir.

Vefa: Kadın, yaşlı, çocuk, öksüz, yetim, kimsesiz, çaresiz ve engelliler için dikkattir, rikkattir, şefkattir, merhamettir.

Hasılı kelam Vefa belki İstanbul'da bir yokuştur. Fakat aslında hayatta düze çıkıştır.

Hadis ilmine vakfedilmiş bir ömür

Prof. Dr. Talat Koçyiğit

Vefatına kadar tüm hayatını hadis ilmine vakfetmiş, son on beş yılını ise tefsir yazmakla geçirmiş olan ülkemizin yetiştirdiği ilk hadis hocamıza, hocaların hocasına Yüce Allah'tan rahmet niyaz ediyor, ömrünü hadislerini anlatmakla öğretmekle geçirdiği Rahmet Peygamberine komşu olmasını diliyor, değerli ailesine, meslektaşlarına, geride bıraktığı en büyük miras olan bütün talebelerine ve okuyucularına başsağlığı ve sabırlar diliyoruz.

Merhum Talat Koçyiğit, 3 Ağustos 1927'de Uşak'ta doğdu. Dedesi Kadıköylü Hafız Süleyman Efendi'den dolayı Uşak merkezde 'Kadıköylüler' olarak tanınan bir ailede yetişti. Dedesi, hafızlık, hocalık yapmış, İslami konularda oldukça bilgili, siyasi meselelerde görüş sahibi, hatırı sayılır bir kimse idi. İlkokula gittiği sıralarda dedesinden ve babasından temel dinî bilgiler ve Kur'an-ı Kerim öğrendi.

İlkokul, ortaokul ve liseyi Uşak'ta tamamladı. 1949'da Liseden mezun olunca kendi isteğiyle kayıt yaptırdığı Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne öğrenci olarak kabul edildi. Ancak bir gazetede Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin açıldığı ve öğrenci kaydına başlandığı haberini görünce düşüncesi değişti ve Tıp Fakültesi'nden evrakını geri alıp İlahiyat Fakültesi'ne kaydını yaptırdı. İlahiyat'a kayıt yaptıırken, bitirdikten sonra ne olacağı konusunda hiçbir bilgisi yoktu. Din hakkındaki bilgisi ve bu sahaya olan merakı onu buraya meylettirdi. Böylece Cumhuriyet dönemi yüksek din eğitiminin ilk öğrencileri ve mezunları arasında yer aldı.

Fakülte'nin ilk yıllarında eğitim kadrosu yetersiz olduğu için derslerin bir kısmını kendi fakültesinde, diğer bir kısmını Dil-Tarih'de görüyordu. Fakülte yıllarında hocalarından en çok Tayyip Okıç'ten etkilendi. Boşnak asıllı samimi bir Müslüman ve iyi bir hoca olan merhum Okıç'ten tefsir ve hadis konularında çok yararlandı. Daha talebelik yıllarında Tayyip Bey onu Fakülte'ye asistan almayı düşündüğünü söylemiş, bu sebeple, birinci sınıftan itibaren yabancı dil konusunda hazırlanmış ve mezun olduktan sonra da asistan oldu.

Türkiye’de hadis kürsüsünü her ne kadar Tayyip Hoca kurmuşsa da, çalışmalarına baktığımız zaman, hadis alanının temel konularını ilk ele alan Talat hocamız oldu. Çünkü İlahiyat Fakültesi’ne 1953 yılında ilk hadis asistanı olarak alınmıştı. Hatta o dönemlerde akademik anlamda hadisle meşgul olan fazla kimse olmadığı için akademik çalışmaların çoğu merhum Talat hocamızın nezaretinde yapılmıştı.

Merhum hocamızın doktora tezi, “Hadislerin Toplanması ve Yazı İle Tespiti”ne dairdi. Belki de hadis sahasında Türkiye’deki ilk akademik çalışma sayılabilecek olan bu konuyu seçerken hem Tayyip Bey’in hem de o zamanlar Ankara İlahiyat Fakültesi’nde bulunan Fuat Sezgin Bey’in büyük katkısı oldu.

1957’de tamamladığı doktora tezinin ardından hocamızın kaleme aldığı Hadis Tarihi, Hadis Usulü, Hadis İstılahları, Hadisçilerle Kelamcılar Arasındaki Münakaşalar gibi her biri âdeta klasikleşmiş eserler, Türkiye’deki hadis öğretimi ya da akademik hadisçiliğin en temel kaynakları olmuştu. Dahası alfabetik olarak hazırlanmış olan Hadis İstılahları adlı kıymetli eseri, o zamanlar itibarıyla İslam âleminde de bir ilkti. Ayrıca hocamızın birçok ilim adamının da yetişmesinde payı fazladır. Bugün İlahiyat fakültelerinde görev yapmakta olan birçok hadis öğretim üyesi, doktoralarını hocamızın danışmanlığında yapmışlardır. Merhum Selman Başaran ile Mücteba Uğur, şu an emekli olan Cemal Sofuoğlu, halen görevde bulunan Nevzat Aşık, Selahattin Polat, Ramazan Ayvalı, M. Hayri Kırbasoğlu, İ. Hakkı Ünal, M. Emin Özafşar, Bünyamin Erul gibi hocalar bunlar arasındadır.

Arap dünyasından ilk olarak 1957-1958 yıllarında Bağdat’a gitti ve orada altı-yedi ay kaldı. 1963’te kendi imkânlarıyla iki sene izinli olarak Tunus’a gitti ve orada 20 ay geçirdi. 1967’de doçent oldu. Daha sonra profesörlükte lisan imtihanına Fransızcadan girmek istedi ve Fransızcasını geliştirmek üzere 1972 yılında bir yıllığına Fransa’ya gitti. 1975’de profesörlük kadrosuna atandı. 1980’li yıllarda 1-2 haftalığına Rusya (Azerbeycan, Özbekistan vb.), Mısır ve İngiltere’ye gitti. 1984’te hac, 1987’de ise umre yaptı.

Hocamız 1994 yılında yaş haddinden emekli oldu. Emekliliği döneminde İsmail Cerrahoğlu Hoca ile birlikte başladıkları ancak sonradan kendisinin tek başına devam ettiği Tefsiri yazmak-

la meşgul oldu. Nihayet hocamız bu tefsiri üç ay önce on cilt halinde tamamladı. Bu değerli eserin basım işini TDV üstlendi.

Sakin, sessiz bir yapısı olmasına rağmen dinî-ilmî konularda hassastı. Bu yüzden Süleyman Ateş hoca ile bazı polemikler içerisine girdi. Ateş, İslami Araştırmalar dergisi’nde “Cennet Müslümanların Tekelinde Değil” başlıklı bir makale yazarak cennete Yahudi ve Hristiyanların da gireceğini iddia etmiş, Talat Hoca da, “Cennet Müminlerin Tekelindedir” diye cevap yazmıştı. Ateş’in cevabı üzerine bu defa “Hafızın Unuttuğu Ayetler” başlığını taşıyan ikinci yazısını yayımlamıştı. Hatta bu tartışma karşılıklı birer makaleyle devam etmişti. Daha önce de Tercüman’da Kültür Bakanı Talat Halman’la ilgili bir yazı yazmış ve onun hakkında “İslami kültürden haberi olmayan kültür bakanı” demişti.

12 Eylül sonrası en zor yıllarda (1982-1985) dekanlık yaptı. Aslında idarecilik onun yapısına hiç uygun değildi. Muhtemelen bir emr-i vaki sonucu bu göreve getirildi. O yıllarda ortaya çıkan başörtüsü yasağı ve öğrencilerin eylemleri hocayı çok rahatsız etti. Bunun sonucu olarak birkaç ay sonra 1982’de ilk enfaktüsü geçirdi ve hastanede üç hafta kaldı. O günlerde fakülteyi ziyarete gelen Cumhurbaşkanı Kenan Evren Paşa’nın İlahiyat Fakültesi hocalarının karşısında içki konusunda sarf ettiği sözlere Koçyiğit hocamızın açıkça itiraz etmesi de oldukça manidardır.

Görevine ve derslerine çok bağlı olan hocamızın akademik hayatı, Bahçelievler’deki evi ile İlahiyat Fakültesi arasında, evindeki kitapları arasında, Fakülte’de öğrencileri arasında geçti. Evi ile Fakülte arasını yürüyerek gider gelirdi. Oldukça sade sayılabilecek bir hayatı vardı. Mütevazı bir kişiliğe sahipti. Yıllarca öğle yemeği yerine bir simit ile çay içmek âdeta onun sünneti haline gelmişti. Hoşlanmadığı için sempozyumlara ve benzeri ilmî toplantılara da pek katılmadı. Yazılarında kullandığı dil ve üslup Türkçe açısından oldukça başarılıydı.

Yakınlarının tanıştırdığı Kırklareli-Vize 1933 doğumlu Ayhan hanımla 1954’te mutlu bir yuva kurdu. Çocukları Selçuk (1956), emekli ziraat mühendisi; Ayşegül (1963) ise öğretmen idi. Ailesine çok bağlı olan hocamız torunlarını çok sever, onlardan söz etmekten hoşlanırdı. Okullar tatil olunca Ayvalık veya Bodrum’daki yazlığa gider, tatili ailesiyle orada geçirirdi. Orada düzenli ola-

rak sabah yürüyüşleri yapar ve dinçleşmiş olarak dönerdi. 2003 yılında anjiyo olmuş ve by-pass yapılması istenmişse de hocamız buna razı olmamıştı. Ancak son 2-3 yıldır takatten düşmüş ve güçsüz kalmıştı.

Cuma namazlarını emekli olduktan sonra da Fakültede kılmaya devam etti. Namaza gelir, dekanlığa uğrar, hocalarla, dostlarıyla biraz muhabbet eder ve tekrar evine dönerdi.

Eserleri

Hocamızın yayımladığı birçok makale, Ansiklopedi maddesinin yanı sıra telif, tahkik ve tercüme ettiği ve çeşitli zamanlarda yayımlanan birçok eseri bulunmaktadır:

- 1- Hadis Usulü,
- 2- Hadis Tarihi,
- 3- Hadisçilerle Kelamcılar Arasındaki Münakaşalar,
- 4- Hadis İstılahları,
- 5- Kur'an ve Hadiste Ru'yet Meselesi,
- 6- Hz. Peygamber'in Hutbeleri,
- 7- Kur'an Meali,
- 8- Kur'an Tefsiri (10 cilt olup, basıma hazırdır)
- 9- Hemmâm İbn Munebbih'in Sahifesi, (M. Hamidullah'tan çeviri),
- 10- Hadis İstılahları Hakkında Nuhbetu'l-Fiker Şerhi, (İbn Hacer'den çeviri),
- 11- İslam Teşrii Tarihi, (Abdolvahhab Hallaf'tan çeviri),
- 12- Ashab-ı Kehf, (Tevfik el-Hakîm'den çeviri)
- 13- Ahmed b. Hanbel, Kitabı'l-İlel Ve Ma'rifetu'R-Ricâl, (İ. Cerrahoğlu ile birlikte Tahkik)
- 14- Hadis-i Şerif Külliyyatı, (Tercüman Gazetesi)
- 15- Sahabiler Ansiklopedisi, (Heyet ile birlikte, Tercüman Gazetesi)
- 16- Hadislerin Işığında İman, İbadet, Ahlak.
- 17- Din Bilgisi, Orta 1, (İ. Cerrahoğlu, M. Uğur ile birlikte)
- 18- Din Bilgisi, Orta 3, (İ. Cerrahoğlu, M. Uğur ile birlikte)

19- Makaleler, (ilmi dergilerde yayımlanmış makaleleri)

20- Askere Din Kitabı, A. H. Akseki'den sadeleştirme.

Vefatına kadar tüm hayatını hadis ilmine vakfetmiş, son on beş yılını ise tefsir yazmakla geçirmiş olan ülkemizin yetiştirdiği ilk hadis hocamıza, hocaların hocasına Yüce Allah'tan rahmet niyaz ediyor, ömrünü hadislerini anlatmakla-öğretmekle geçirdiği Rahmet Peygamberine komşu olmasını diliyor, değerli ailesine, meslektaşlarına, geride bıraktığı en büyük miras olan bütün talebelerine ve okuyucularına başsağlığı ve sabırlar diliyoruz.

Talat Koçyigit kronolojisi:

3 Ağustos 1927'de Uşak'ta doğdu.

1949'da Liseden mezun oldu.

1949'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne kayıt yaptırdı.

1953'te fakülteden mezun oldu.

1953'te asistan oldu.

1954'te Ayhan hanımla evlendi.

1957'de doktorasını tamamladı.

1957-1958 yıllarında 6-7 ay Bağdat'ta kaldı.

1967'de doçent oldu.

1975'de profesör oldu.

1963'te 2 yıl Tunus'ta kaldı.

1972'de bir yıllığına Fransa'ya gitti.

1975'te profesör kadrosuna atandı.

1982-1985 yılları arasında dekanlık yaptı.

1984'te hacca, 1987'de umreye gitti.

1994'te yaş haddinden emekli oldu.

18. 04. 2011 tarihinde vefat etti.

Muhterem Hocamız Prof. Dr. Talat Koçyigit, geçirdiği kalp krizi sonucu 18. 4. 2011 Pazartesi günü Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 20. 4. 2011 Çarşamba günü saat 11.30'da A.Ü. İlahiyat Fakültesine getirilmiş, ardından Hacı Bayram Veli Camii'inde kılınan öğle namazını müteakiben Cebeci Asri Mezarlığına defnedilmiştir. Muhterem Hocamıza Allah'tan rahmet, ailesine ve ilim dünyasına baş sağlığı diliyoruz.

Yeni Sayınlarımız

Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Farklı alanlarda verilen rehberlik hizmetleriyle din eğitiminde verilen rehberlik hizmetleri, şartlar ve ihtiyaçlar bakımından değişik olacaktır. Fakat, psikolojik danışma ve rehberliğin temelini oluşturan anlayışlar, amaçlar ortaktır. Bu kitapta din eğitiminde rehberlik hizmet alanları, genel rehberlik hizmetlerinden ayrı bir alan olarak ele alınmıştır. Ülkemizin eğitim yapısı içinde din eğitimi faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlarda din eğitimi açısından rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ihtiyaç vardır.

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

Sizden, hayra çağıran, iyiliği
emreden ve kötülükten men eden bir
topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa
erenler onlardır.

(Âl-i İmrân, 104.)

FIYATI: 2,50 TL